

سٲلارڦ

112

SILAV

Kuvareka rewşenhizrî giştî ye

كوڤارهكا رهوشه‌نهزرى گىشتى يه

تيرمهه - ٢٠١٨

شهري هيتيتى ژ بو خو سهريا كوردستانى و هه قركيا برا و عيبرهت وه رگرتن ژ ديروكى

هه لېزارتن وبهيزكرنا
پنگه هى كوردان

موغبه را خه لايى
ل بامه رنى

كه لا "هرور" ئ ل سهر
نه خشه يه كا سالا ١٥١٥ ز

۱۸

شوینه واریت نزاری زبیری

سه ربوۆی نه میر که بیر، په ند
وه رگرتن ژ ریشه برن و کاری وی
یق سیاسی

۲۲

خودانی نیمتیاژی

محمد محسن

سه رتقیسه فان

خالد دیره شی

Tel: +9647504642107
xalidderesi63@yahoo.com

دهسته کا نقیسه فانا

د. ناشتی عه بدولحه کیم
محمد عبدالل نامیدی
یوسف محمد سعید
سه ردار هیتوتی

۲۸

دارچنارا هاقینگه ها خالانه
مه زترین دار ل نیراق و
کورستان ل خوشترین
هاقینگه ها دهقرا نامیدی

راسته کورن و قیدا چوونا نه زمانی
حه میدی بامه رنی

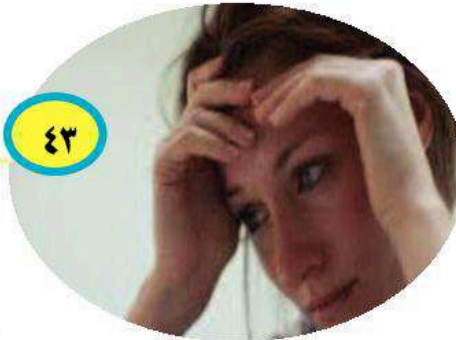
ده رتیخستنا هونه ری (دیزاین)

عه لی جه فزوللا

alirekany69@hotmail.com
Tel: +964 7504226413

ژبه ر نه بوونا دراقی خوه توشی
خیانه تا هه قزینی کر

۴۳

نه دریس

نامیدی - کانیا مالا

۴۴

چاره کرنا روینت خرابکه ر و
نه جوان ل نک زاروکی ب رییا
باوه ریا ل دهقرا به هدینا و
هه قزکیا برا و عیبه رت وه رگرتن
ژ دیروکی

سیلاق لسه ر تورا ئینته رتیستی

www.kdp-leqa18.com
https://en.calameo.com
Tel: +9640627633369

چاپخانا خانی - دهووک

هه لېږارتن وبهيز کرنا پيگه هئ کوردان

خالد نه حمده د بادی

ل هندهك وه لاتا ژي ده فگوتكرن (اعتراف) ب پروسا هه لېږارتنا نه بوو. ل هندهك وه لاتا شهرت و خويكيت مهزن و زيده ددانان، دا وه لاتيت هه ژار و به له نغاز پيښه نه هيت خو كانديدكهن يان پشكداري بكن. ده سهه لاتداريت وي چاخي كورسيكا ده سهه لاتي بو خو و بنه مالا خو و ژ نه گهري نه كرنا هه لېږارتنا پاوان دكر. ده سهه لاتداريت وي چاخي ل پتريا وه لاتيت دنيايي دبوونه دكتاتور وئيمپراتور وهه مي داها ت و خير و خيرائيت وه لاتي لبن كونترول

دنياييدا و هه ر د كه فندا پروسا هه لېږارتنا ب ره نكيت وي چه رخي لناف پتريا مله ت و وه لاتيت دنيايي هاتيه كرن و ل هه ر وه لاته كي ب ره نكه ك و ريكه كي هه لېږارتن هاتينه كرن ل هندهك وه لاتا بتني مروقيت ده وله مه ند هه لېږارتن دكرن و حه ق هه بوو پشكداري بكه ت و ل هندهك وه لاتيت دي ژنكا پشكداري نه دكر و ل هندهك وه لاتيت دي پاره و زه قي و عه رد و ره ز ددانه ده سهه لاتي دا ريك دابايي پشكداري د هه لېږارتنا دا كرابيه.

هه لېږارتن تانكو زيگرتن مه رهم ژي نه وه كو ب حه زا خو و لدويف به رزه وه ندا خو ناليه كي يان كه سه كي بو بريښه برنا كاروباريت روزانه هه لېږتري. يان ژي ژبو هه ر ژيگرتنه كي تيت د كريارا روزانه دا، چ پروسا سياسي يان هه لېږارتي تاخي يان ژيگرتنا ده زگه هيت ژيگرتنه دا. ئيديه م و زارافي هه لېږارتنا ل قي چاخي پتر بو پرسيت سياسي و قانوني و ده سهه لاتداري و حوكمداري تته نياسين. هه ر ل ده سپيكا ژيانن لسه ر روين نه ردی و د قن

وان بون . ب بورينا دەمی و سەردەستبونا رهوشه نهزری و قهومینا شوڤهشا رهوشه نهزری ل دنیایی و پیشکەفتنا که تیه دنیایی ژ هەمی لایه کیشه، ژيانا سیاسی ژێ ئیک ژوان لایا بوو ییت پیشکەفتن تیدا چییوو و وه رارکری و سیستەم هەلبژارتن و دەنگدانن بجیوو پتریا وه لاتیت دنیایی لدویف سیستەم و قانونا هەلبژارتنا چوون و خو هیلایه بهیقا سیستەم هەلبژارتناقه و هتا هەمی دنیا قه گرتی و بوویه که تواره کئ خوڤستی . وه کو ئەم هەمی دناگه هدار بهری هەلبژارتنیت په رله مانن ئیراقا فیدرال ل (۲۰۱۸/۵/۱۲) بهینه کرن و گه له ک ئالی و پارت و که سییت خو سەر و ریکخستن هەفرکیی ل سەر هژماره کا دیارا کورسیا بکهن. هەلبهت سیستەم هەلبژارتن و دەنگدانن وه کی هەر قانونه ک و ریاز و سیستەمه کی وه رار و پیشکەفتن دکه فیتی و لناف جفاک و ملله تیت دنیایی هاتیه بجیکرن و به ربه لاف بوویه وجفاک و وه لاتیت دنیایی مفا ژێ کریه. بی خش سیستەم هەلبژارتن و دەنگدانن باشی و خرابی ژێ هه نه. ئە گەر شولیت باش بن دبیته جهن خو شحالی و هلایا و نه گەر دخرا ژێ بن بی خش دبنه جهن پوسیدهین و په ریشانیا وه لایا. مراد ژ باشی و خرابیا نه وه، کو دەمی چار سال بدویما هیدهین، کریارا هەلبژارتنا تیتته کرن خه لک لدویف دلئ خو قهستا سندوقیت دەنگدانن دکهن

بکهن و ریکن ل کریاریت وانیت دوژمناهیی و که شه فریت بگرن. راسته کیماسی هه نه به لئ که س ب په کئ نه گه هشتی یه سه ری مله کئ و روژ بو روژێ به رهف باشتر دچیت. حه قئ دەنگدانن حه قه کئ شه رعیی مه یه و بتنی وه لاتی دشیت ب ریکا دهنگی خو فه سادئ نه هیلیت و دادیا جفاکی په یداکهت و خزمهتا وه لاتی بکهت و هه کو دهنگی ددهت هزر د دهمی بووری و پاشه روژیدا بکهت و هزر د خزمه تکران و خه بات و قوربانیدان و به رسینگرتنا دوژمنیدا بکهت و شه هید و نه نفال و ته رکه زایی و مشه ختییدا بکهن. دهنگی مه گوله کا ژه هریه بو سینگی دوژمنی و ئەم دشین ب دهنگی خو دهسه لاتئ خو دریز بکهین و ژیی حکومهتا خو دریز و بهیزکهین و ئافه دانکران و پیشکەفتنن بهیزبخیان و رهوشا ئابووریا هه ریمما خو پیشبخیان .

دا نوینه ریت خو ییت دروست هەلبژارتن. کریارا هەلبژارتن چهند لایا قه دگریت؛ لایئ ئیکئ ژ پروسا هەلبژارتنا کو سه روکه ک یان دهسته که ک نوبو بریقه برنا دهزگه هیت حیزبی یان حکومی یان سه ندیکا و ریکخستنا و کوم و ئیکه تیا بو بریقه برنا کاروبارین وه لاتیان و بجیکرنا شول و پروژیت باشتر و تمامکرنا کاروانن ژیانن و قه دیتنا ریکیت بریقه برنه کا باشتر تیتته هەلبژارتن. چونکه هەر دهسه لاتداره ک دهسه لاتا خو بهیزد ئیخیت و ب هەلبژارتنا ئافه دانی په یدادبیت و مللهت پیشدکهفن و رهوش به رهف باشتر قه دچیت و دکتاتور نامینن و دبیرین. گوئنا مه بو خه لکی مه نه وه، هه که کوردا بقیت سه نگا خو ل ئیراقئ هه بیت و ئەف رهوش و ئاریشیت ل سەر کوردا هاتینه سه پاندن و ریکرییت ل ئیراقئ ل کوردا هاتینه کرن نه مینن، پندقیه کورد بهیز قهستا به غدا

كه قالهكى لهشكهري كوردى لسهر دهمن ئوسمانيا

شهرى هيتيتى ژبو خو سه ريا كوردستانى و هه قركيا برا و عيبرهت و هرگرتن ژ دىروكى

ته رجهمه كرن: خالد دپره شى

پشكا دووى و دووماهين

نخيسينا: پروفيسور تارق پاشا نامادى

۲ - جاره كادى كانيا سینه من ئويژه نكر و به رفه هكره فه كو بهرى وى باپيرى وى سولتان حسینی چيكر بوو ناقي كچا خو سینه من لسهر دانابوو و كره جهن سيرانيت خو و مالباتا خو.
۳ - پشكدار بوو د بيده ننگرنا خو فه ده ركرنا خه ليل پاشاين ره شوانيدا كو ده ست بسهر ميسل دا گرتبوو و سه ركيشى وان خو دا ده ستى به هرام پاشاى و وان ژى دا ده ستى سه ركيشى ئوسمانى يوسف پاشاى پشتى سۆزه ك لسهر پاراستنا ژيانا وى ژى و هرگرتى.
۴ - هه قركيا هه كاريا كو وان ده ست دانابوو سه ر هنده ك ده فه ري ت به رواريا كر، ژ وانا گوندى بيته نوپيرى و كوشتنا مه زنى به رواريا كلاتى به گ و كه س ژ وان قورتال نه بوو

مير به هرام پاشاين مه زن ۱۷۱۴-۱۷۱۸ ز

به هرام پاشاين مه زن كورنى زبير پاشاين ئيكن ميرگه ها ئاميدىن (به هدينان) پشتى دانوستاندا دگه ل بابى خو كو ده ست ژ ميراني به ردا بوو و هرگرت و بابى وى نه و ژناق براينت وى ژيگرتبوو ژ به رچنكى نه و (به هرام پاشا) يى زيره ك و مه ژى تيژبوو بو بكارئينانا چه كى يى شه هره زا بوو و بو خاندنا زانستيت دينى يى سه ركه فتيبوو و د ئاخفتنيديا يى ويره ك بوو و يى دلوفان بوو (۱۰) و نه و د هه يامى حوكمداريا خويا نيزىكى پينجى سالا فه كيشاى ب هنده ك شوليت باش رابوو و ژ وانا:
۱ - ئافاكرنا گوندى برىم زلا ل ژيريا ئاميدىن و ب ناقي خو ئافاكر (۳).

شهرکەریت کورد لسه‌ر ده‌می ئوسمانی

۱ - پشته‌ریبونا به‌یرام به‌گئی ل سالآ ۱۷۶۹ کو دبیته پسمامی ئیسماعیل پاشای، کو هاری زیباریا کر و ئیرشکره سهر نامیدی و ئیسماعیل پاشا شیا به‌رسینگئی وی ئیرشی بگریت و بشکینیت و دو ژ سهرۆکیت عه‌شیره‌تا زیباریا کوشت و زانایئ دینی ئه‌حمه‌د زیباری و شاگردئ وی سیداره‌دان کو ئه‌و ئه‌گهریت وی فتنئ بوون.

به‌لئ به‌یرام به‌گ ب فئ چه‌ندی نه‌راوستیا و هه‌وارا خو گه‌هانه‌ (عمر پاشا)یی والیی به‌غدا و داخازا هاریکاریئ ژیکر ژبو زفراندنا ته‌پئ و ئیرشکرئ لسه‌ر نامیدی و هوسا والی ئافریدا میرئ جولان محمه‌د به‌گئی کو پشته‌قانیا به‌یرام به‌گئی بکه‌ت و ئیرشی بکه‌ته سهر نامیدی و ئه‌و هاته‌ کرن یا وی دقیا و بو جارا دویئ نامیدی بو ده‌می پینج هه‌یفا دورپینچکر و بزافکرن ریکه‌کی ل بنئ که‌لی بکۆلن و بچه‌ دنافدا، به‌لئ بزافا وان هاته‌ پینچکر و ب هاریکاریا هنده‌ک نانپیزا ل باژیری ئه‌ویت شولئ کارسی دکر بو چیکرنا کرورا کو ل نامیدی دنافدارن (۱۴) و هوسا ئه‌و هیز نه‌شیان بچه‌ دناف که‌لیدا و نه‌چاربوون داخازا ناشتی بکه‌ن، به‌لئ ئیسماعیل پاشا رازی نه‌بوو و به‌یرام به‌گ و له‌شکه‌ری خو نه‌چاربوون خو فه‌کیشن و دورپینچ لسه‌ر باژیری رابیت (۱۰).

بژلی کورئ وی سه‌عید کو به‌هرام پاشا ده‌ه‌وارا وی چوو‌بوو و وی له‌شکه‌ره‌ک به‌ره‌ه‌فکر و شیا هه‌کاریا بشکینیت و سه‌عید کره‌ میرئ به‌رواریا و فئ بنه‌تارا میرگه‌ها خووفه‌گوهاسته‌ه‌رووی، کو ئه‌و ب زیره‌کی و هزرتیژی نافدار بیوو، ژبه‌ر فئ ژئ به‌هرام پاشای پشتا خو گه‌له‌ک پئ گه‌رمدر و د سهر هه‌می ده‌سه‌ه‌لاتداریت میرگه‌ه‌ی‌را پاشناقی به‌گ داناسه‌ر (۲،۳).

۵ - بیده‌نگکرنا پشته‌ریبونا پسمامی خو ئالی خان به‌گئی کو ب فیتیا وه‌زیری ئوسمانی ئه‌حمه‌د پاشای و ب پشته‌قانیا میرئ بابانیا خانه‌ پاشای، کو وان که‌لا نامیدی دورپینچکر، به‌لئ نه‌شیان بچه‌ د نافدا و ئه‌و هیز نه‌چاربوو داخازا ناشتی ژ به‌هرام پاشای بکه‌ت و ئه‌فه بوو به‌لئ دقیا ئالی خان بیته‌ حاکمئ ده‌وکئ (۸).

۶ - تیکه‌ه‌لی دگه‌ل میسل دنالۆزبوون، نه‌خاسمه‌ د هه‌یامی والیی باژیری جه‌جی حسین پاشا جه‌لیلیدا کو بیوو ئه‌گهرئ شه‌ری و له‌شکه‌ری میسل که‌لا نامیدی دورپینچکر، به‌لئ یا بن مفا‌بوو و هه‌ردو لا نه‌چاربوون سۆزبه‌نده‌کا ناشتی موربکه‌ن و تیکه‌ه‌لیت وان جاره‌کا دی خوشبوونه‌فه (۱۰)، و ب ره‌نگه‌کی ته‌فایی حکومه‌تا ئوسمانی دوژمنیا به‌هرام پاشای دکر و بزافدکرن نیزیکیت وی و سهرۆک و ده‌سه‌ه‌لاتداریت هنده‌ک ویلايه‌تا نه‌خاسمه‌ ویلايه‌تا میسل فیرابه‌رده‌ت. به‌لئ به‌هرام پاشا شیا فان فتنه‌ و پشته‌رییا نه‌ه‌یلیت کو ئه‌و ژئ دزفیرقه بو ئاسییا که‌لا نامیدی ئه‌وا دوژمن و له‌شکه‌ریت داگیرکه‌ر نه‌دشیان خو نیزیکیکه‌ن و بچه‌تیدا و هه‌می جارا ئه‌و ژ وان ده‌اتنه‌ قورتالکرن (۳)، و وه‌زیری وی یئ ئاقلمه‌ند (عیسئ ده‌لا)، ئه‌وی بنافوده‌نگ ب چیرۆک و سه‌ره‌اتیا ل ده‌فه‌را نامیدی (۱۲)، هاریکاره‌کی مه‌زنبوو بو سه‌ره‌که‌فتنیت وی و ئه‌و توپیت وی هه‌ین کو ماله‌کا نامیدیا بو چیدکرن (۱۳).

و پشتی ده‌سه‌ه‌لاتداریا ب درژییا ۴۵ سالآ وه‌غه‌را دویمه‌یی دکه‌ت و ۱۲ کورا د دویف خو‌را ده‌یلیت کو وان ژئ رۆله‌کی به‌رکه‌تی دژپانا میرگه‌ه‌یدا هه‌بوو (۱۱، ۱۲).

میر ئیسماعیل پاشای ئیک ۱۷۶۸-۱۷۸۹ز

دبیته‌ کورئ میر به‌هرام پاشای و جوداهیا سه‌رده‌می وی ئه‌و‌بوو. د هه‌یامی حوکمداریا ویدا ئالۆزی ژ لایئ برا و پسمامیت ویفه‌ ده‌اتنه‌ چیکرن و ژ وانا:

سەركىشىا بىرايىن خۇ قوباد بەگىن ھنارت و شىا ھەر ئىك ژ تەيفور بەگىن و لوتفى بەگىن و حاجى خان بەگىن، پشتى شەپەكى و دورپىچىكنا ئاكرى بگىت و فرېكەتە ئامىدىن و پاشى فرېكرنە نىروە دا ل وىرى بەكنە دزىندانىشە و بىرايىن خۇ قوباد بەگ كره حاكمىن ئاكرى، بەلىن ئەقى زى گەلەك خۇ نەگرت و ساللا ۱۷۹۰ز ل ئىسماعىل پاشاى پشتەرىبوو، ئىنا ئىسماعىل پاشاى لەشكەرەك ب سەركىشىا بىرايىن خۇ ئولى بەگىن ھنارتىن و ئاكرى دورپىچىك، پاشى قوباد بەگ نەچارىبوو ب شەف برەفىت و قەستا مىرى بابانىا عەبدولرەحمان پاشاى بكتە و ئىسماعىل پاشاى كورىن خو مرادخانن دوىن كره حاكمىن ئاكرى و ھوسا ئىسماعىل پاشا كەفتە ناف ھەفرىكەكا دژوار و درىژ دگەل برا و دوزمىنن خۇ ژ والىت مىسل كو وان ھەمى گاڤا ئەو ل دژى مىرى ئامىدىن پالدىدان كو ھەر جار شىايە لسەر وان بسەر كەفتىت و مىرگەھى ژ وان دوزمنداىرا بپارىزىت و پاراستىن ل سەر ئىكگرتنا وى بكتە.

ئىسماعىل پاشاى پويتە ب ئاقەدانىن كر و رابوو ب ئاڤاكرن و نويژەنكرنا گەلەك كەل و رىك و پىرا و ئاڤاكرنا خاندنگەھا و پويتە ب زانا و زانستا كر(۲،۳).

پشتى مرنا ئىسماعىل پاشا پىنج كورا لدوىڤ خۇ دەھىلىت، كو ئەفەبوون:

مراد، موسا، محەمەد تەيار، عادل، زىير و كچەك ب نافى رەوشەن كو د شەرگەھا جەھىلىنىا خودا وەغەردكەت و بابى وى گورەكى ل نىزىك گورى بپىرىن خۇ سولتان حسىنى ل ئامىدىن بو ئاڤادكەت و پاشى ئەو بخۇ وى ل نىزىك گورى وى فەدشىرىت و ل بن وى گومبەتىن، ئەوا ھەتا نوكة زى يا ئاڤا و ماى(۳).

مىر محەمەد تەيار پاشا ۱۷۸۹-۱۷۹۹ز

ئەو كورى ژ ھەمىا بچوىكترى ئىسماعىل پاشاى بوو و مىرگەھ وەرگرت و ژىينى وى شازدە سال بوون و د حوكمگىرانىدا كىم شەھرزايى ھەبوو و پىرىا وەختى خۇ ددا ئەدەب و پەستە و پەستەڤانا و شەھەرەزايەكا باش تىدا ھەبوو و پاشناڤى خۇ دڤى بىاڤىدا كره فەقىن تەيرا(۲) و ھندەك ژ پەستىت وى ژ دەستىسىنا وى بخۇ ل مالا نەقىن وى رەشىد جەجى مستەفا ھسەن پاشاين محەمەد پاشاى ھاتىنە دىتن(۳).

مرادخانن بىرايىن وى يىن مەزن، خۇ ل سەر حوكمى وى نەرازىكر ل دژى وى رابوو و دەستىن خو دانا سەر ئامىدىن و محەمەد تەيار پاشا نەچارىبوو قەستا مىر بابانىا

۲ - ئىرشا عەبدولباقى پاشا جەلىلى بو سەر ئامىدىن ل ساللا ۱۷۷۶ز

عەبدولباقى والىن مىسل بوو و تەيفور بەگىن و حاجى بەگىن كو دبنە براىت ئىسماعىل پاشاى ھەوارا خو گەھاندى بو ئىرشكىن بكتە سەر ئامىدىن و بسەر حوكمى مىرگەھا واندا بگىت(۱۰).

ئەقى والى لەشكەرەك ب سەركىشىا وى بخۇ پىكىنىا و بەر ب ئامىدىنە چوون و درىكا خۇدا گەلەك گوند و باژىر وىزانكرن، بەلىن نەشیا ئامىدىن بستىنن و نەچارىبوو پاشدا بزڤرىت و باژىرى ل پشت خۇ بەھىلىت. لەشكەرى ئىسماعىل پاشاى ب سەركىشىا ئەحمەد زىيارى و خالد بەگى بەروارى، ئىرشكەرەسەر و شىان لەشكەرى مىسل بپەلخىنن و سەركىشىن وان عەبدولباقى جەلىلى و ھندەك دوىكەفتىت وى بكوژن و يىت ماى زى پشتى گەلەك كوشتى و برىندار و جەبلخانە لدوىڤ خۇ ھىلاين دپاشدا زڤرىن(۱۵).

۳ - ھەفرىكا برا

ھەفرىكى ل نافبەرا ئىسماعىل پاشاين ئىكىن و براىت وى تەيفور بەگىن و حاجى خان بەگىن و ھسەن بەگىن كو رەڤىبوونە زاخۇ يا بەردەوامبوو و ئەو رابوون لەشكەرەك ژ دوىكەفتىت خو ژ بوسلمان ئىزدىا چىكر و دەستىن خۇ دانا سەر زاخۇ، ژ بەر قى ئىسماعىل پاشا نەچارىبوو لەشكەرەكى ب سەركىشىا بىرايىن خۇ على خان بەگىن فرېكەتە شەرىن وان و پشتى شەرى لوتفى بەگ رەقى ناف زىيارىا و براىت دىتر گرتن و فرېكرنە ئامىدىن و ل وىرى كرنە دزىندانىشە و على خان بەگىن ھىزىت شكەستى يىت ئىزدى تەراپەراكرن و گەلەك ژى كوشتن و يىت ماى زى رەڤىن چوونە ناف زىيارىا و پاشى مىر خان بەگ كره مىر ل زاخۇ و پاشى ب ژەھرى مر و ل ئامىدىن ھاتە فەشارتن(۱۵،۴) و ئىسماعىل پاشاى بزافكرن دگەل براىت خۇ و كورپىت وان، ئاشت بىت و ھندەكا ژ وان بكتە مىر ل ئاكرى و باژىركىت سەر ب وىڤە، بەلىن وان جارەكا دى پشتەرىبوونا خۇ دا دياركرن و ئىنا ھەوەكا لەشكەرى برە سەر و ل كەلا ئاكرى ئاسىكرن، پاشى ھندەك ژ وانا دگەل دوىكەفتىت خۇ بەر ب مىسل رەڤىن و پاشى ھندەك ماقويلا نافڤرىڤانى لدەڤ ئىسماعىل پاشاى كر و ھاتنە عەفوكرن و زڤراندنە ئاكرى(۱۵) و بو جارا سىن ھەر ئەو برا خۇ پشتەرىبوون و ئىسماعىل پاشاى لەشكەرەك ب

چه کداریت کورد لسهر دهمی نوسمانیا

پشتی هنگی عادل پاشا مامیت خو لوتفی به گئی و چه جی خان به گئی و پسمامی وی قوباد پاشای دگریت و دکته دزیندانیته.

ل قیره نه حمده به گ که دبیته براین قوباد پاشای و بریککه فتن دگهل هنده ک کومیت ئیزدیا (۱۵،۱۱) رابوونه سه رخو و ئیرشکره سه ده قهر و گوندیت نامیدی و ده ست ب دزی و تالانا کرن) ۳ و هه تا کو هنده ک ژ قولیت به روراری و مزیریا شیا یان وان بیده نگ و پیچکه ن، به لی نه حمده به گئی لسهر ئنگریانا خو ما به رده وام و ژ میری نامیدی سل و پشتهری بوو و هه وارا خو که هانده (عه لی پاشا) یی والیی به غدا و وی فه رماندا کو له شکره ک ل به غدا و ب هه فکاری دگهل له شکره ی بابانیا ب سه رکیشیا عه بدلرحمان پاشای و خالد پاشای ژ میریت بابانیا و دگهل هیزه کئی ب سه رکیشیا محمه ده پاشای سوران، حاکمی کویسنجه ق، به لی نه و دوبه ره کیا ل ناقبه را فان له شکره را چیبوی و ل ده قه را که رکویکی بشه ر چووین (۱۵) نه ف له شکره نه چاربوون ده ست ژ وی کاری به رده ن کو بو وی هاتبوون کو نه و ژ نه هیلانا میر عادل پاشای و هاریکرنا مامی وی نه حمده به گئی بوو و هوسا عادل پاشا ژ فان له شکره ان قورتالیدیت و دیسا ژ هه می بزاقیت نه حمده به گ پیرادبوو و بقی چهندی نه ف هه فکیا برا بدویماهییک هات (۱۵).

عه بدولرخمان پاشای بکه ت و پاشی وی ناقبه یی ل ناقبه را وی و براین وی مراخان به گیدا کر و زفرانده ف نامیدی، پاشی کره حاکمی ئاکری و پسمامیت خو قوباد به گ ل زاخو و عادل به گ ژ ل دو هوکی کر نه حاکم.

میر مراد پاشای دوی ۱۷۹۹-۱۸۰۴ز

پشتی هه فکیه کئی دگهل براین خو محمه ده تیار پاشای، هه ره کی به ری نوکه مه ئاقری پیدای کو نه و براین وی یی مه زن بوو و ل سه ر هه فسوزیا وه زیری بابی خو حاجی سلیمان و هنده ک ژ عه شیره تیت میرگه هی دبیته میری میرگه هی و دیسا شیا والیی به غدا (عه لی پاشای) رازیکه ت کو فه رمانا فه ده رکنا محمه ده تیار پاشای ده ریخیت و وی بکه نه میر ل میرگه ها نامیدی (۱۰)، (۱۱).

به لی هه فکی هه ر بدویماهیینه هات و قی جاری ل ناقبه را مراد پاشای و پسمامی وی قوباد پاشای بوو کو نه و حاکم بوو ل باژیری زاخو و قی جاری شکیاتا خو بره ده ف (عه لی پاشا) یی والیی به غدا و وی نفیسینه ک بو میری بابانی ئیراهیم پاشای هنارت داکو هاریکاریا بده ته میر قوباد پاشای. میری بابانی ژ رابوو ب هنارتنا هیزه کا له شکره ی بو سه ر نامیدی (به هدینان) و د شه ره کیدا که فته هه مبه ر له شکره ی نامیدی و له شکره ی نامیدی سه رکه فته، له و ئیراهیم پاشای بابانی داخازا ئاشتی ژ مراد پاشای کر و وی نه ف هه قه بیلکر و نه و ل نامیدی میفانکر و میری بابانی ده فگوت ب میرانیا مراد پاشای بو میرانیا به هدینان کر و ناقبه را وان خوشبوو و قوباد به گ قی جاری کره حاکمی ئاکری (۱۵).

میر عادل پاشا کوری ئیسماعیل پاشای ۱۸۰۴-۱۸۰۷ز

نه ف میره شیا حوکمی میرگه ها به هدینان ژ ده ستی براین خو مراد پاشای ده ریخیت، نه وژی پشتی گه له ک ژ تاگریت خو ل ده قه را زاخو کومکرین کو نه و حاکمی ویری بوو و والیی میسل پشته فانی وی کر و قی جاری نه عمان پاشا جه لیلی بزاقا ده ستیختنا فه رمانه کئی ژ سولتانی نوسمانی کر بو راکرنا مراد پاشای ژ میرانیا ل به هدینا دانانا عادل پاشای ل جهی وی و مراد پاشای دوی شیا بره فیه ئاکری و پاشی بو قومری، کو به ر نامیدی قه بوو و پاشی ژلابی میر عادل پاشای قه ده یته گازیکرن بو نامیدی و دکورن.

میر زبیر پاشای دوی (۱۸۰۷-۱۸۲۴ز)

پشتی مرنا براین خۆ عادل پاشای، میرگه‌ها نامیدی
 كهفته ده‌ستادا و ئەو ژى ب فرمانا وه‌زیر و
 والی به‌غدا سلیمان پاشای (۱۵) بوو و ئەف
 میره شیا فیانی و تیکه‌لیت باش بو مالباتی و
 برا و ماما ژ میریت نامیدی بزفرینیت و براین
 خۆ قوباد پاشای عه‌فودکه‌ت و ژ زیندانی
 ده‌ردیخت و دکه‌ته حاکم زاخو، ب
 شه‌رته‌کی کو ل نامیدی مینیت و
 کهسه‌کی ژ پیشخو‌فه فریکه‌ت ویری
 و ل وه‌ختی وی هه‌فرکی ل نافه‌را وی
 و والی میسل و هه‌کاریا دا هه‌بوو.
 چیبوون و هوسا:

۱ - شه‌ری که‌شافی (۱۵،۳) ئەوژی
 ده‌می هنده‌ک نگریان ل میسل
 ل نافه‌را خه‌لکی ب سه‌رکیشیا
 ئوسمان پاشای و والی میسل
 ئەحمه‌د پاشا به‌کر ئەفندی
 چیبوون و ئەو نه‌چاربوو
 هه‌وارا خۆ بگه‌هینته میری نامیدی
 زبیر پاشای و کهفته هه‌مبه‌ری
 له‌شکه‌ری میسل ل ده‌فه‌را که‌شافی
 نیزیکی زینی بلند و له‌شکه‌ری
 میسل شکه‌ست و ئوسمان پاشا
 بده‌ستیت هیزیت نامیدی هاته
 ئیخسیرکن (۱۵)، به‌لی ئەحمه‌د
 پاشا ب گوله‌کا دبای وه‌رکری ده‌یته
 بریندارکرن و دیته ئەگه‌ری مرنا وی و
 فی به‌رسینگرتنی نارمانجا خو بجه‌نه
 ئینا (۱۰).

۲ - شه‌ری ئالوکا، ئەگه‌ری
 شه‌ری دزفیرته وان لیکدایت
 چیبوون ل نافه‌را ئیزدیت

تاگریت میری نامیدی ب سه‌رکیشیا عه‌بدی به‌گی
 ئیزدی و خه‌لکی میسل و پشتی مه‌حمود به‌گی جه‌لیلی،
 ده‌سه‌لاتا ویلايه‌تا میسل وه‌رگرتی، ئەو هه‌فرکی دژوارتر
 لی‌هات و بو ئەگه‌ری شه‌ره‌کی له‌شکه‌ری ل نیزیکی ئالوکا
 ل روژئا‌فایی ده‌وکی و ل ده‌ستپیک له‌شکه‌ری میسل
 سه‌له‌فخار، به‌لی پشتی زبیر پاشای له‌شکه‌ری خۆ یی
 به‌لافه‌ کومکری، نه‌خاسمه‌ پشتی هاریکاری ژ میری بو‌تان

گه‌شتینی، ده‌ست ب ئیرشی بو سه‌ر له‌شکه‌ری
 میسلیا کر و نه‌چارکرن پاشدا‌بچن و بزفرنه‌فه
 باژیری میسل (۳)، پشتی ده‌سه‌له‌لاتا فی باژیری
 که‌فتیه ده‌ستی سه‌عدولا جه‌لیلی، تیکه‌لیت
 میسل و نامیدی خوشبوون‌فه.

هه‌فرکی دگه‌ل هه‌کاری ژ فه‌ریژا
 یاخیوونیت ل ده‌فه‌ریت نیزیکی
 میرگه‌ها هه‌کاری و پیخه‌مه‌ت
 ته‌ناکرنی، میر زبیر پاشای ده‌ست
 ب هه‌وه‌کی ب سه‌رکیشیا وه‌یسی
 بیدوهی کر و دفی هه‌ویدا شیان
 گه‌له‌ک ژ ئاخا هه‌کاری بگرن و
 هه‌تا گه‌شتینه (کلیکا) کو
 نیزیکی جوله‌میرگی یه‌ کود بینه
 سه‌نه‌ری میرگه‌ها هه‌کاری
 و ئەف ده‌فه‌ره مانه‌ ل‌ن
 حوکمی میرگه‌ها به‌هدینا
 هه‌تا کو ئەحمه‌دخان
 که‌فری و مه‌لک چه‌تویی
 جیلی (۳).

گه‌روکی ب نافوده‌نگ ریج د
 سه‌ره‌دانا خۆدا بو کوردستان ل
 سالاً ۱۸۲۰ و ل سه‌ر زه‌مانی زبیر
 پاشای و پشتی گه‌شتیه میرگه‌ها
 نامیدی هوسا په‌سنا ره‌وشا فی
 میرگه‌هی دکه‌ت:

(هنده‌ک مالباتیت ده‌سه‌له‌لاتار
 ل کوردستان هه‌نه و ژ وانا مالباتا
 میرگه‌ها نامیدی (به‌هدینان) و
 پایته‌ختی وی نامیدییه و ئەف مالباته
 باشتین مالباته و میری وی یی
 هیزایه و هه‌تا هندی که‌س ژ
 دویکه‌فتیت وی نه‌شین وه‌کی

وی شول ب چه‌کی بکه‌ن و وی هند قه‌دری خۆ لده‌ف
 شه‌رکه‌ریت خۆ ییت عه‌شیره‌تا یی هه‌ی، ده‌می ئەو
 نیزیکی وان دبیت ئەو چه‌کی خۆ بره‌خه‌کی دئرخن و
 وی ژ وه‌کی عه‌باسیا دکر، شه‌فا خۆ بتنی دبووران
 دا خلمه‌تکار خارنی بو ئینن و پشتی هنگی بتنی ده‌یلا
 هه‌تا ژ خارنی خلاس‌دبوو و پشتی وی تیر دخار، ئەو خارنا
 دما دئامانادا وه‌کی به‌ری لی دکه‌فه‌ دا که‌س نه‌زانیت

شه‌رکه‌ره‌کی کوردا سه‌ره‌ده‌می ئوسمانیا

کورددا هه بوو و ژنکیت وان ژى قه دره کى بلند هه بوو و ب خان دهاتنه ناقکرن... و هتد(۳).

و هوسا میر سه عید پاشا ژ پاشاییت میرگه ها به هدینان (نامیدی) یى بناقودهنگ، کو نه و میرى تیکى بوو لسه ر خوسه ریا به هدینان ژ خیلافه تا ئوسمانى دکراندی، ژ بهر هندى پیلان و فتنه و یاخیوون د وهختى ویدا زبده بوون و شیا هه میا پیچکته.

میر سه عید پاشا زانایه ک بوو ژ زاناییت چه رخن خو، ژ بهر فنى چهندى بزافیت دوژمنیت وی ییت نافخو بو نه هیلانا وی دشکسته سن و نه چاردبوون هانا خو بیه نه بهر پیلانا ژده رفه و ب هاریکاریا هنده ک میرگه هیت دیترت کوردا و دیسا ب پالانا سولتانی ئوسمانى و دویکه فیتیت وی ل میسل و به غدا و ییت نه ف روله گیرایى مه لا یه حیایى مزیری بوو و ل قیره یا فهره ل سه ر فنى زهلامى ب راوستین و رولى وی د بیهیزکرنا میرگه ها نامیدی (به هدینان) دا و پاشى که فتننا وی دیارکه ین.

پشکا دویى

مه لا یه حیایى مزیری و هه فرکیا برا

مه لا یه حیایى مزیری ل سالا ۱۷۷۲ ل گوندی مالتایى کو تیکه ژ گوندیت دهوکى ژ دایکبوویه و مامى وی عه لى ناغا باله ته یى تیک بوو ژ مه زیتیت وی گوندی (۱۰،۳) مه لا یه حیایى مزیری، ل مه دره سیٹ میسل چوویه بهر خاندنى و بیى کو ل چ مه دره سیٹ به هدینان بخوینیت کو هینگى که له ک بناقودهنگ بوون و پشتى ئیجازا زانستی وه رگرى میر مرادخان به گى دویى کورى ئیسماعیل پاشایى تیکى، گازیکر دا بیته سه یدا ل مه دره سا نوی (جدید) ل نامیدی یا باپیری وی سه یدی خانى ئافاکری و خه لاتکر و ل نامیدی جهه کى بلند هه بوو و دیسا هه می میریت میراتى ل میرگه ها به هدینان کری، هه ر نه و سه ره ده ری دگه ل دکر (۳، ۱۱).

به لى مه لا یه حیایى مزیری، ل دژى ده سه ه لاتا میریت نامیدی رابوو، ژ بهر که له ک نه گهران ژ وانا:

۱ - ژ بهر نه و دشولیت دینی و شه ریعه تیدا زه لامه کى دینی بوو زانایه کى فه قى بوو و باوه ریه کا موکوم ب رولى سولتانیٹ ئوسمانى هه بوو کو نه و خه لیفه نه ل سه ر عه ردی، نه و ژى وه کى خه لیفیٹ عه باسیا و نه مه ویا و خه لیفیٹ راشدین و ب چ رهنگا نابیت ژ بن فه رمانیٹ وان ده رکه فن ب هه ر نه گه ره کا هه بیت. ده یته زانین

کانى وی ژ کیش لایفه خاریه (۳).

بیى کو چ رفیشتا نیر لدویف خو به یتیت دمريت و پشتى وی دبیته هه فرکیا کوریت میرا ل سه ر وه رگرنا ده سه ه لاتا میرگه ها نامیدی (به هدینان).

میر سه عید پاشا، کورى محمد ته یار پاشا ۱۸۲۴-۱۸۳۴ز

نه ف میره شیا میرگه ها نامیدی (به هدینان) وه رگریٹ پشتى براین خو ئیسماعیل پاشایى دویى بو لایى کیشای و لسه ر برایت خو میران به گى و میسا به گى سه رکه فتى، کو وان هه فرکیا وی لسه ر ده سه ه لاتى دکر و لسه ر ده مى فنى میرى، فتنه و یاخیوونیت نافخویى ب فیتى و پالانا هنده ک ژ زه لامیت دینی و سه رى وان ژى مه لا یه حیایى مزیری و مه حمه دى خه تن، په یدا بوون (۳) و ب فنى رهنگى:

۱ - خو فقه ده رکرنا مه لا عه بدولقادرى مایى، کو نه فقه مه زنى بهر واریا بوو و وی فه ده رکرنا خو دگه ل میر سه عید پاشای راگه هاند و نه فقه بو نه گه رى هه وه کا ته نبیکرنى و نه وى بخو و ب هاریکاریا مسته فا ناغایى زبیری، سه رکیشیا وی کر، پاشى یاخیوویا خو بو چه ماند و چه کى خو هاقیت و گوهداریا وی کرن.

۲ - یاخیوونا تا هر ناغایى سلنقانه یى، نه فنى ژى ل ده فه را سلنقانه یا و زاخو، فه ده ربوونا خو دیارکر و خو ئاسى کر و خو ییک نه دا، ئینا سه عید پاشای له شکه ره ک فریکره سه ر دا ده ست داننه سه ر و جاره کا دی ته نا هیى بزقربنه ف ده فه رى و نه و چیبوو یا وی دقیا (۱۵).

فریزه رى گه روك ده مى ل سالا ۱۸۲۸ د نامیدی را ده ربازبووی هوسا به حسى سه عید پاشای دکته: (نه و زه لامه کى به رکه فتى بوو و سه رکیشى کوردا بوو و کورد دیژن کو مالباتا فنى میرى بدادترن ژ سولتانیٹ ئوسمانیا) و به رده وام دبیت ل سه ر په سنا کو نه و ژ باشتین زه لامیت به هدینایه دچاریکا دویى دا ژ چه رخنى نوزدى و ب هیزترین میر و سولتانی وانه و ب ئاقلترین و گرافیتینه و ته نا و په یت و هزرتیژ... هتد(۳).

ئو لابارد (۲۷) هوسا په سنا نامیدی دکته:

(نامیدی لسه ر ده مى سه عید پاشای پویته یه کى مه زن هه بوو و خه لکى وی خودان ره وشته کى باش و بلندبوون و به رى وی ب ده ها پاشا ژ بابکلکیت سه عید پاشای، حوکمداری کریه و نه و خودان جه یت بلندبوون و حسیه کا باش بو دهاته کرن و وان جهه کى دینی یى مه زن لناف

سه عيد پاشاي، به لي والي ميسل ٺه و شيان نه بوون کو به رسينگي ميری به هدينان بگريت، به لي مهلا به حياي هيڦيا خو نه بری و قهستا به غذا کر و گليا خو گه هانده وه زير داود پشاي کو وي ب بيتهنه کا فرهه و دريژ خو ل قي چهندي دگرت دا بسهر ميرگه هيت کوردا بگريت و ليکنځيستنا و بهردانا وان ب سهروچاڦيت ٽيکدوقه کر نه کيس و مفا ژ که سيٽ وه کي مهلا به حياي و بنگه هئ جهئ وي يئ ديني وکينجا فتوييت وي وه رگرت و په بيکه ک داڦي بو محمه د پشاي ره واندزي ميری ميرگه ها سوړان و تيدا داخاز ژيکروبو کو هاريکاري مهلا به حياي بکته و پاشي چوو ره واندزي و ب ريکا مهلا محمه دي خه تي ٺه و په بيک گه هانده محمه د پشاي، ل به راهي ميری ره واندزي يئ دودل بوو ٽيرشه کا له شکري بکته سه سهر ميرگه ها به هدينان (ٺاميدي) بيي کو بهانه کا فرهه هيت، ٺينا مهلا به حياي فتويه ک ده ريخت کو ٽيرشي بکته سه سهر ٽيزديت کافر کو وان تيکهل و هه ڦه يمانی دگه ل ميريت ٺاميدي هه بوون و ٺه ڦه دي وان پالدهت دهه وارا ٽيزديا بچن و هنگي دي بيته خو ش هه جهت کو محمه د پشاي و له شکر دي وي ٽيرشي ميرگه ها ٺاميدي بکن.

محمه د پشاي ب قي فتويي که يڦخو ش بوو و ژنشکه کيڦه يا هه ڦه مبوو دگه ل هندي ميسا به گئ، براي سه عيد پشاي، ژ ٺه گه ري هه ڦرکييت سه ريک ستوير بووي ل نافه را وان لسهر ده سه لاتي، هه وارا خو گه هانديه وي و ٺه ڦه بوو ته مامکه را پلانا داود پشاي ژبو بنافيککه فتنا سي ميرگه هيت کوردا.

محمه د پشاي کوره ده ست ب به رهه ڦکرنا له شکره کي کر کو دگه هشته ۱۵-۲۰ هزار شه پرکه را و دچه کنار بوون ب ۲۲۰ توپا ٺه ويٽ ميرگه ها قاجرانا فارسي دايني (۱۶) و ٺه ڦ له شکره ل سهر سي تپا هاته پارڦه کرن و ب قي رهنگي:

۱ - تپا ٽيکي ب سه رکيشيا براي وي ره سو ل به گئ و شولي وي ٺه و بوو ٽيرشي بکته سه سهر ٽيزديان ل ده ڦه را شيخان.

۲ - تپا دويي ب سه رکيشيا ميسا به گئ به هديني بوو بو هاريکرنا تپا ٽيکي و ٽيرشکرنا ٺاکري دا ريکا قي بازيږي و ميری وي ٺيسماعيل پشاي کود بيته براي سه عيد پشاي ٺاميدي بهيته گرتن کو نه شين چ هاريکاري ب گه هيننه ٽيزديا.

۳ - تپا دويي ب سه رکيشيا محمه د پشاي و بو هيرشکرني

کو هنده ک ميريت ٺاميدي ڦيانا خو سه ري ژ سولتايٽ ٺوسماني هه بوو و بناڦ و دهنگريني وان سولتان هه سن و سولتان حسين و ٺه ڦ ڦيانه ل وه ختي مير سه عيد پشاي پتر ليٺات، ژبه رهندي مهلا به حيا هاته پالدا ل دژي ميری رايٽ و ٺاريشا ل ميرگه هئ و دروستکته ٺه و ژي ب پالدا هنده ک ژ دويکه ڦتيٽ خو دژي وي رابوو، وه کي وي ياخيونيٽ ژلايي مهلا عه بدولقادر ماني و تاهر ناغا سليڦانه يڦه چيويين.

۲ - يا ٺه شکره رايه کو مير سه عيد پشاي يئ زانابوو دزانستيت ڦيڦه هه و شه ريغه تيدا وي ب شيان بوو بو (محاجه) يا زلاميت ديني دگه له ک ره ئي و هزاردا ٺه ويٽ کو دان و ستاندين لسهر دهاته کرن و ژ وانا مهلا به حياي مزويري بوو و ٺه ڦه بو ٺه گه را هه ڦرکي و ليکنه گرتا ل نافه را هه ردوياندا و ژبه ر وي چهندي نه خوشي چيويون و بو ٺه گه ري هندي کو ميرگه ها ٺاميدي به هدينان زوي بکه ڦيت.

۳ - ٺه گه ريٽ که سي بوون مهلا به حيا پالداي پتر دژاٽين بکته و بزافيت وي ژبو نه هيلانا ميری به هدينان و ميرگه ها وي و ديسا وه ختي سه عيد پشاي سيږه کا بي نالي وه رگرتي ژ وي هه ڦرکيا ل نافه را عه لي ٺاغايي مالتايي (مامي مهلا به حياي) و ٽيزديا ب سه رکيشيا عه لي به گئ ٽيزدي يا کو بوويه ٺه گه ري هه لبوونا شه ره کي ل نافه را وان و دوي شه ريديا عه لي ٺاغايي مالتايي و کورپي وي سنجان هاتنه کوشتن (۳). مهلا به حياي قهستا مير سه عيد پشاي کر و داخازا خوينا مامي خو و کورپي وي کر، به لي نه مير سه عيد پشاي و نه ژي براي وي ٺيسماعيل پشاي کو والي بوو ل ٺاکري، گوهداريا وي نه کر، ژبه ر سيږه يا وي د پالدا به روارادا و سه له ڦيا دژي ميرگه هئ و ميرگه ها به هدينان تيکهل ليٽ گه له ک باش دگه ل ٽيزديا هه بوون و ٺه و له شکره کي به رده ست بوون بو ميرگه ها به هدينان.

۴ - تيکهل ليٽ مهلا به حياي و ميری پتر تيکچوون ده مي کورپي مهلا به حياي چويوه سه ر مالا مير سه عيد پشاي، کو پاشي ژلايي ٽيک ژ خزمه تکاريت ويڦه هاتيه کوشتن (۳) که له ژانا مهلا به حيا دژرواټر لي هات بدژي ميرگه هئ و ب هه مي هيزا خو بزافکرن تولي ژ فان ميرا ڦه کته و هانا خو بره بهر دوژمنيٽ هه ر ده ميٽ ميرگه ها ٺاميدي (به هدينان) و بڦي رهنگي:

۵ - قهستا ميسل کر و گليا خو گه هانده والي وي و داخازا هاريکاري و له شکره کي ليکر بو شه پرکني بدژي

میرهکی کوردا لسه دهمنی نوسمانیا

خو ژیداپاش و ل سهر وهختی وی میرگهه ژیکفه بوو بو ویلایه تیت خوهر و وان بخو حوکم ل خو دکر بیی کو تیک دهفگوتی پی بکهت.

خهلکن بهدینان و نامیدی ب دژی میسا بهگی رابوون کو هنگی محمه د پاشای ره وانندی یی مژوبلیبو و شهریت دهرفه میرگه ها بهدینان و شیان وی ده ریخن و جاره کا دی سه عید پاشای بزفریننه سهر دهسه لاتا میرگه هی (۳).

محمه د پاشای نه هیلا ئەف سه رکه فتنه بو بهدینیا ب ته ناهی مینیت، جاره کا دی زفری و نامیدی دورپیچکر و ژیده ریئ نافی ژی برین و تشتیت خارنی ل باژیری نه مان، ئینا سه عید پاشا ب گفاشتیت خهلکی نه چاربوو خو بدته دهستی میری ره وانندی بو هندی دا باژیری ژ مرنی و ویران کرنی قورتالکته و ده رگه ل بهر له شکه ری سورانا فه کر کو بچنه دباژیرییدا و غه در ل خهلکی کرن و ب شیري دگه ل دناختن و ده ست ب کوشتن و تالانا کر و میری وان سه عید پاشا و کوریت وی حسین و قاسم کوشتن، به لی کورپی وان یی مه زن محمه د پاشا، سه رکیشی له شکه ری نامیدی و هه فزینا خو (په ریخان) و هه ردو

نه شیا بچته دناف نامیدی دا، به لی هاته دورپیچکر و هه می حنیریت شه را بکارینان دا دهستی خو داننه سه ر باژیری و توپ هافیتنن، به لی هه می بزافیت وان شکه ستن ئەو ژی ژ که ره ما دو سه رکیشا ژ سه رکیشیت سه عید پاشای کو بهیره م به گ پاشای کورپی سه عید پاشای و عه مه ر ناغا بوون، کو هه ردو شیان به ره فانیی ژ ناسیگه هیئ نامیدی بکه ن و ده قا (معنویات) به ره فانه را و خهلکی بلندکهن دا خو رابگرن و هیز و شیانا بدنه خو.

ئینا محمه د پاشای بزافکرن خو ژ وان هه ردو سه رکیشیت د نافی که لییدا خلاسکه ت، چمکی ب هه بوونا وان ئەو نه دشیان ب چ ره نگا دهستی خو داننه سه ر نامیدی، ئینا رابوو ب ریکا په بیکا (مراسله) ب نه په نیقه، خو گه هانده عه مه ر ناغای و مال و مالداري پی گوتن به س ئەو نامیدی بجه به لیت، به لی سه رنه که فت، ئینا هانا خو بره بهر پیلانا و کوشتنا هه ردو سه رکیشا، به لی دیسا دفی بیافیدا ژی شکه ست و دورپیچا وی هفت سالاً فه کیشا (۱۷) و پاشی وی ده را خو ل نک مالا که وکه با ل نامیدی دیت، نه خاسمه مه زنی وان خالد هه سه نی کو خانی وی ل سه ر لئقا شویرها نامیدی بوو و ئەو ب نه په نیقه دگه ل سورانا پیکهات کو ریکی بدته هنده ک ژ هیزیت وان ب سه رکیشیا نه حمه د ره شوانی د ریکا مالا ویرا سه رکه فنه دناف که لییدا و ل فیره خودانی خانی و هنده ک ژنه مالا وی، رابوون ب هاری قی هیزی کر دا بگه هنه ده رگه هیئ نامیدی د نافیدا و کوشتنا زیره فانییت وان و فه کرنا وان ل هه مبه ر له شکه ری سورانی ئەو هی هاتیه پالدا بون نافی باژیری، بیی کو خهلکی وی و به ره فانییت وی، های ژی بییت و ب خافله تیقه، و شیان سه رکیشی وان عه مه ر ناغای بکوژن، به لی محمه د پاشا و میر سه عید پاشا و کوریت وی میر قاسم و میر حسین، هاتنه ئیخسیرکر (۳)، محمه د پاشای ره وانندی سه ره ده ریا میرا دگه ل میری نامیدی کر و دگه ل خو بره له شکه رگه ها هافینی ل سه ری نامیدی و میر میسا به گ (برای سه عید به گی) کره میر ل نامیدی و پشتی هنگی میری ره وانندی قه ستا زاخو کر و بیی به ره فانیه کا به رگوتنن بکه فیت دهستی خو داناسه ر.

میسا پاشای حوکمی میرگه ها نامیدی (به هدینان) وه رگرت کو ئەو ژی ل سالاً ۱۸۳۴ بوو و فریزه ری گه پوک (۳) هوسا په سنا وی دکته: یی مریت نه خووش و هشیار نه بوو و وه کی دینا بوو و خهلکی هه ژینه دکر و گه له کا

هاته عه فوڪرن.

ئيسماعيل پاشاي مالباتا خو و نيزيك و كهس و كاريت خو ل ناميديئ كومكرنه فقه و برايئ خو مير محمهدهد بهيرهم بهگ پاشا و مالا وي كر گازيكرن و هوسا جاره كا دي مالباتا ميريت به هدينان ئيگرتته فقه (۳).

د قئ نابقهريدا سولتاني ئوسماني خو بو داهستانه سهر ميرگه ها سوران به رهه فكر نهو زي پشتي واليئ سيواشي (رهشد پاشا) هاتيه ئسپارتن بو هيزه كا له شكهري بو نه هيلانا محمهدهد پاشايئ رهواندزي بهنيريت و فهريماندا واليئ ميسل و به غدا كو هاريكاريا له شكهري و مادي يا قئ هيزي بكن.

دهمئ محمهدهد پاشايئ رهواندزي، نيته تيت دهسته لاتداريت ئوستانه زاني، خو و له شكهري خو به رهه فكر دا به رسينكا وي هيزا داگيركهر بگريت و رابوو (كه ليئ عه لي به گئ) باش گرت دا ريكي ل له شكهري ئوسماني يا رهواندزي بگريت.

ئينا محمهدهدئ خه تيئ كو زهلامه كيئ ديني بوو بسهر ميرئ رهواندزي فقه بوو و ديسا شيره تكاري وي يئ نيزيك بوو، رابوو ب ده ريخستنا فتويه كيئ كو به رسينگرتنا خه ليفئ ئيسلامئ يئ ئوسماني، نه يا شه رعيه و نه فقه بو نه گهر كو ميرئ رهواندزي ئ پلا تيت خو بزقريت و گوهداريا فتويا مه لايئ خه تيئ بكهت و بله ز و ب حه زا خو و بي شهرت خو دا ده ستئ سه ركيشي له شكهري ئوسماني ره شيد پاشاي و فريكره ئوستانه ب هه جه تا هندئ كو دي وي سه رخاترا سه ركه فتنيئ وي ل سه ر دوئم نيئ خو ئ ميرگه هيئ كوردا خه لاتكهن، به ليئ دويمه ايكه كا ب تراژيدي چافه رتي وي بوو و ل ده مي زقريئ بريكي فقه هاته ته لافتن و نه ف كريا ره بو نه گهري دويمه ايا وي و ميرگه ها وي، يا سولتاني ئوسماني بخو كه يس لي كرى و كرية شيره ك ل سه ر حه فكا ميرگه هيئ دي تريئ كوردا (۱۶)، (۲۳).

بهري له شكهري ره شيد پاشاي كه فته ميرگه ها ناميديئ (به هدينان) و بهر ب پايته ختي وي ناميدي فقه چوو و ئلايئ وانقه هاته دورپنچكرن و بو مير پاشاي باش دياربوو كو نه شين به رسينگي قئ له شكهري بگرن، ئينا ئ كه ليئ ده ركه فت و برازا يئ خو مير محمهدهد پاشا و هه مي كه سيئ مالباتا خو دگهل خو برن و بهر ب زاخو چوون و ل وي ري ئي بهر ب جزيري و چوونه ده ف ميرئ وي به درخان به گئ.

له شكهري ئوسمانيا چوونه د ناف ناميديئدا و پشتي

كورپت خو حه سه ن و خالد ب ميئاني چوونه ده ف زاقايئ خو ميرئ بو تان و بقئ چهنديئ مير محمهدهد پاشا و مالباتا وي ئ قئ قه سابخانئ قورتالبوون (۳).

محمهدهد پاشايئ رهواندزي، برايئ خو ره سول بهگ كره مير ل ناميديئ و ل فيره سولتاني ئوسماني ده ست ب نه هيلانا ميرگه هيئ كوردا كر، نه خاسمه ميرگه ها سوران، نهو زي پشتي كار گه هشتيه هندئ كو نه شين به ره فانيئ ل خو بكن و خو ب پاريزن، پشتي شه ريئ ل نابقه را خودا نهو وه ستاندين (۳، ۱۶، ۲۳).

مير ئيسماعيل پاشايئ دويئ كورپي محمهدهد ته يار پاشاي (۱۸۳۴، ۱۸۴۲)

بهري نوكه مه نافرئ پيدا بوو وه ختي جارا ئيكيئ مير محمهدهدئ رهواندزي ناميديئ گرتي، مير ئيسماعيل پاشا شيا بوو خو خلاسكهت ئ ناميديئ بره فيت و بچيته نيره و خو د كه لا ويئا ئاسي كهت، نهو زي پشتي ئلايئ وي فقه هاتيه نويژه نكرن و ئافاكرن (۸).

پشتي كوشتنا برايئ وي سه عيد پاشاي نيره بجهيلا و قه ستا (شنيئ) ل ئيرانيئ كر و شيا گه له ك ئ ئاليرگريئ خو يئ به هدينئ كومفه كهت و خو گه هانده نوره دينئ هه كاري كو نهو زي ئ كريا ريئ دوئمناهيئ ميرئ رهواندزي دترسيا و بي كه اتن كو هاري وي بكهت بو ئيرشكرنه سه ر ناميديئ و ئازادكرنا وي ئ هيزيئ ميرئ رهواندزي.

ئو هه ر بو قئ مه ره مي، ب ره نگه كيئ نه په ني دگهل هه قاليئ خو، قه ستا جوله ميرگي كر و وه كي ميئان چل روژا ما لده ف نوره دين به گئ و دقئ مابه ينيئا شيا خو بگه هيئ نيته كه سيئ وه فادار ل ناميديئ و هيزه كا ئ ۱۵۰ ي شه ركه را به رهه فكهت و بهر ب ناميديئ بريكه فتن، پشتي زاني ده ركه هيئ وي دقه كرينه و ب شه ف ئيرشكرئ و چوونه د ناف كه ليئا و زي ره فان ئبخسيراكرن، به ليئ ره سول بهگ، نهو ئي محمهدهد پاشايئ رهواندزي كرية حاكمئ ناميديئ ل وي ده مي ل بازي ري نه بوو (۳).

ل سالآ ۱۸۳۴ مير ئيسماعيلئ ميرانيا خو ل ميرگه ها به هدينا هه لديرا و مه لا يه حيايئ مزويري و فه قيئ وي مه لا قاسمئ ماني گرتن و چا قيت يئ دويمه ايئ داخكرن، به ليئ مه لا يه حيا يئ ب شانسوو، چمكي شيخ محمهدهدئ ئاكره يي داخاز ئ ئيسماعيل پاشاي كر كو وي عه فوكهت، زي ده باري سي ره و كريا ريئ وي يئ دوئمناكاني بدزي ميرگه هيئ و برايئ وي سه عيد پاشاي، ب شه رته كي كو ل به هدينا نه مينيئ و چ تشته كي بدزي ميرگه هيئ نه كهت

ئامېدىيى و بەرۇفاژى ئىسماعىل پاشا يى ب ھىشى بوو و ھزر دكر كو ئەف سەر كەفتە دى بيتە ئەگەرئى ھندى واليى مىسلئ يى ئوسمانى ژ نە ھشياريا خو رابيتەفە و دى ھانا خو بەتە بەر ھەفسۆزىتت دوستىنئى دگەل مىرگەھئى، بەلئى مزارا نەھىلانا مىرگەھىت كوردا يىت مايسى بو وى يا فەكريبوو ژلايئ دەسھەلاتدارىت ئوسمانىفە، ژبەر قئى و نە ھىلانا نەيارىت خو ل رۆژھەلاتى دا بشىت شەپرى ئىبراھىم پاشايى واليى مسرى بگەت كو وى ل رۆژئافاى گەف لئىدكرن و شيا شامئ بگريت و ژ ئىمپراتورىا ئوسمانى فەكەت(۱۶).

ئو بو بجهئىنانا قئى سىاسەتئ دەسھەلاتدارىت ئوسمانى ھانا خو برە بەر دانانا واليىت ئوسمانى يىت خو دان ھزرىت خو قىن و دژوار، ل سەر وان دەفەرا يىت ب وانفە گرئىدايى وەكى مىسل و كەركويك و و بەغدا و ئەو پالدان كو ستونىتت حوكمئ ئوسمانى دانن و دەست داننە سەر جھىت بەرسىنگگرتن ھەين.

جارەكادى مەحمود پاشا ئىنجە بەيرەقدارى لەشكەرەكن نوى ب پشتەفانىا ئىكسەرا سولتانى ئوسمانى بەرھەفكر و ب زەخىرەيى و چەكى چەكداركر و مەشقدا، ژبو كرنا شەپرى دووماھىيى بو نەھىلانا مىرگەھە ئامېدىيى (بەھدىنان).

شەرى ئىتتىيى يى دووماھىيى سەخمەراتى خۆسەريا كوردستانى

لەشكەر ل مىسل بسەركىشيا مەحمود پاشا ئىنجە بەيرەقدار، دەست ب لقىنئى كر ژبو ھىرشكرنئى بو سەر بەھدىنان و نەخاسمە پايتەختئى وئى ئامېدىيى كو ئەو ژى ل ساللا ۱۸۴۲ز بوو، وەختئى ئىسماعىل پاشاى ل ئامېدىيى زانى كو لەشكەرى ئوسمانى يا دەھىت بو شەپرى وان، ئەو ژى بلەز رابوو لەشكەرەك ژ زىياريا و مزورىيا و سلىفانەيا و ئىزدىا بسەركىشيا برايئ خو مىر مەھمەد بەيرەم پاشايى كورپى سەعيد پاشاى بو بەرسىنگگرتنا لەشكەرى ئوسمانى ل ئىتتىيى، ئەوا كو نوکە دكەفئتە نافبەرا دەھوك و مانگىشكى، كو دەھىتە ھەژمارتن ب جھەكئى ئاسئى و دشىن بكنە خىچا بەرەفانىيى يا ئىكئى ژ مىرگەھئى كو بشىن ھاتنا لەشكەرى ئوسمانى براوستىن.

ھوسا گەرپوكئى فرەنسى (ئوشئ ئولىشى) د كىتيا خو دا ل ساللا ۱۹۴۵ز بەحسئ قئى شەپرى كرىە و دىسا دىدەفانەكئى

چەند رۆژەكا تىدا ماين، ئىنس ئاغايئ كئىلى لئى كره حاكم و رەشىد پاشا و لەشكەرى خو زفرىنەف مىسل. تىككەلىيىت ئىنس ئاغايئ كئىلى دگەل مىرىت ئامېدىيى دخۆشبوون و ئىك بوو ژ سەرلەشكەرىت سەعيد پاشاى و دىسا تىككەلىيا وى دگەل مىر ئىسماعىل پاشاى گەلەكا باشبوو و خو گەھانده قئى مىرى و داخاز ژىكر كو بزفرىتەف سەر كورسىا مىرگەھئى.

ئىسماعىل پاشا دگەل برازاىئ خو مەھمەد پاشاى، كورپى سەعيد پاشاى، زفرىنەفە دا مىرگەھە ئامېدىيى (بەھدىنان) جارەكا دى وەرگرنەفە(۳)، ئىسماعىل پاشاى دىت كو يا بزەخمەتە ھەيامەكئى درىژ لسەر دەسھەلاتئى بمىنىت، ھەكە تىككەلىيىت باش دگەل سولتانى ئوسمانى و واليىت وى ل مىسل و بەغدا نەبن، نەخاسمە پشتى ئەو خو پانىت دەرفە و نافخو بسەر مىرگەھىدا ھاتىن و ئوسمانى شياىن دەستئ خو داننە سەر مىرگەھىت سوران و بابان و ژبو بدەستفەئىنانا قئى چەندئى شاندىك دگەل پەيىكەكئى ھنارتە نك واليى مىسل (مەحمود پاشا ئىنجە بەيرەقدار) ى، ئەفە ئەفسەرەكئى ئوسمانى يى تىوهرىن (مجازف) و دەمارگىربوو، بەرى ھنگى ژلايئ عەلى پاشاى، واليى بەغدافە، كرىوو والى ل سەر كەركىكئى و شەھەرەزور و رەخ و دؤرا و پاشى فەگوھازتە مىسلئ(۱۸،۱۹) و وى سىاسەتا مستا ئاسنى بكاردىننا و شيا نەناھىيى بىخىتە ناف مىسل و رەخ و دورا، پشتى بو جارا ئىكئى قانوىنا خزمەتكرنا لەشكەريا بكوتهكى سەپاندى، زىدەبارى خو نەپازىكرنا دژوارا خەلكئى مىسلئ، گەلەكئى دژواربوو و دلوقانى ب كەسئ نە دبر، ژبەر ھندئ دەمئ شاندا ئىسماعىل پاشاى دگەل پەيىكا وى چووئە نك، داخاز ژىكر دەفكوتئى ب مىرگەھە ئامېدىيى بگەت و دىسا داخازا ھەفسۆزىەك و ھەفدەرىەكا باش و نە ئىرشكرنئى ژىكر، بەلئى ئىنجە بەيرەقدارى پەيىكا شاندى و داخازا وان رەتكرن و دكراند كو ب ھەر بەپاھەكئى ھەبىت ئەو ناھىلىت مىرگەھە ئامېدىيى(بەھدىنان) و مىرى وئى ئىسماعىل پاشا بىنن.

ئىنجە بەيرەقدارى تالوقەتى مىرگەھە بەھدىنا بوو و ھندەك لىكدان ل نافبەرا لەشكەرى وى و لەشكەرى بەھدىنا بسەركىشيا مىر مەھمەد پاشاى ل دەفەرا شىخان چىبوون و لەشكەرى ئامېدىيى(بەھدىنان) بسەركەقت و لەشكەرى مىسلئ زفرىف مىسلئ(۱۸، ۱۹).

نه دیت، به هدییا هزرکرکو نهو د شه پیدیا به سه رکه قن، ئینا هیزیت ل بلندایا جهیت خو بهردان، نهفه بو دهلیفه بو له شکه ری ئوسمانی ل دور له شکه ری به هدییا بزقن و دپشتر ئیرشی بکه نه سه ر و نهفه بو نه گه ری ته رابه رابوونی د نافع ریزیت له شکه ری محمه د پاشایدا و ژیکفه قه تینا هیزیت وی ل بلندایا، ئینا پشتر سه رکیشی به هدییا هاته بهردان و نهفه بو هاریکار کو له شکه ری ئوسمانی، هیزیت میری ب سه رکیشیا میر محمه د پاشای دور پیچکته و قه ده رکرنا وی ژ ره خ و دوریت وی، ل قیره سه رکیشی به هدییا رابو ب بزاقا دویماهی کر و ئیرشکره سه ر له شکه ری ئوسمانی، دا له شکه ری وی خو قه کیشانه کا به سه روبه ر ب کیمترین قوربانیا بکه ت و ل ده می زفرینی هه سپی سه رکیش محمه د پاشای قه ده ردییت و نهو و هه سپی خو دکه قنه دکوره کیدا و د جهدا دمیریت.

ده می له شکه ری ئامیدی جابا مرنا سه رکیشی خو زانی، بی سه روبه ر خو قه کیشا پشتری گه له ک سه رکیشی وان ژده ستچوون ده می به ر ب زاوینته و سیاره تیکا و ئامیدی قه دچوون و قن کریارا له شکه ری پتر ژ هفت رۆژا قه کیشا و نهف هیزه گه هشتنه ئامیدی و له شکه ری ئوسمانی د دو یفر دچوو و له شکه ری ئوسمانی خوینا خه لکی گوند و باژیریت تیرا ده رباز دبوون ل خو حه لالکر و هه ر تشتی دگه هشتنی تالاندر، ژبه ر هندئ گه له ک ژ خو جهیت وان ده قه را ره قین و قه ستا ئامیدی و که لا وی یا ئاسن کرن و میری وی ئیسماعیل پاشای فه رماندا به ره فانیی ژ خو بکه ن) و ل قیره ئاخفتنا عه بی میسی بدویماهی هات. به لی قه ره بالغا دناف باژیریدا ژبه ر چوونا مشه ختا و له شکه ری به ره فانیکه ر، بو نه گه ری گه له ک ئاریشا بو په یاد کرنا خرنی و ئافی و پشتری له شکه ری ئوسمانی هه می ئالییت باژیری گرتین و ژ ده ور و به را قه قه تاندى، زیده باری توپاران کرنا همبز ل سه ر که لی، دور پیچ بو چه ندین هه یقا یا به رده و امبوو و له شکه ری ئوسمانی دیت کو گه له کا بزه حمه ته، به لکو دشیاندا نینه ده ربازی شویره ی باژیری بییت.

نه ویت به ره فانی ذکر د به ره فانی کرنا که لا خو دا ده ره ره زا بوون و بکار ئینانا قه نه نگا و چه کئ دیت وه کی تیر و کفانا، به ره فانیکه را توپیت مه نجه نیق و گولیت به را ل سه ر شویره ی که لی بکار دئینان و دیسا به ره فانیکه را چه که کئ که فن کو نهو وی چه کئ ئاگرئ نه غریقى بوو بکار دئینا، چمکی ئیسماعیل پاشای کیم توپ هه بوون له وا هانا خو بره به ر وی چه کئ که فن و نهفه بو له شکه ری

دقی شه پیدیا پشکار بووی بو نفیسه فانی کتیی هوسا قه دگپریت.

نهف ل خاری په سنا ئوشی ئولیفی یه لدور شه ری دکتیا خو دا (۲۰).

هیزا ئوسمانیا به سه رکیشیا والین میسل محمود پاشا ئینجه به یه قدارى بوو، ژبو نه هیلانا میرگه ها به هدییا و سه رداگرتن بنده ستکرنا که لی و پایته ختی وی ی بنافوده نگ (ئامیدی) و ته مبی کرنا خه لکی وی بوو، سه رله شکه ری ئوسمانی یی ئافینایی گه له کئ دلره ق و گیول دژوار بوو و مرادا وی یا سه رپشک ترکرنا ده قه ری بوو و گوهورینا وی بو مهیدانه کا شه ری بو ئیرشکرنا سه ر نه یاریت حوکمی ئوسمانی بوو و نهف هیزه یا ب قه نگا و شه ش توپا چه ککریوو. دگه ل قولیت سیار و هیزیت عه شیره تا چه کئ هیزیت به هدییا چه که کئ که فن بوو و هنده ک قه نه گیت شه سخانه و ده بانجا و شیر و روم و تیر و کفان و خه نجه ر بوون و ب سه رکیشیا ئیک ژ ئیزیکت میری ئامیدی کو نهو وی میر محمه د پاشا بوو.

ئو په سنا عه بدولایئ میسی (۲۱) کو ل ئامیدی یی نافداره ب (عه بی میسی) کو دبیته باپیری سالح مرادی کو ژ به ره بابی نوکه یه، وی هه می گا فل دیوانیت خو دا خو سه رفه رازددیت کو یی دقی شه پیدیا پشکار بووی کو هنگی ژیی وی ۱۸ سال بوون و هوسا به حسی قی شه ری دکته (۴).

له شکه ری به هدییا نه وی پیکه اتی ژ شه رکه ری خه لکی ئامیدی و عه شیره تیت زباریا و به رواریا و مزویریا و سلیفانه یا و ئیزدیا، ب سه رکیشیا میر محمه د پاشای برازیئ میر سه عید پاشای گه هشتنه جهی شه ری و جهیت به ره فانی ل ئیزیکی گوندی هیتیتی دانان، نه وی دکه فیته نافه را مانگیشکی دهوکی، ب سه رکیشیا سلیمان به گی و جهیت بلندی قی قانی گرتن و هیزیت خه یاله و په یاده ژ خه لکی ئامیدی و ژ عه شیره تا مانه ل نیقی کو نه وژی به سه رکیشیا ئیکسه را میر محمه د پاشای بوو ژبو به رسینگرتنا پیشقه هاتنا له شکه ری ئوسمانی کو ئیزیکی جهیت به ره فانیی ژ له شکه ری ئامیدی بوون و نهف چه دهاته توپاران کرن و ئینا سه رکیشی به هدییا ده ست ب ئیرشکرئ کر ب وی له شکه ری قه نه وی لب چاقدیریا وی و نهو هیزیت ل بلندایا ژ ل جهیت خو مانه قه و نهفه بو نه گه ر کو له شکه ری ئوسمانی دپاشدا بزقريت و محمه د پاشا دگه ل هیزا وی ب ئالایئ ئوسمانیا چوون و وان سه رکیشی ئوسمانی (محمود ئینجه به یه قدار)

پشتی ئىسماعیل پاشای پسیارا خوۆ ب سەرکیشیت خوۆ و مهزیت ملهتی ل باژیری و حاشیا خوۆ کری و ژبه نه مانا خارتی و ئافى، هه می رازیوون کو خو بدنه دستى سەرکیشی ئوسمانی لدویف هندهک مهرجان ژ وانا:

۱ - پاراستنا خه لکى باژیری و تشتیت وان و ده ریخستنا عه فویه کى .

۲ - ریک بهیته دان هه می کهس و مال بزقنه ف سهر گوند و جهیت خوۆ.

۳ - سەرکیشی ئوسمانی واسته یی لدهف باب عالی ل ئوستانه بکهت بو پاراستنا گیانی که سیت مالباتا میر ئیسماعیل پاشای و دانانا وان ل ویلایه تیت ئیمپراتوری و ل جهیت هه ژى وان.

سەرکیشی ئوسمانی ب فان شه رتا رازیوو و سوزدا هه می به ندیت وان بجهینیت.

پشتی باژیری و میری وی ئیسماعیل پاشای خوۆ دابه دهست، رازیوون ژلایى باب عالی هه هاته کرن کو ئیسماعیل پاشا و حاشیا خوۆ بچنه به غدا دا بهرپسیاریه کا هه ژى وی بدنه ئى (۸) و هوسا ئیسماعیل و حاشیا خوۆ بهر ب به غدا بریکه فتن.

به لى مه حمود ئینجه بهیره قدار پشتی چونا ئیسماعیل پاشای، ژ سوزیت خو لیقه بوو، نهو بوو خه لک ل باژیری نه هیلا و شیر دگه ل وان بکارئینا و گه لهک کوشتن، نه خاسمه که سیت نیزیکی مالیت میرا و پاشی چوندا دهستدا دز و تالانکرتی و دهست دانا سهر مال و تشتیت وان مالا و به لافکرنا وان لسهر وان که سا ییت هاریکاریا له شکرى وان کرین و هوسا ههر تشته کن میرا هاته پویچکرن و په یقا میر، ئان پاشا بوۆ گونه هکاری و لسهر دهاتنه زه وانندن و نه ویت ژ فان میرا ماینه ساخ ژ وهلاتی خوۆ ره قین و به ره لاقى دونیایى بوون.

سەرکیشی ئوسمانی ئینجه بهیره قدار زقریف میسلن، دا بهرده وامیى بدهته که ربا خو لسهر خه لکى وی نهو ژى پشتی بهرئى ده رى بیست توپا دایه باژیری و بوۆ رۆژه کا ده راندهر توپیارانکرین، هه تا بدروستی گیانی خوۆ ده رکرن و پشته ریکرتی نه هیلایى و نهو ما والیى میسل هه تا ل سالآ ۱۸۴۳ مری و ل مهیدانا نه بی شیت ل میسل هاته فه شارتن ((۱۸، ۱۹)).

ریه سپی و ما قویلیت به غدا و ژ وانا شیخ عه بدولره حمان سه هروردی (۱۹، ۹) هاتنه به راهیا ئیسماعیل پاشای و پاشی نهو کره متسهر ف ل به سرا و پاشی ل که ره لایى و لسهر ده می وه زیر نامق پاشای کره والین شه ره زور کو

سەرله شکه ره کى کورد لسهر ده می ئوسمانیا

ئوسمانی یا ژنشکه کینه بوو، کو نهو ژى پیکهاتبوو ژ گوریت ئاگری کو د وان دهاته وه رکرن کو تیکه له کن زه یتى و کپريتى ب رهنگى جهویى پیکه دنیوساند کو ئاگر بهردبوویى و نهف پیکهاتى ئاگری دکره د ناف بوۆیه کا نحاسی یا دو کون دره خیت وی و ئاگر دبه ربووویى و ل دویماییا وی کفانهک هه بوو پالدا بو پيشیى و نهف بوۆیا مهده نی تژی کپريت دکر و ب ریکا توپیت مه نه نیق دهاقیتن و و ددوژمنی وه ردکرن و ب که فتنی دپه قین و دبوو نه گهرئى کومه کا مه زنا گوریى و بیافه کى به رفره ه ژ هه می لاقه فه دگرت (۳).

ئیسماعیل پاشا ب فی چه کی شیا بوۆ هه یامى چار هه یقا به رسینگى له شکه رى ئینجه بهیره قدارى بگریت. سەرکیشی ئوسمانی ل هه مبه ر قى خوۆراگرتنا باژیری زیده بارى کیمیا تشتیت خارتی و ئافى ما حیبه تی و رۆژ درىژ بوون بیى کو سەرکیشی ئوسمانی بشیت شه رى د شه ریدا سهرکه قیت، نه چار بوو دانوستاندنا دگه ل ئیسماعیل پاشای بکهت و سوزدایى و هه که باژیری بدهته دستى وان بهیته عه فوکرن.

رهوش د ناف باژیرییدا بوۆ له شکه رى ژ ده رفه ی باژیری ب سانا هیت نه بوو.

سلیمانئیی و کهرکویکی ژێ پێقه دگرئیداییوون.

ئیسماعیل پاشای ل بهغدا ب مالی خو پشکداری د نوێژه نکران و ئافا کرنا گه له ک پرۆژادا کر، نه خاسمه پرۆژئیت پهیدا کرنا ئافا فه خا رنئ ل دهقه ریت فه قیرا، و پشکداری د نوێژه نکرنا (حضره) سه هرو ریدا کر و بئیلایه کا بهرکه فتی ئافا کر و کره جهئ خرفه بوونا زانا و توره فان و ههلبه ستافان و زهلامیت دینی.

د هه یامئ مانا ویدا، ئیسماعیل پاشا واسته یئ لدهف بابلعالی دکهت کو رازی بییت ل سه ر زفرینا مالباتا برازایی وی و سه رکئیشئ له شکه رئ وی میر محه مه د پاشای کورئ سه عید پاشای بو ئامیدئ کو نه وژئ هه فزینا وی په ربخان و کورئ وئ خالد و حه سه ن بوون دا کو نه و بینه وارسیت ئیکانه بییت وان میرا نه وئیت دژئ وئ وئ یئ درئژدا حوکم ل میرگه ها به هدینان کرین کو پتر بوو ژ پئنج چاخان.

ل سال ۱۸۷۲ز ئیسماعیل پاشای ل بهغدا وه غه را دویمه یئ کر و دناف خرفه بوونه کا مه زندا کو والی و سه رکئیش و زانا و ماقولئیت باژئیری تیدا دپشکدار بوون هاته فه شارتن و ههلبه ستافانا ههلبه ستیت خو خاندن ژ وانا نه حمه د عزت پاشا عومری و محه مه د فه یزی زه هاوی بوون (۳، ۸). پشتی مه لا یه حیایی مزویری ژ ئامیدئ و میرگه ها وئ ژلایئ ئیسماعیل پاشای هه تیه ده ر پخستن، وه کی بهری نوکه ئافری پئ هه تیه دان، ل بهغدا ئیوری بوو و نه و هه ر دچوو دیوانخانا ئیسماعیل پاشای و جاره کئ پسیرا

وی کر و گوئ:

دهمئ تو ژ ئامیدئ ده رکه فتی ته سویند خا ر بوو کو تو چ تشتا دراستا مه دا نه بیژئ و به حسئ مه نه که ی کو زیان بگه هیته مه، مه لا یه حیایی به رسقا وی دا و گوئ:

ئه ری وه سا بوو، من شولکرته ل سه ر کورسیکئ نه هئلم، دا ته ژ کوته کیئ و دوژمنداریئ خلاسکه م و ژ ئاگرئ دوژه هئ ده ربئخم.

ئه ف به رسقه ئافری بوو بو ژردیا مه لا یه حیای لسه ر راستیا تشتئ ئه و پئ ل دژئ میرگه ها به هدینان رابووی و باوه ریا وی یا مکوم کو مان و به رده و امیا فئ میرگه هئ ده رکه فتن بوو ژ خوچه ماندنئ بو خودئ و خیلافه تا ئوسمانی، نه خاسمه ده مئ هنده ک میرا داخا زا خو سه ریا میرگه هئ دکر.

دیسا من شولدر ته ل سه ر کورسیکئ راکه م دا هه وه ژ کوته کیئ و دوژمنداریئ خلاسکه م و هه وه ژ ئاگرئ دوژه هئ دویربئخم.

دویمه یا میرگه ها ئامیدئ (به هدینان) یا هوسا بوو، شه رئ ئیتیتئ نه بتنئ شه رئ دویمه یکی بوو بو خو سه ریا خو و خو سه ریا میرگه هیت دیترئت کوردا، به لکو دویمه یا هه می میرگه ها بوو.

ئه وئیت نه شئین خه له تییت به رئ ل بیرا خو بینن، ل وان د خو ت نه وژئ جاره کا دی بکه نه فه هیله سو فئ ئیئالی، جورج سه نتیانا.

ژئده ر

- ۱ - یوسف عبد الرقیب. ۱۹۶۹. امراء هكاري و بهدينان ليسوا من العباسين. مجله دهوك. ۱۹. دهوك. كوردستان.
- ۲ - البدليسي شرفخان ۱۹۳. شرفنامه. تحقيق محمد عوني. القاهرة.
- ۳ - الباشا محمد ناجي، عمادي طارق الباشا. ۲۰۰۷. ئامیدی (العماديه) لمحات تاريخيه طواها الزمن. اربيل. العراق.
- ۴ - نديم محمود و مصطفى ايدن. ۱۹۷۵. ارشيف الدوله العثمانيه. استانبول. نقلا عن محمد ناجي الباشا.
- ۵ - المائي انور ۱۹۵۶. اكراد بهدينان. موصل. العراق.
- ۶ - زكي امين. ۱۹۳۱. خلاصه تاريخ كورد و كوردستان ج. ۱. تحقيق محمد علي عوني ۱۹۴۵. القاهرة.
- ۷ - لوتكريك س. ها. ۱۹۶۲. اربعه قرون من تاريخ العراق الحديث. ترجمه جعفر الخياط. بغداد. العراق.
- ۸ - العزاوي عباس. العماديه في مختلف العصور. تحقيق حمدي مجيد السلفي و عبد الكريم فندی. اربيل. العراق.
- ۹ - العزاوي عباس. العراق بين احتلالين .
- ۱۰ - العمري ياسين. غايه المرام.
- ۱۱ - العمري ياسين. غرائب الاثر.
- ۱۲ - ئامیدی عبدالله. ۲۰۰۱. عيسئ ده لا و چه ند سه رهاتئ. مجله فه ژئین. ۲۴. دهوك. كوردستان.
- ۱۳ - میریا كالئینی. ۱۹۸۱. التراث الكوردي في مؤلفات الايطالين. ترجمه يوسف حبی. مجله المجمع العلمی. ج. ۸. بغداد. العراق.
- ۱۴ - عمادی طارق الباشا. ۲۰۱۱. الكروسون الفینئ (التمساوی) و الكوروری ئامیدی (البه دینانی). جریده الاتحاد العدد ۲۶۳۵. ۱۳. ۲۰۱۱. بغداد. العراق.
- ۱۵ - شاولی كاوه فریق. ۲۰۰۰. اماره بهدینان ۱۷۰۰ - ۱۸۴۲. كولان ۴۷. اربيل. كوردستان. العراق.
- ۱۶ - الداوود عوني. ۲۰۰۳. اماره سوران في عهد
- الباشا الكبير كور باشا. موقع: كئ ار جئ. اربيل. كوردستان. العراق.
- ۱۷ - براور بريك ۱۸۷۸. يهود كوردستان. ترجمه: شاخو كركوكئ، عبد الرزاق بوتانی. ۲۰۰۲. اربيل. العراق.
- ۱۸ - علی. علاقه الموصل بالولايات العراقيه. الموصل. العراق.
- ۱۹ - الجلبی. مخطوطات الموصل و خزائن الكتب .
- ۲۰ - اوشیه اولی فئ ۱۹۸۸. رحله الی العراق ترجمه یوسف حبی. بغداد العراق.
- ۲۱ - عبدالله موسی (عه بن میسن). ۱۹۴۲. وصف لمعركه ئیتوت كشا هد عیان لولده مراد. اتصال مباشر.
- ۲۲ - الديمولوجی صديق ۱۹۵۲. اماره بهدینان الكردیه او اماره العمادیه. تقدیم و مراجعه عبد الفتاح بوتانی. اربيل ۱۹۹۹ م .
- ۲۳ - عمادی طارق الباشا. ۲۰۱۰. قراءه فی قیام الامارات الكورديه و سقوطها. جریده الاتحاد. ۱۱/۱۱۵. ۲۰۱۱. بغداد. العراق.

مزگهفتا خالانده

شوپنه وارپت نزاری زیباری

سامی بنیامین ریکانی

ل پشت گوندی لاتکا بوو. پشتی سهرهلدانا پیروژ جاره کا دی گوندی نوی ل رهخی روژناقایین گوندی لاتکا لسهر رووباری زی هاتیه ئاڤاکرن. جهی نائوسکی: نائوسک نیزیکی (۳۰۰) میتر ژ گوندی نوی یا دوبره و بهری وی دکهڤته روگه هی (قیلی) ئەڤ نائوسکه ل وهخته کئ نه دیار ب نامیره کی هاتیه کولان کو خه لکی گوندی ژ میژووویا وی نه زانیه وه کی هه می نائوسکیت دیترت کوردستانی، لئ دبیتن ل چاخن مه سیهه تی ئەو ژ هاتبته کولان. ئەڤ نائوسکه ژ دی

ژی ئەو پت دکهڤنه بهرامبهری ناحیا شیلادزی ئەم شایینه بهس بریکا خه لکی گوندا و سهره دانیت مهیدانی بو وان شوینوارا ئاڤریی بدهینی و نیاسینا میژویا وان ژ دی بو که سین بسپور و شهرازییت شوینوارا هیلین .

نائوسکا بهریسکین

بهریسکین ئیک ژ گوندیت سهر ب دهڤهرا زیباری فه یه و دکهڤته ناقبهرا گوندیت لاتکا و دیویکی بهری ئەنفالا ۱۹۸۸ی گوندی وان یی کهڤن

یا دیاره کو وهلاتی کوردستانی یی زهنگینه ب شوپنه وارپت خو ییت دیروکی و هه بوونا وی بو هزاره ها سالآ فه دکهڤرتن و هه می دیانه تیت دنیا یی ییت لئ ژیا یین و هژماره کا مهزنا دهسته لاتدارا ژ دی دهسته لاتداریا خو ب رهنگیت جودا یا لسهر خه لکی سه پاندی و د هه یامی هه بوونا واندا گه له ک کهل و پر و دیر و مزگهفت بو بریقه برنا ژین و ژیارا خو یا روژانه ئاڤاکر بوون و نوکه هه می ئەو ئاڤاهی بووینه شوپنه وار. شوپنه وارپت نزاری زیباری

نائوسکا گونڈی بہرےسکی

لیں ٺہو ٺ یا دی بچویکترہ و بتنی جھئی
کہسہکیہ و ٺہو ٺی یا دکہفیری
کولایہ و ٺیکا دی ٺی ب رھخہ ہاتیہ
کولان لیں بدوماہی نہٺینایہ(۳).

پرا خالانہی

خالانہ ٺیکہ ٺ گونڈیت کہفناہ و
کافلہ گوندہ، سہر ب دکہفہرا ٺیاریا
فہیہ و دکہفیتہ روٺٺافا گونڈی شنیا
ٺیری و روٺہلاتی ہلورا و لبن چیاپی
سہری بانین و لسہر رووباری ٺیپی
مہزن، و سئی شوینہرایت کہفن لیں
ہنہ و میٺوویا ٺافاکرن و چیکرنا
وان ناہیتہ زانین کہنگی بوویہ،
ٺیزیکترین گوند ہلورایہ و خہلکی
وی ٺی دبیزن بیرا کہسئی ناہیتن و
ٺباب و باپیڑت خو ٺی گوہ لیں
نہبوویہ بتنی دبیزن: کو ٺہفہ بہری
چاخئی عوسمانیا ٺی ہہر ہہبوون و
دٺافابوون ہہروہکی گولی بووی(۴).

پرا خالانہ

دکھفیتہ ٺیریا روٺ ٺافایپی گونڈی
خالانہ و ٺ (پیٺچ) کوچکا پیکھاتیہ و
(دو) بالغ ہہبوون (دو) ٺ کوچکا
دکھفہ سہر ٺہردی خالانہیا و

دیندرایت فہلانین (مہسیحیا) کوتہکیا
دینی لسہر ہہی (نہخاسمہ ساسانیا و
رومانیا، بہری دینن فہلا بیتہ دینن
فہرمیی دہولہتا رومانی) نہخاسمہ
ل چاخئی (دویپی و سیپی زاینی)
دیندرایت عیساپی قہستا جھیت
فہدہر دکرن بو کرنا روپورہسمیت
خودی پھراستنی (نہمازہ باوہری
ہشکیت دینن (فہلانین) مہسیحی(۲).
نائوسکا ٺیکئی دکھفیتہ ٺیریا
روٺہلاتی گونڈی و دکہفیری یا
کولایہ و ٺورفہیا وی وہکی دو تہختانہ
و د ٺافہرا واندا ٺ لایپی سہریفہ
وہکی کورسیکہکتیہ جھئی نفستنا
(دو) کہسانہ. دہرگہہی وی (۹۰سم)
یپی بلندہ و (۷سم) یپی فرہہ. د
ٺورفہ بلنداہیا نائوسکی (۱۷۵سم) و
دریٺاہیا وی (۲۳۳سم). تہختی لایپی
راستی (۱۶۸سم) یپی دریٺہ و (۴۵سم)
یپی فرہہہ ولایپی چہپی ہہمان
پیٹانہ و ماہینا ہہردو تہختا (۶۰
سم) یافرہہہ و (۵۵سم) یا دریٺہ.
و فرہہیا کورسیکی (۵۸سم) و (۴۵
سم) یا دریٺہ (۷۵). نائوسکا دویپی
دکھفیتہ ٺوورپی روٺٺافایپی گونڈی

کہفیریا ہاتیہ کولان، کو جھئی (دو)
کہسا ٺیٹہ ہہیہ. دہرگہہی وی ٺی
بدیزاینہکی پیشکھفتی یپی لاکیشہپی
ہاتیہ فہکرن (۱).

۱ - ل روٺا ۲۰۱۸/۵/۸ چاٺیکہتنہک
دگل مہمہدئی مبارہکی یپی
بہرےسکی. شکل ٺی ٺلایپی وی بخوفہ
ہاتیہ کیشان.

نائوسکیت گونڈی خواستو

جھئی گونڈی

دکھفیتہ ٺافہرا گونڈیت خواستو
ٺیری ٺ لایپی روٺہلاتیٹہ و گونڈی
لاتکا ٺ لایپی روٺٺافایفہ ل دہفہرا
ٺیباری و ٺ لایپی ریٺہبہریٹہ سہر
ب ناحیا شیلادزی فہیہ. خاستو
ٺووری ٺیک ٺ گونڈیت ٺافایہ و
پشتی سہرہلدانا (۱۹۹۱) دہمی
ٺ ٺیرانی فہگہریابن گونڈی خو
فہگوہازتہ لایپی ٺیری یپی گونڈی و
گہلہک خلمہتکاری ٺ لایپی حکومہتا
ہہریٹہفہ بو ہاتینہ کرن وہکی
ٺاف و کارہب و جاددہ و ہہروہسا
خاننگہہہکا بنیاتی ٺی بو ہاتیہ
ٺافاکرن .

جھئی نائوسکی

نائوسک پھیفہکا کوردیہ رہنگہ
راماناوی ٺ (ٺاف - سک) ہاتیت
برامانا د ٺاف کہفیریدا یان د ٺاف
زکی کہفیریدا د ٺہزمانی ٺارامیدا ٺہف
پہیفہ ٺ (قلیسہ) ہاتیہ ٺانکو (قلایہ)
ہاتیہ رامانا وی ٺی ٺورہکا بچویکہ کو
پیہرہ (رہہبان) تیدا پھرستنا دینی
دکھت. د ٺہزمانی عہرہبیدا دبیزنی
(صومعہ). بہلی زانینا مہعنا وی یا
دروست یا بزہمہتہ(۱). ہندیکہ
ٺالیپی دیروکیپی نائوسکیتہ دزفرتہ
وہختی مہسیحی (فہلانین) دہمی

هېشتا جهې مه لای ژی یی لى دياره و سيكوژيه (٦).

ناشى خالانه

ئهفه ناشه كن كهفاره و ده خل و دان لى دهيران و دكهفته ژيريا مزگهفتى و ب ناڤا كانيا خالانه ى نهوا ل ژير مزگهفتى شولدر و هندهك ژ ديواريت كوتهلئ و ژورا ناشى ييت ماین .

كوته لا ناشى بلنداهيا وى دگههپته نيزيكى (٣٢٠سم) و فرهپيا وئ (٢٩٠سم) و دريژاهيا وئ (٤١٧سم) ن. و ژورا ناشى بتنى ره خه كئ ژئ مای كو بلنداهيا وئ نيزيكى (١٧٠سم) و دريژاهيا وئ (٣٣٤سم) ييت ماین

پرا خالانه

دارئ سهري دهري مابوو .. مزگهفت دريژودريژ هاتيه چيكرن و دريژاهيا

(سئ) لسهر نهردئ دهفهر بارزانن، نيزيكى كومه لگهها وهلاتئ ژيرى، كوچا ئيكئ (٢٠٦٠سم) يافرههه و (٢٩٨سم) يا دريژه و (١٥٠سم) يا بلنده، بهري خرابيبتن بلنداهيا وئ پتر بوو. كوچا دويئ ههر لسهر نهردئ خالانهيه ئهم نه دشياين بدروستاهى بپيڤين كو جهئ وئ يئ ناسييه، لئ مه گهريئ وئ هژمارتن كو ژ (٢٦) گهران پيڤهاتيه وبهريئ وان گهرا ژيڤكجودانه هند دمهزنن هند ژى دچويكن و كوچا سيئ (٤٤) گهرن كو ژهمى كوچيت ديتر بلندتره و كوچا چارئ (٢٠) گهرن و كوچا پيئجئ (٩) گهرن. وخرابو نا وئ ژى ناهپته زانين كا كهنگى بويه. پره ب بهرا و كشلئ هاتيه چيكرن و بگارىتا هاتبوو نهانكرن (٥).

ئيك ژ ژوريت كه لا هلورا

و ژبه ر خرابيونا ژورئ مه نه زانى كاچهندا فرههه و ديواريت وئ ژى (٦٧سم) دفرهه نه (٧).

كه لا هلورا

هلورا: ئيكه ژ بهر كه تيرين گونديت زيباريا و دكهفته هه مبهري گونديت

وئ (٨م تره) و فرهپيا وئ (٣٣٠سم) و (٢٤٠سم) بلنداهيا وئ ژ لايئ روژهلانتيشه يئ مای و (٤٣٦سم) ژ لايئ دانگيشفه يئ مای گهرا ديوارئ وئ لسهر (٦٧سم) هاتينه دانان و دهركههئ وئ ژ لايئ روژناڤافه هاتيه فهكرن كو فرهپيا وئ (٧٦سم) و

مزگهفتا گوندى

ناڤاكرنى وئ ههر وهكى پري ناهپته زانين بتنى هندهك ژ كافلئ وئ يئ مای و لسهر كانئ هاتيه چيكرن و ژ (دوو) قاتا پيڤهاتيه كو قاتئ ئيكئ كويه سولينه. و ب بهرا و كشلئ هاتيه چيكرن و تا ساللا (١٩٦١)

كوتەلا ئاشىن خالانى

كەڭنارە لى مخابن كو ميژوويا ئافاكرن و ھەبوونا وان نەھاتىھە زانين لەوا يا فەرە كو ڤەكۆلينيٲ زانستي لسەر بھينە كرن بۆ دياركرنا ميژوويا ئافاكرن و دەسھەلاتداريا وان(۹).

چيكرن و خانىھەكى كەڭنارە . كەلا پشت گولتيني ئەڤە ژى ئيگە ژ كەليت كەڭنارە و دكەڤتە دەرگەلىي پانائى ل تخوييى گوندى ھلورا، ئەڤە ژى كەلەكا

بەرەك ژ پاشماييت كەلا ھلورا

بالندان لسەر رويبارى زييى مەزن و ب گوندى شيخا يى ناقدارە و گوندەكى كەڭنارە و ميژوويا وي بۆ ب سەدا سالان ڤەدگەريتن .

ژ شويھەواريت گوندى

كەلا سەرى ييرمى: ئەڤ كەلە دكەڤتە لايى ژوريى رۆڤھەلاتى گوندى و ل سەرى گرەكى ھاتىھە ئافاكرن و ژورەكا بچويك يا لى ديارە و بن ئاخ بوويە ژبەر كەڤناتيا وي يا داچووي دييتن ھندەك ژوريت دى ژى ھەبن لى بتنى ئەو يا ديارە و شوپرھەكا بدرېژاھيا (۲۴م) و فرەھيا(۷۲۰سم) يا ديارە و گەرەك تا دو گەپرا يا ماى، فرەھيا ژوري(۲۱۶سم) و درېژاھيا وي ژى (۲۱۶سم) ئانكو چارگوشەيى ب بەرا كشلئ ھاتىھە ئافاكرن و بلنداھيا وي(۱۸سم) و پەنجەرا وي(۴۰سم) يا فرەھە و درېژاھيا وي ژبەر داچوونا وي يا دياريننە، ھەرۆھ سال ھەمبەرى وي ئيزيكى (۳۰۰م) ژ لايى ژوريى رۆڤھەلاتيڤھ بەرەكى وەكى خاچى يى رازاي يى ھەى كو درېژاھيا وي (۲۰۷سم) و فرەھيا وي(۱۴۰سم) و بلنداھى(۱م) و چوارگوشا سەرى بەرى ژى (۱۳۰سم) يا دريژە و (۴۰سم) يا فرەھە (۸).

خانين بەرين

دكەڤتە پشتا دەريى گوندى ساركى ل نزارى ھلورا، ئەڤ خانىھە ب فەرشيٲ مەزن ب بەرا ھاتبوو

ژيدەر:

۷ - ل رۆژا ۲۰۱۸/۴/۶ سەرەدانەكا مەيدانى بۆ جھى پرى.
۸ - ل رۆژا ۲۰۱۷/۵/۱۲ سەرەدانەكا مەيدانى بۆ جھى پرى.
۹ - ل رۆژا ۲۰۱۸/۵/۹ ديدارەك دگەل شيخ قەھار ھلورى .

۴- ل رۆژا ۲۰۱۵/۶/۹ ديدارەك دگەل شيخ قەھار عبيداللە ھلورى ژدايكويى (۱۹۴۰) ى و شيخ جەمال محمد ھلورى ژدايك بويى (۱۹۵۲).
۵ - ل رۆژا ۲۰۱۸/۴/۶ سەرەدانەكا مەيدانى بۆ جھى پرى.
۶ - ل رۆژا ۲۰۱۸/۴/۶ سەرەدانەكا مەيدانى بۆ جھى پرى.

۱- گوڤارا سيلاف؛ ھژمارە ۳۶. بەرپەرى (۲۱) نقيسينا؛ شينوارناس كوڤان احسان و رۆژنامەڤان سردارحاجى ابراھيم.
۲- گوڤارا سيلاف؛ ھژمار ۳۷، بەرپەرى ۱۰. نقيسينا؛ شينوارناس كوڤان احسان.
۳- ل رۆژا ۲۰۱۴-۳-۱۴ سەرەدانەكا مەيدانى بۆ جھى ناتوسكا.

سه رپوری ئه میر که بیر، په ند وهرگرتن ژ ریشه برن و کاری وی یی سیاسی

سه لوا محهمه د گوهرزی

پشکا چاری و دوپاهیی

سیاسه تا ده رقه یا ئه میر که بیری دگه ل ده وله تیت بهیز

ههروه سا ئه میر که بیر
شیاپه گه له ک ژوان
سۆز به ندیت د نافه را
ئیرانی و ده وله تیت
مه زندا نه هیلیت،
نه خاسمه، نه هیلانا
قانونیا خودانه ده ستی
"Capitulation".

ئه میر که بیری سیاسه تا
بیئالی و ب هشیاری دگه ل
نونه ریئت (به رده فکیت) وه لاتا
بکاردئینا و ههروه سا مفا ژ
هونه ر و زانستی سیاسه تی
وه رگریه و پیکۆلگریه ب ریکیت
قانونینی و نه قانونینی ده ستی
به رده فکیت رۆسیا و بریتانیا ژ
کریاریت نافخویی بکیشیته ده ری
و ل ئاریشیت نافه را ئیرانی
وه لاتیت دی گازی دادفانیت بیانی
نه که ت .

سیاسه تا ده رقه یا ئیرانی به ری
هاتنا ئه میر که بیری د ده ستی
وه لاتیت به یزدا بوو و ئه فه
گه له ک جارا بوویه ئه گهری
ده ستیوه ردانی ل سیاسه تا نافخویا
ئیرانی، پیخه مه ت به رژه وه ندییت
خو، ژ فه ریژا ده ستیوه ردانی زیان
ف رهوشا ئابووری و سیاسی و
جفاکی وه لاتی دکه فت و شاه و
"صدر الاعظم" به سه چه فه نگه کی
ده سه ه لاتداری دکر .

هاتنا ئه میر که بیری بو سه ر
ده سه ه لاتداریا وه لاتی ئیرانی
ئه ف سیاسه ته گوهارت و
شیاپه سیاسه تا ده رقه ل ده ستی
بیانیا ده ربیخیت و که فته
ژیر فه رمایتیت وی، ههروه سا
تیکه لییت سیاسی ژبلی رۆسیا و
بریتانیا دگه ل وه لاتیت ئه مریکا
و نه مسا و برۆسیا ژ خورتکرن،

ههروهسا ئەمیر کهبیری سهیدا ژ وهلاتیت (نهمسا و ئیتالیا) ئینان و دانان، چنکی د شولیت ئیرانی دا بیئالی بوون، ههروهسا (جان داودخان) ترجمانی ئیکێ بوو د ناف ئیرانیدا، ژلای ئه میر کهبیرفه هاته هنارتن بو وهلاتی نهمسا، دا سوژه بندا هه فالینیی دگهل نهمسا موربکه تن و ل سالآ ۱۸۵۱ ئه ف سوژه بنده هاته مورکر و د بهرزه و هندی ئیرانیدا بوو و پشتی ئه میر کهبیر هاتیه راکرن ئه ف سوژه بنده هاته هه لوه شاندن . ههروهسا ل وهختی ئه میر کهبیری تیکه لی ل نافه را فرهنسا و ئیرانی لیواز بوون و سوژه بندا بازرگانی یا وهختی "مه حمه د شاه" ی هاته هه لوه شاندن چنکی هه لوه شاندن د بهرزه و هندی ئیرانیدا بوو .

کهسی ئه میر کهبیر بخو سیاسه تا دهرفه یا وهلاتی خو بریفه دبر داری ل قونسولیت بیانی ئه ویت د ناف وهلاتی ویدا و دهستتیه و رانی د نافخویا ئیرانیدا دگهل بگریت. و دا تیکه لی راسته راست دگهل دهوله تیت بیانی هه بن بریاردا ل پایتهختیت وان دهوله تیت مهزن قونسولخانا فهکته .

چنکی هه یامی نیف چه رخیه بهری هینگی قونسولخانیت دهوله تیت ئینگلستانی و روسیا و دهوله تا ئوسمانی ل ئیرانی هاتبوونه فه کرن، لی هیشتا دهوله تا ئیرانی ل فان دهوله تا قونسولخانه نه بوون، ئه فه ژی دبوو ئه گهری هندی گه له ک زیان و زهره ب دهوله تا ئیرانی

بکه قیت . ژبه رکو ئه میر کهبیری ئه ف کیم و کاسییت مهزن د سیاسه تا دهرفه یا ئیرانیدا دیت هه دار نه دکر ژبه ر هندی هه یف و نیفا بهری ژ شولی ده ریختنا وی ئه میر کهبیر ل سالآ ۱۸۵۱ فه رماندا قونسولخانه یا ل (لندن- سانت پیته ر سبورگ- ئیستانبول) فه کته و "میرزا حسین خان" ل قونسولخانا روسیا دانا و "میرزا شه فیع خان نایب ئه جودان باشی" وه کی (شیره تدار و کاردار) ل قونسولخانا بریتانیا داهاته دانان و "حاجی میرزا ئه حمه د خان" ل دهوله تا ئوسمانی دیارکر .

ههروهسا ل تفلیس و مومبای ژی قونسولخانه داناندن و رابوو ب فریکرنا گه له ک نوینه را بو وهلاتیت دی دا تیکه لی دناقه را ئیرانی و وهلاتیت بیانیدا خوشکه ن .

تیکه لی سیاسی یا د ناقه را ئیرانی و بریتانیا ل ده می سهروک وه زیر ئه میر کهبیری لشین که تی و چالاکییت وی بنیاته کی باش بوو بو ده سگه هیت دهوله تی و ب رهنه گه کی خوړستی باندور ل سیاسه تا دهرفه یا ئیرانی هه بوو و ریکا سیاسه تا خو دیارکر و ئارمانجه ک بو هه بوو و به ره ف قی ئارمانجی دچوو. هنده ک جارا ئه ف سیاسه ته نه دبهرزه و هندی بریتانیا و روسیا دا بوو، ئه میر کهبیر بو ئارمانجا خو یا سیاسی هنده ک جارا سه ردکه فت و هنده ک جارا دگهل فان هه ردو دهوله تا دشکه ست. تشتی فه ر ژفان شکه ستنا و سه رکه فتنا لئ سیبه را بریتانیا و روسیا ده ردکه ت. ههروهسا ژ لایه کی دیشه ژی دهوله تا ئیرانی ل شولی خو بی سیاسی خو سه ر بوو ئه فخوسه ریه دژی بهرزه و هندییت فان دهوله تیت

بیانی ل ناف ئیرانی بوویه، ههروهسا تیکه لی سیاسی ئیرانی ژ تخویبی روسیا و بریتانیا ده رکه فت و به ره ف تیکه لییت دگهل دهوله تیت ئه میرکا و نهمسا و ئه لمانیا ده سپیکر، ئه فه ژی ئیک ژ بهرکه تیرین پینگا قیت سیاسه تا دهرفه یا ئه میر کهبیری بوون، هه ر ژ ده سپیکر سیاسه تا وی دژی بریتانیا و روسیا را وه ستیا و ب رهنه گه کی ته فای گه له ک بهر فره هبوو .

ئیمتیا زاتا نه خوشخان ل دویمه یا هه یامی "مه حمه د شاه" ی روسیا وه رگرتنا ئیمتیا زاتا ئافا کرنا نه خوشخان ل استرآباد گه له ک گفاشت کرن دا وهلاتیت روسی ئافا کرنا وی ده ست خو فه بینن، به لی ل وهختی حوکمداریا "مه حمه د شاه" ی نه شیاینه قی نه خوشخان ئافا بکه ن. ل ده سپیکا دهسته لاتداریا خو ئه میر کهبیری داخا ژ دهوله تی کر وان دوکو مینتیت ئیمتیا زاتا ئافا کرنا خهسته خانی بده نه قی، هه رچه نده ئه میر کهبیر دژی دانا ئیمتیا زاتا بوو، بو بریتانیا و نه فیا به دوکو مینتا دهوله تی ییت به ری باوه ری پی بین و دیارکه ت. ده سپیکر ب ریکا دانوستاندنیت زیده بهرپرست روسی رازی کرن کو دهوله تا ئیرانی بخو نه خوشخان ئافا که ت و بکری (ایجار) بده ته ف روسیا ب قی شه رتی کو فه رمانبه ری و ئی و زی ره فانییت نه خوشخان هه ر ئیرانی بخو بن نه کو ژ روسیا بن .

لسه ر قی بابته ی گه له ک په ییک ل ناقه را ئه میر کهبیری و قونسولخانا روسیا هاته ئیکگو هارتن، به لی دویمه یی وه زاره تا دهرفه یا روسیا ل نیسانا سالآ ۱۸۵۰ به رسقا ئه میر کهبیری دایه و د به رسقا ئیدا خو بهروهخت ژ ئافا کرنا نه خوشخان

فەكېشايە و ھەرۋەسا دەڭگۆتكرىه كو ئىران خودانا گىرتنا ((عاشورادە)) بەلپىيا بەرھەڭنە بوويە دەست ژ ئىمتىياز ئافاكرنا خەستە خانى بەردەت. دويمايھى ئەمىر كەبىر نەگەھشتىە ئارمانجا خو لى ھەر رېگر بوويە بو ئافاكرنا نە خوشخانى .

ئەمىر كەبىرى ساللا ۱۸۴۸ شاھ ناصرالدىن نەچار كىبوو فەرمانە كا نوى دەرىڭىت، ئەو بوو ل ئازربايجاننى ب رىكا تەبرىزىڭنە بەرى دانانا تانجى شامى يى فەرمى، ئەوى ئەف فەرمانە دەركر و تىدا حەقى قونسولى ل تەبرىزى ژبەر پشەتە ئانىكرنا ئەرمەنا ژى ستاند و ب فەرمانا شامى ئەف پشەتە ئانىە ھاتە بەر بەندكرن، ئەو ژى پشەتە دەولەتنى ھىور و تەنابووى، ل ساللا ۱۸۵۰ رىكا نڧىسارە كا فەرمى قونسولخانا برىتانى ئەوا پشەتە ئانىە ئەرمەنا دكر ھاتە راكرن .)

ھەرۋەسا لىدىف بەندىت سۆزبەندا توركمانجا فەرمانبەرىت قونسولخانا روسى شىايە پىدڧىت خو يى خويكى بدەن بىننە د ئىرانى دا، ئەمىر كەبىرى فەرمانەك دەرىڭىست و تىدا دكراند كو نابىت وەلاتىت دەولەتت ل ناڧ ئىرانى وەكى بازركاننا بن، ئان خويكا گۆمركى وەكى وەلاتىكە كى ئىرانى دەتن . لسەردەمى دەستەلاتداريا "حاجى مىرزا آغاسى" حەقى گرتنا (ماسىيا) ل ئاڧا دەريايا قەزوينى دابوو رۇسىا، لى ل وەختى دەسەھەلاتدريا ئەمىر كەبىرى "ئىبراھىم خان دريا بگى" داخاز ژ دەولەتە ئىرانى كر (شىلات) حەقى گرتنا ماسىيا ل دەريا قەزوينى بدەننى و بەرامبەر ھندى ھەر سال (۹۰) ھزار تومانا بدەت. ئەمىر كەبىرى لىدىف قانوينى مافى

گرتنا ماسىيا ب رەنگە كى فەرمى داىى و ل سەر داخازيا"مىرزا ئىبراھىمى رازى بوويە ."

ھەرۋەسا ئەمىر كەبىر فەرماندا وەزارەتا دەرقە لسەر قى چەندى بەرپرست روسى ژ قى ئىمتىيازى ئاگەھدار بكنە، زىدەبارى ھندى كو وەزىرى روسى گەلەك پىكۆلكرنكرن دا ئەمىر كەبىر ژ برىارا خو لىڭھىت و لى بىزڧرىت، بەلى يا بى مفا بو، دويمايھى وەزىرى روسى چ دۆكۆمىنتىت بىزىت قانوينى نەبوون و نەچار بوو حەقى داىە ئىرانىا قەبىلكەت و ب قى رەنگى حەقى ئىچىرا ماسىيا ل دەريا قەزوينى بو ئىرانىا زڧرىڭنە .

ھەكو ئەمىر كەبىرى دەسەھەلات وەرگرتى و دەست ب شولى خو كرى، خو ل بازا ھەمى وەلاتى ل ھەمبەر داگىركەرا دىت، ھەر پىكۆلەكا كرىا ژبو راكرنا بەرپرەسە كى دەبەنگ ھەڧرۋىشى بەرھنگارىا داگىركەرا و ئالىگىت وان دبوو، لى ئان كرىارا باندور ل بىروباو ەرىت وى نەكر، پىخەمەت بەرسىنگرتنا برىارا خو يا دويمايھى دا و ھەڧركى دگەل ھەمى ئاستەنگ و پلانىت وان كر . زىدەبارى پىگىرىا ئەمىر كەبىرى ب عورڧى دىپلۆماسى و بەرچاڧگرتنا وى عورڧى و سەرەدەرىكرنا ب قەدر دگەل ئالىت بەرامبەر، بى ئەگەر، چ سەرەدەرى دگەل ھاتبا كرن و ب چ رەنگ دگەل ھاتبا كرن وى ژى عەبنى بەرسڧ و رەنگى سەرەدەرى دگەل بىانيا ھەبوو، ھەكە سەرەدەرى ب دڧنلندى و كرىت دگەل ھاتبا كرن وى ژى ب وى رەنگى بەرسڧا وان كرىارا ددا، و ھندەك جارا ژى ھىشتا خرابتر و دڧن بلندىا وان ب ئەردى ڧەدنا

و تخويى وان نىشاددا، دا بزاند كو يى سەرەدەرى دگەل دەولەتەكا خو سەر و خو دان سەرۋەرىا وەلاتەكى دكەن. ھندەك ژ مىناكىت سەرەدەرىكرنا ئەمىر كەبىرى دگەل بىانيان. ل دەسپىكا ھاتنا سەر حوكمى يا ئەمىر كەبىرى ل ئىرانى كارمەندەكى سەڧارەتا رۇسىا ھات و پەيىكەك ژ بالىوزى روسى بو ئەمىر كەبىرى ئىنابوو، و لىدىف دەستودانى بەرى قىا بىتى دەستورى (ئزن) بچىتە دڧىسىنگەھا ئەمىر كەبىرىڭنە، زىدەبارى ھندى كو ئەمىر كەبىرى فەرماندا بوو كارمەندىت خو كو نابىت كەس رىيا وەلاتىكە كى ئىرانى بگرىت دەما سەرەدانا وى دكەن، ژبلى بىانيا .

ژبەر ھندى كارمەندا رىك نەداىى بچىتە دژورڧە و گوتى پىتڧىە ئەم بو تە دەستورىا چوونا ژوور وەر بگرىن ئەو ب وى ئىكى حىبەتى بوو و جارا ئىكى بوو ب سەرىبىت و ب دەنگە كى بلند و تژى تورپى كره ھەوار و گۆت ھىن دزانن ئەز كىمە؟ ئەز پىلكى بالىوزخانا رۇسىا مە و ھەتا نوكە كەسى ئەز بو دىتتا كەسى ئىكى ل ئىرانى نەراو ەستاندىمە، ھەو ە ئەز شكاندم و كارمەندا بەرسڧەكا سڧك دا و گۆت تو كى بى، دڧىت تو بەرى دەستورىا چوونا ژوور وەرگى گەر تە بڧىت ئەمىر كەبىرى بىنى . د چەند ھەڧقادا بالىوزى رۇسىا چەند پەيىك بو ئەمىر كەبىرى ھنارتن لى بەرسڧ لسەر نە ھاتە دان، قى چەندى ژى دلتنەنگى و عاجزى لدەڧ وى پەيدا كر، داخازا ژڧانەكى بو دىتتا ئەمىر كەبىرى كر، ئەمىرى بەرسڧداىى و گۆت ئەز ھەرۇ چەند سەعەتا ل نڧىسىنگەھا خو مە و كەنگى بىت دى خىرھاتنا وى

که م، کینا بالیوژی پرتلیهات، چونکی
 نه میری چ ژفانیت دروست نه دانئ،
 فئججا بالیوژی بریاردا تولیت خو ل
 نه میری فه که ت، ده می دینیت .
 بالیوژی روسیا هاته نفیسینگه ها
 نه میری و ب گازنده فه گوئ: بوچی
 سه روکئ وه زیرا به رسقا په بیکا
 ناده ت و ب فی رهنگی پتکولیدکه ت
 تیکه لیا نافه را هه ردو وه لاتا
 خرابکه ت؟ نه میر گوئ نه ز ب فی
 ناخفتنی حیبه تیووم کو ژ که سه کئ
 دیپلوماسی و تیگه هشتی دهرده که فیت
 و من ب خرابکرنا تیکه لییت هه ردو
 وه لاتا گونه هباردکه ت، بالیوژی گوئ:
 پا بوچی به رسقا لسه ر ناما ناهیته
 دان وه کی پرسپاره کئ ژ فی چه ندئ؟
 نه میری به رسقادی گوئ: تو وه ک
 بالیوژک نه ز دیتزم ته زانیاری هه نه
 لسه ر قانون و تیکه لییت دیپلوماسی
 و ب ریکا لیکگوهارتنا په بیکا، نه م
 وه لاته کین مه وه زاره تا دهرقه یا
 هه ی و خو دان وه زیرین و تیکه لی
 دقیت ب ریکا فی وه زاره تی بیت
 .
 په بیکیت هه وه بو وه زاره تی
 بهینه ستیره کرن، و هه که
 وه زیری د شولئ خو دا خه مساریبت
 و به رسقا په بیکیت هه وه نه ده ت
 دشین خو بگه هینه من، دا
 به رگه ریانا (متابعة) بابه تی بکه ی
 و نها وه زیری دهرقه ی ل فی ری و
 هه که ته په بیک بو وی هنارتیبت و
 به رسقا نه دابیت، نه م دشین ب
 به ره فبوونا وی گه نگه شی بکه ی
 ب فان ناخفتنیبت راست و دروست ژ
 لایئ نه میر که بیرقه بالیوژی روسیا
 بی دهنگ و بی به رسقا ما، پاشی
 نه میر که بیروی ده سهاقئنه سندوقه کئ
 و هه ر ۱۶ په بیکیت بو هاتینه
 هنارتن و بی فه که ت هه لگرتبوون

دانه ده ستئ وه زیری دهرقه کو د
 هه یقه کئ دا هه می هنارتین .
 ده فه را هراتئ سه ر ب خراسانئفه بوو
 و ل وه ختئ "مه حمه د شاه" ی هاتبوو
 گرتن، به لئ بریتانیا "مه حمه د شاه"
 نه چارکر ده ستا ژئ به رده ت و ل
 سالآ ۱۸۲۹ میرگه ها خو سه را هراتئ
 ئافاکر و "نه میران میرزا" بویه میری
 هرات و دژی ده سه له لاتا

ناهنندی بوو
 و خویک
 ژ ی بو
 ته هرائی

حه ژ بریتانیا دکر، به لئ که ندل
 خان و یار مه حمه د خان هه ردوک
 د گوهداری ئیرانی نه بوون و بریتانی
 نه دشیان ب پاره و شیانیبت خو فان
 هه ردوکا بکرن، به لئ نه میر که بیر ب
 ئاقل و هشیاریا خو شیایه خه لکئ
 نه فغانستانی و هرات بو لایئ خو
 راکیشیت و ژبن ده ستئ بریتانیا
 بینته ده ری .

هه رچه نده بریتانیا هه می پتکولکر
 ل نافه را سنه و شیعا هه فدژی
 په یداکه ت، به لئ نه میر که بیر
 شیایه به رسقا وان بده ت ده می
 خه لکئ نه فغانستانی بووینه تاگرو
 پشته فانیبت وی و خو دایه دگه ل
 وه لاتئ ئیرانی، نه فه بوو نه گه ر
 تیکه لی د نافه را بریتانیا و ئیرانیدا
 تیکبچن و سالآ ۱۸۵۶ بشه رچن .
 ده ریختن و نه هیلانا نه میر که بیروی
 نه میر که بیروی دقیا ب قه نجکریت
 خو رویه کئ نوی بده ته
 وه لاتئ خو و د دلئ ویدا
 هه بوو، نه و گه نیاتیا گه له ک
 سالآ د ناف دارپتگه هیبت
 ریقه به ری و سیاسیدا هه ی
 ژ ره وریشالا هه لکیشیت .

نه ده اته هنارتن .
 لئ ل سه رده می ناصرالدین شاه
 نه میر که بیر شیا ده سته لاتداریا
 ئیرانی ل هراتئ موکم بکه تن، (سکه)
 ئانکو پاره ب نافئ ناصرالدین شاه و
 خوتبه و فه رمانیت ناصرالدین شاه
 بوون، شیا جاره کا دی هراتئ ب
 زفرینته ناف ریخستیت ئیرانی .
 ههروه سا ده می نه میر که بیروی
 ده سه له لات وه رگرتی، "دوست
 مه حمه د خان" هوکمداری کابولیبوو
 و "که ندل خان" برائی وی ل قه ندهاری
 بوو و "یار مه حمه د خان" ل هرات
 هوکمدکر، "دوست مه حمه د خان" ی

دینی، یتیم مۆچن وان هاتیه کیمکرن و زیده باری بالیوزخانیت رۆسیا و بریتانیا، چنکی قهنجکریتیت وی دژی بهرژه وهندیته نامازه یی بوون .

ئهوکه سیته شولدرکه ئه میر که بیری ژ سهر حوکمی راکهن ب دو ریکیت سهرپشک منیکاریته راکرنی بوون، ئه و ژ میله که کئ گهنجی بی سهربۆر بوو. و باندورا دایکا شاهی زیده لسه "مهده علیا" هه بوو .

تیک ژ مهزنترین و ب کینجترین دۆژمن و نه یاریته ئه میر که بیری دایکا شاهی بوو، ئانکو دایکا هه فژینا ئه میر که بیری "مهده علیا" بوویه و بهردهوام دژی قهنجکرن و پروگرامی ئه میر که بیری دراوه ستیا و هه ر ئه و بوویه ئه گهر ناکویه کا دژوار د ناهه ر ئه میر که بیری و "مهده علیا" دا په دباییته، هه تا گه هه شته هندی ده ست هه بوون بۆ کوشتنا ئه میر که بیری، ب قئی کریاری مهزنترین که سیته میژوویی ب دهسته یه کا خایین دکوژن دا ب سه ناهی و بهردهوام ژینا خو بریقه بهن . دیسان ژ دۆژمنیت سهرپشکیت ئه میر که بیری براین "مهده علیا" "سلیمان خان" ئی قاچاری دگهل برازیته وی شیرخان و عین الملک سه روکعه شیری قاچاریا بوون .

تیک ژ نه یاریته ئه میر که بیری "میرزا ئاغا خان نوری" بوو، کو وی دقیا بیته (صدر الاعظم) ئی ناصرالدین شاهی، لی ده من نه گه هه شته ئارمانجا خو کفته به روکی دژی ئه میر که بیری، کو ئه و بخو ل وه ختی "مهده مهده شاه" ی که سه کئ گهنده لچی (گه نیسووی) بوو و ژ بهر ئاریشا مالی ژ شولی هاتبوو ده ریخستن و ژ پایته ختی هاتبوو دویرئیخستن . "میرزا ئاغا خان نوری" بهردهوام

تاگر و پشته فانی بریتانیا بوو و دژایه تیا ئه میر که بیری دکر و دژی قهنجکاریته وی رادوه ستیا، لهوا ئه میر که بیری ئه و ژ شولی وی ده ریخستن و داخاز ژ شاهی دکر کو خان نوری ب سپیکی فه که ت، لی "کلینل شیل" (klinl shell) نه رازیبوونا خو دیارکر . ههروه سا رولی "کلینل شیل" وه زیر موختاری بریتانی بهرچا ف بوو و ل دژی ئه میر که بیری بهردهوام پیلان دگیران، ههروه سا پشتا که سیته دژی ئه میر که بیری، دگرت تاییه تی پشته فانی "میرزا آغا خان نوری" و "مهده علیا" دکر . ژ لایه کئ دیکه رۆسیا سیاسه تا خه له ت بکارئینا ئه و ژ ده منی "پرنس دالگوروی" "Prince Dalgoroky" وه زیرموختاری رۆسیا هه ست ب گه فال سه ر ژینا ئه میر که بیری کری، رابوویه زیره فان بۆ مالا ئه میر که بیری هنارتینه ب قئی کریاری خش ئیخسته دلئ ناصرالدین شاهی کو ئه میر که بیری تاگریا دهوله تا روسی دکه ت .

لی ئه گهری پشته فانی رۆسیا بۆ ئه میر که بیری ژ بهر هندی بوویه چنکی "میرزا آغا خان نوری" ب ئاشکرایی ئالیگر و پشته فانی بریتانیا بوو، ئانکو لین کۆنترۆلا وان بوو و رۆسیا ئه ف شولی بریتانی دکهن وه کی ترس ددیت . لدیف ئاخفتنا "عباس میرزا ملک" براین ناصرالدین شاه دبیزیت ل ئه سفه هانی دۆژمن و فه سادا چا ف ب ناصرالدین شاهی که ت گۆتی "عباس میرزا دگهل ئه میر که بیری یت بووینه دهسته یه ک کو شاهی بکوژن و عباس میرزای داننه شوینی، لی دبیزیت خودی شاهده ئه ف چهنده لده ف ئه میر که بیری نه بوویه ژ بلی باشی و خو شیا شاهی زیده تر لده ف نه بووینه، لی قئی

چهندی ژی دلئ ناصرالدین شاهی بخش ئیخست .

ژ لایه کئ دیکه ده منی ناصرالدین شاهی براین خو عباس میرزا کریه حاکمی باژیری (قم) ژیی وی ۱۲ سال بوون ئه میر که بیری وه ک شیره ت گۆته شاهی عباس میرزا بچویه که چ ژ ده سه له لاتدارین نزائیت بلال ته هرائن دگهل دایکا ته بمینیت، دایکا شاهی خش ئیخسته دلئ شاهی و گۆتی دقیت بنه مالا مه ژ ده سه له لاتن دویرئیخیت و ئه و حوکمی بیخسته ده ستی خو .

ههروه سا ئه میر که بیری زانی کو "مهده علیا" یی تیکه لیته دگهل بریتانیا هه یین و داخاز ژ شاهی کریبو دایکا خو بکوژیت و وه سا دیارکه ت بی ده ستی وی بوویه، لی پشتی ئه ف ده نگوباسه گه هه شته "ئاغا نوری" ئه وی گۆته شاهی گوهی خو نه ده ئه میر که بیری ئه و که سن کو بیته ئه گهری هندی شاهی پالده ت ده ستیت خو ب خوینا دایکا خو پیسکه ت دی سو به هی بیژیته ته، ئه و که سن ده ستیت وی ب خوینا دایکا وی پیس بووی بکیری ده سه له لاتدارین ناهیت . پشتی فان هه می پیلانیت بۆ ئه میر که بیری هاتینه داربژتن، خش که تیه دلئ شاهی و باندوره کا مه زن ل شاهی کریه و بوویه ئه گهری هندی تیکه لیته وی دگهل ئه میر که بیری هاتینه گوهارتن .

تیکه لیته ناصرالدین شاهی و ئه میر که بیری ل رۆژیت دویماهی ئی به ریف سستیقه دچوون، ئه ف ه ژی ژ په بیکیته بۆ ئیکدو هنارتین دیار بوون، ئه میر که بیری زانی ئه ف ه پیلانا نه یاریته وییه و داخازا دیتنا شاهی کر، به لی شاهی ئه ف ه ره تکر

و ل چریا دویں ل سالآ ۱۸۵۱ بریارا دهرکنا وی ژ (صدر الاعظم) یی دا و بتنی پلا (نهمیر نظام) بو هیلا . پشتی فان پیلانیت هاتینه دارشتن و ب هاریکاریا "مهد علیا" یی و "میرزا آغا خان نوری" پشتی چار ۴ روژا ل دوبرکنا نهمیر کهبیری ل ۲۰ چریا دویں ۱۸۵۱ ب بریارا شاهی "میرزا آغا خان نوری" دهیتته جهی نهمیری. بهلی هممی پلیت وی ژئی نه هاتنه ستاندن، چند روژه کا وهکی کهسه کن نورمال بوو و پاشی هنارته باژیری کاشانی .

دهمی پوستی (صدر الاعظم) دایه "میرزا آغا خان نوری" دو شهرت دانانه بهر سینگی ناصرالدین شاهی؛ داخاز ژئی کر لسهر شهرتیت وی رازیبیت و وی گوئی هندی نهمیر کهبیر یی ساختت نه نشیم قهلهمدانکا وی نانکو (مورا) وی بکه مه د بهریکا خو دا نانکو دقیت

ب زویترین دهم نهمیر کهبیر بهیتته کوشتن، یی دوویں، گوئی: ((نه گهر من خهله تیکریت فهرانا کوشتنا من نه دهیی بهلکو یا نه فیکرنی بدهیی)).

دویر ئیخستنا نهمیر کهبیری بو کاشانی دوژمیتت وی وهک "مهدی علیا" یی و "میرزا آغا خان نوری" دگهل دهوله تیتت بیانی ب قی چندی بتنی رازی نه بوون بهلکو وهک ژئی دترسیان لهوا شاه گفاشت دا فهرانا کوشتنا وی بدهت .

ژبهر قی چندی دهمی ناصرالدین شاه یی سه رخوش فهرانا کوشتنا نهمیر کهبیری دا و ههردوی شه قیدا نه و دهستنیسا کوشتنا نهمیر کهبیری دایه ف (حاجی علی خان مقدم فراغه ای) و هنارته کاشانی دا نهمیر کهبیری بکوژن . ل کانوینا دویں ل سالآ ۱۸۵۲ ل حه ماما (قین) ل کاشانی فهرانا ناصرالدین هاته بجیکرن . لسهر

داخازیا نهمیر کهبیری رهیت دهستی وی هاتینه برین هه تا پی دمريت . عزتوددهوله هه قزینا ب نه ختوبارا نهمیر کهبیری ب هاریکاریا کومه کا خه لکی باژیری کاشانی جنازی نهمیر کهبیری ل کاشانی هاته فه شارتن، پشتی چنده کئی جنازی وی هاته فه گوازتتن بو باژیری (که بهلا) ل گورستانا نه مازه یا بنه مالا نهمیر کهبیر دهیتته فه شارتن .

کوشتنا نهمیر کهبیری چامه کا مه زن و خیانه تا شاهیت دکتاتوریت قاچاریا بوویه کو لدویف گیولی خو خیانه ت لی کریه کو هه ژیکرنا وان بو بیانی دورماندوری وان گرتیه، ههروه سا پیتریا میژوونقیسیت ئیرانیا، نه ویت ل چاخنی قاچاریا ژبهرگه ف و گفاشتیتت شاهزادیت قاچاریا، یان ژئی ژبهر بهر ژه ونه دیتت خو ییت نه مازه مرنا نهمیر کهبیری وهکی تشته کن نورمال قه دیددکن .

ژیدهر:

۱ - علیرضا اوسطی، منبع قبی، ص ۱۶۷.	۱۴ - همان منبع، ص ۱۶۸.	۳۴ - عباس اقبال آشتیانی، تاریخ کامل ایران، ص ۹۸۸، علی اصغر شمیم، منبع قبی، ص ۱۶۰.
۲ - فریدون ادمیت، منبع قبی، ص ۴۶۰.	۱۵ - همان منبع، ص ۱۶۹.	۳۵ - عبدالعظیم رضانی، منبع قبی، ص ۱۱۱.
۳ - کاپیتولاسیون: نه و سوزینه نه کو دهیتته گرتدن د نافیهر و ولاتندا و نه گهر هاولانیتت بیانی ل وهلاته کن دی تاوانه کن بکته دق لدویف قانونیا وهلاتن یان نه و ولاتن ژئی هاتی هیته دادگه کهرن و قونسوله کن وئ دهوله تن، کونونه ری وهلاتن خو ییه بو دادگه کهرن هیته گازیکرن، ههروه سا یا پیکهاتیه ژ سوزینه کن وهکی نازادیا بازگانین و وهرگرتنا ژزه یه کا کیمنا خو ییکن؛ بو پتر بیژانینا: تینه فریدون ادمیت، ص ۴۶۰.	۱۶ - مریم نژاد اکبری مهربان، منبع قبی، ص ۱۷۰.	۳۶ - مریم نژاد اکبری مهربان، منبع قبی، ص ۲۰۳.
۴ - عباس اقبال آشتیانی، منبع قبی، ص ۲۶۰-۲۵۰.	۱۷ - همان منبع، ص ۱۷۰.	۳۷ - فریدون ادمیت، منبع قبی، ص ۷۵۸.
۵ - فریدون ادمیت، منبع قبی، ص ۱۷۵.	۱۸ - اکبر هاشمی رفسنجانی، منبع قبی، ص ۱۱۶.	۳۸ - عباس اقبال آشتیانی، امیر کبیر میرزا تقی خان، ص ۳۶۵.
۶ - همان منبع، ص ۱۷۶.	۱۹ - همان منبع، ص ۱۱۸.	۳۹ - ابو القاسم طاهری، منبع قبی، ص ۳۵۶.
۷ - عبدالرفیع حقیقت "رفیع"، تاریخ نهضت های ملی ایران، (تهران: ۱۳۸۱)، ص ۳۴۲.	۲۰ - اکبر هاشمی رفسنجانی، منبع قبی، ص ۱۱۸.	۴۰ - پرویز افشاری، منبع قبی، ص ۱۳۲.
۸ - عبدالرضا هوشنگ مهدوی، منبع قبی، ص ۳۶۷.	۲۱ - همان منبع، ص ۱۲۰.	۴۱ - مریم اکبری مهربان، منبع قبی، ص ۱۹۳.
۹ - مریم نژاد اکبری مهربان، منبع قبی، ص ۱۷۵-۱۷۶.	۲۲ - همان منبع، ص ۱۲۰.	۴۲ - همان منبع، ص ۱۹۳.
۱۰ - عبدالرضا هوشنگ مهدوی، منبع قبی، ص ۳۶۸.	۲۳ - همان منبع، ص ۱۲۰.	۴۳ - پرویز افشاری، منبع قبی، ص ۱۳۳.
۱۱ - عبدالرفیع حقیقت، منبع قبی، ص ۳۳۹.	۲۴ - علیرضا اوسطی، منبع قبی، ص ۱۶۸.	۴۴ - حسن کریم جاف، المصدر السابق، ص ۲۵۵.
۱۲ - مریم نژاد اکبری مهربان، منبع قبی، ص ۱۷۳.	۲۵ - فریدون ادمیت، منبع قبی، ص ۵۸۱.	۴۵ - پرویز افشاری، منبع قبی، ص ۱۳۵.
۱۳ - همان منبع، ص ۱۷۳.	۲۶ - همان منبع، ص ۱۸۱.	۴۶ - طلال ماجد الجزوب، المصدر السابق، ص ۶۰.
	۲۷ - مریم نژاد اکبری مهربان، منبع قبی، ص ۱۸۱.	۴۷ - مریم نژاد اکبری مهربان، منبع قبی، ص ۲۰۸.
	۲۸ - فاطمة قاضیه، اسناد روابط ایران و روسیه ازدوره ناصرالدین شاه تا سقوط قاچاریه، (تهران: ۱۳۸۰)، ص ۱۱.	۴۸ - محمد وصفی ابو مغلی، ایران در اسسه عامه، (بصره: ۱۹۸۵)، ص ۲۸۱.
	۲۹ - عباس اقبال آشتیانی، تاریخ کامل ایران، ص ۹۸۶.	۴۹ - عبدالرفیع حقیقت (رفیع)، منبع قبی، ص ۳۳۷.
	۳۰ - علیرضا اوسطی، منبع قبی، ص ۱۷۳.	۵۰ - پرویز افشاری، منبع قبی، ص ۱۳۵، محمد وصفی ابو مغلی، المصدر السابق ص ۲۸۱.
	۳۱ - عباس اقبال آشتیانی تاریخ کامل ایران، ص ۹۸۷.	۵۱ - علی اصغر شمیم، منبع قبی، ص ۱۵۹.
	۳۲ - صدیق صفی زاده، منبع قبی، ص ۱۷۵۰.	
	۳۳ - فریدون ادمیت، منبع قبی، ص ۶۶۴.	

دارچنارا هاقینگه‌ها خالانه

مهزنترین دار ل ئیراق و
کوردستانی ل خوشترین
هاقینگه‌ها ده‌قه‌را ئامیدی

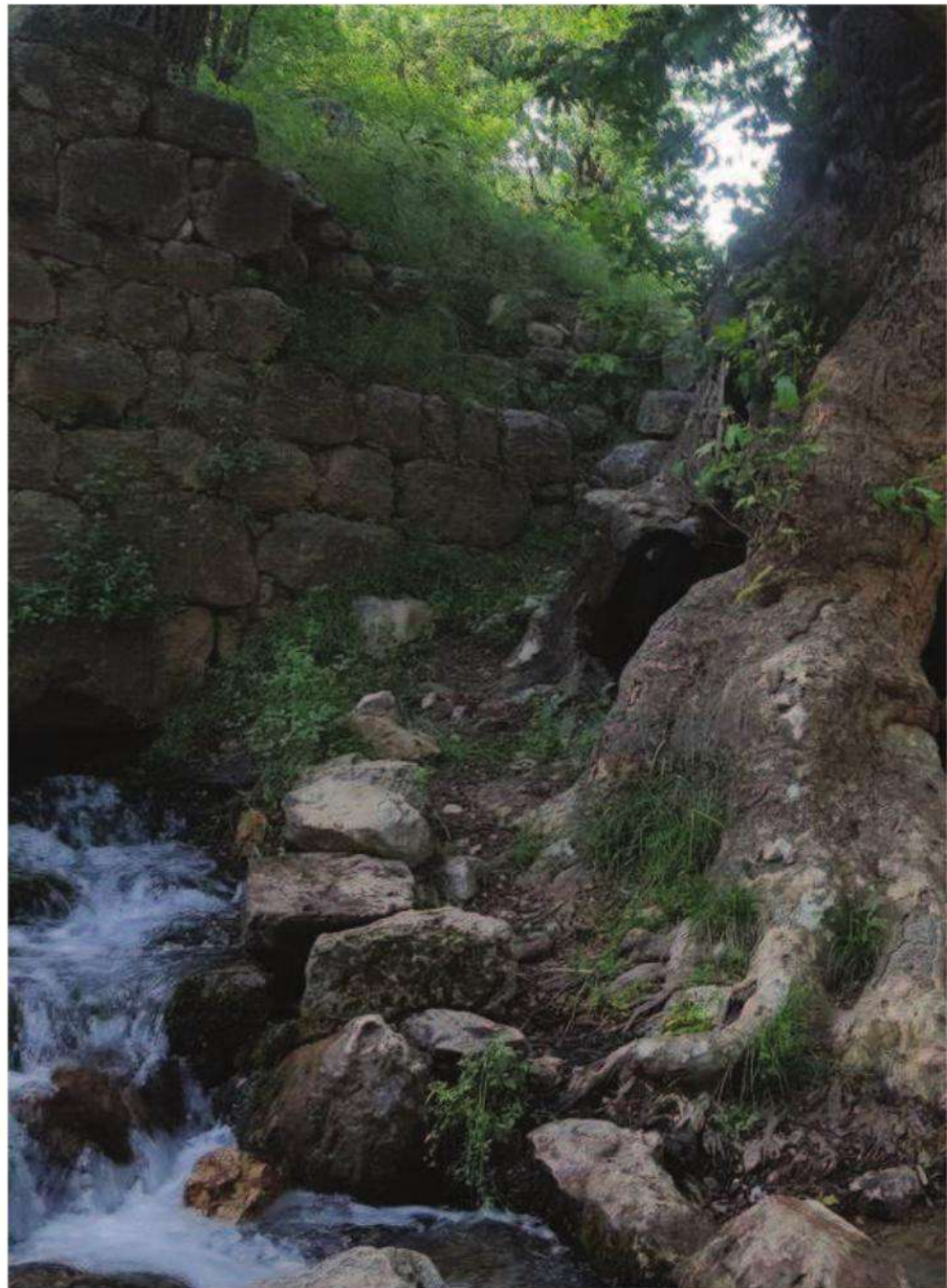
نه‌وزاد زاده یاسین

باندورا زانستی لسه‌ر مه‌زنبوونا دارچنارا هاقینگه‌ها خالانه

به‌روکی سییی

سالوخته‌تیت هاقینگه‌ها دار چنارا خالانه ژ رووی گه‌ریان و شوینه‌وارانقه

دارچنارا خالانه ئەندازیار زویبەر
 حەسەن () کو شەهەرەزایەکا باش
 لسهەر دیارکردنا جە و جوگرافیا
 خۆرستی ل ناحیا شیلادزی هەیه،
 گۆت: (هافینگەها دارچنارا خالانه
 تخویبێ لگەل رویاری زبێ مەزن
 هە ی و جەئ ئاڤا کانیا خالانه
 لێ دژبێتە ناڤ رویاری جانتترین
 دیمەتیت خۆرستی دروستدکەت
 و بکیر مەلهفانیا دەیت، ژبەر
 هندی گەلەک وەلاتی ژ سەر خاترا
 مەلهفانیکرنی خودهافیزنە رویاری
 و ب چوپ و بەلهما و مەلهفانیا
 دچنە بن سیلاڤا خالانه، دا دەمەکی
 خۆش و هوین ببوورینن. بلنداهیا
 سیلاڤا کانیا خالانه ئەڤا دچیتە د
 رویاریدا ۸م و درێژاهیا وێ ژ ۲۵م،
 هوسا ژ هافینگەها خالانه ئیک ژ
 جانتترین جەیت مەلهفانیا چیدکەت).
 هەرەسا گۆت ژ: (سالۆخەتەکی
 دیئ هافینگەها دارچنارا خالانه
 ئەو؛ ئاڤا کانیی یا ل بن قورمی
 دارچنارا خالانه دزبێت ئاڤەکا هندا
 زەلالە، هەکە دەرزیکێ بهافیزنە ناڤ
 ئاڤا کانیی دی ب ساناهی جارەکا دی
 هیتە دیتن و دەرنیان، هەتا خوە
 ئاڤا وێ هەند یا زەلالە مرۆڤ
 هەستناکەت کو ئاڤە، بەریت د
 ئاڤیدا هندی دپاڤژن هەمی د ئاڤیدا
 ب رۆنی ددیارن و چوو گیرهه و
 پیسی لسهەر نامینن و گەلەک جان ژ
 د ئاڤیدا دیارن، هەرەسا ئەڤ ئاڤە
 ل هافینێ هندا تەزیه هەمی نەشین
 خوە بهافیزنی، و بەرۆڤاژێ هندی ل
 زڤستانێ هندا گەرەمە هەتا خوە
 مرۆڤ دشیبێ بێ گەرمکرن سەری
 خوە پێ بشووت. زبێدەباری کو
 ئە و ئاڤ بۆ ساخلەمی ژ گەلەکا
 گرنگ و باشە). دەمی ئاڤا خالانه
 لسهەر عەردی دچیت لسهەر رەنگی

لسەر دو تایا لیکڤه کەین:

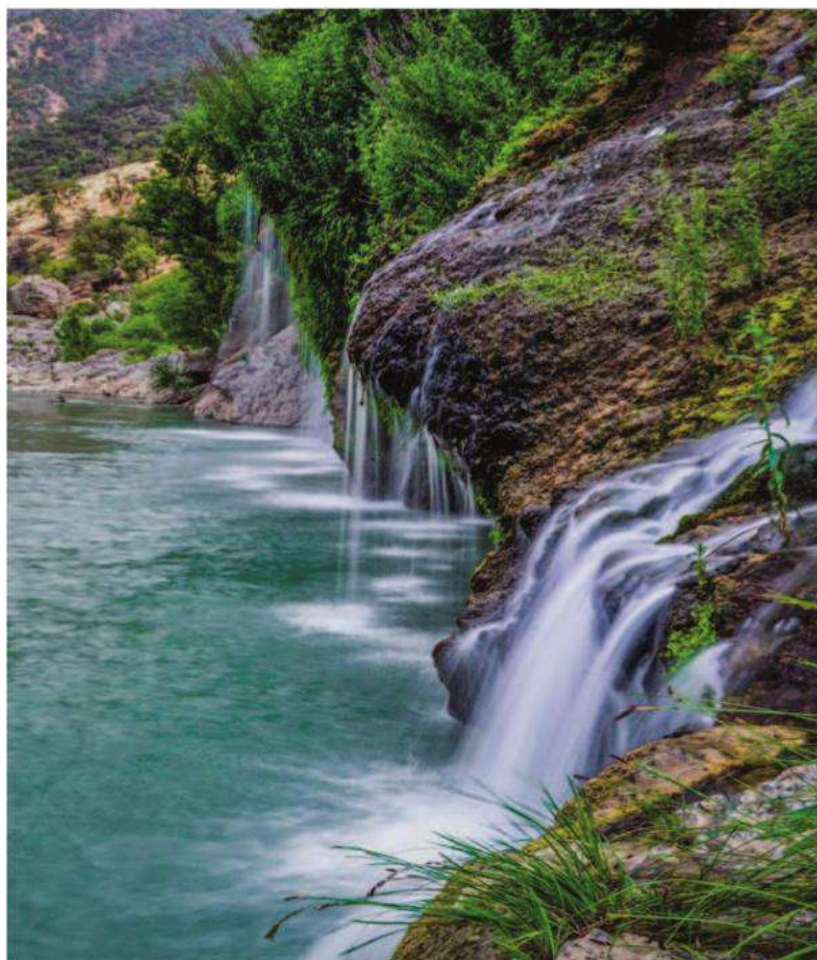
تای ئیک

سالۆخەتیت هافینگەها دارچنارا
 خالانه ژ لای گەریان و سیرانگەهیڤه
 ل هافینگەها دارچنارا خالانه
 گەلەک سالۆخەت هەنە، بووینە
 سەدەمیت بالکیشیا بۆ وەلاتیا دا
 سەرەدانا وێ بکەن.
 لسهەر سالۆخەتیت هافینگەها

لدویڤ داتایبیت دەستەکا جەیت
 گەریان و سیرانا، نیزیکی ۱۲
 رەنگیت گەپیدە و سیرانیا ل دەڤەرا
 کوردستانێ هەنە، ژ وانا گەپیدە
 و سیرانیبیت دینی، شوینواری و
 بەر سیلاڤا... هتە. تشتێ هەژی
 ئاڤرپیدانی ئەو کول هافینگەها
 دارچنارا خالانه هەر سێ رەنگیت
 گەریان و سیرانا هەنە.
 ل ڤیره مە دڤیت ئەڤی بەروکی

جھئی وی شیندبیتہ فہ.

زویبیری ئہو یهك ژى رونكر
كو زیدہبارى سالوخهتیت هاتینه
بهحسکرن ، سالوخهتهکئی دی یی
بهرکه تی ههیه، ئه و ژى ئه وه کو
دارچنارا هافینگه ها خالانه وه کی
مهزنترین دار ل ئیراق و ده فہرا
کوردستانى دهیتہ هژمارتن و گوت
لدویف ئه وان پیزانینیت کو ژ فہرپژا
دویشچوونیت مه و خه لکی گوندی
و نقیسه فان و فہ کولینفانیت ده فہرا
نامیدین و شیلادئی، ده رکه فته کو
هه تا نوکه چ داره کا دی یا هنده
مه زن ل کوردستانى نه هاتیه دیتن
و بهیستن، بهری نوکه ژى گه له ک
دهزگه هیت روژنامه فانی ییت
ژیریا کوردستانى ب هه می رهنگیت
خوشه راپورت لسهر دارى چپکیرنه
و ب مهزنترین دار بناقکریه، و هه تا
خوه ناخفتنکهرى دهسته کا گه رپان و
سیرانگه هیا هه ریمما کوردستانى ژى
دارچنارا خالانه ب مهزنترین دارچنار
ل ئیراق و کوردستانى بناقکریه، ئه فہ
بوویه سه ده م کو هژماره کا مشه یا
وه لاتیسا سهر خاترا دیتنا وی سهر
هافینگه ها دارچنارا خالانه بدهن.
لسهر ده فہریت ئیراقى ژى ئه م
هه موی دزاین کو ئیراق ده فہره کا
بیابانیه و خوړستى وی وه سایه کو
داریت مه زن لى چینابن و نه یا
به رهزره داریت مهزنتر لى هه بن")
ئه ندازیار زویبیری د درپژاهیا
ناخفتنیت خودا ئاقری دده تی
کو هافینگه ها دارچنارا خالانه
دکه فته نافهرا دو چیانیت مه زن
و د دوله کا بهرته نگ و گه له ک
کوبردایه ب رهنگه کى وه سا کو
بدرپژاهیا روژى حه تاف وه خته کى
کیم دگه هیته هافینگه هئ و ئه و
جھئی هافینگه ها دارچنارا خالانه

گه له ک جان و کهسک و بالکیشه،
ژبلی دیمه تیت جان و بالکیش بت
مه ره میت ساخه می ژى دهیته
بکارئینان.

ئه ندازیاری نافبری د درپژاهیا
ناخفتنیت خودا خویاکر ژى، کو ل بن
هافینگه ها دارچنارا خالانه، رهنگه
گیابه که هه یه کوخه لکی ده فہری
دبیژنئ گیایی لاوا و گوت ()؛ (ژبلی
مفاییت ساخله می، ههروه سا ب
رهنگه کى گه له ک جان و بالکیش
شوردبیته خواری و جانیه کا گه له ک
پیکوه رینای دده ته سیلاف و کانیا
خالانه، ئه فہ زیدہبارى هندى کو
پهنا وی ژى گه له کا خوشه و ب
درپژاهیا هه موی دانیت سالى هه ر
یى کهسک و جانه و چه ند مرؤف
ئه وی گیایی لیقه که ت زیده تر ل

سپی و ب پیلیت بچویکیت جان
دچیت، ئه فہ ژى هنده ک دیمه تیت
دییت جان پشکیشی هافینگه ها
دارچنارا خالانه دکه ت. هه که ئیکی
بقیت چای ب ئافا خالانه چیکه ت،
دفتت جارا ئیکی ئافا خالانه بکه تن
چادانکی و بکه لینیت و برپژیته فہ
و پاشی جاره کا دی ئاقتی بکه ته
چادانکی و بکه لینیت، چنکی جارا
ئیکى ئافا خالانه گیره چادانکی
رادکته و جارا دووی ژنوی
وه لئ دهیت کو بکیر چای بهیت.
گه له ک ژ سیلاقتی ژیریا کوردستانى
نه خاسمه پشتی ده ر باز بوونا ده مه کى
درپژ، چه ند رهنگه کیت شینکاتیا ل
ته نشت و بن سیلافى شیندبن ژ وانا
گیرهه، به لئ ئه فا کو ل هافینگه ها
دارچنارا خالانه هه ی رهنگه گیابه کى

تیدا شینووی جهه کی گلهک بالکیشه و دیتته خالا گه هشتنه تیکا سئ قه زاییت ناکرئ و نامیدی و میرگه سوورئ. بهس د نافهرا ده مژمیر ۸:۰۰ئ سپیدی هه تا ۴:۰۰ئ ئیقاریدا هه تاف ل هافینگه ها دارچنارا خالانه ددهت، نانکو د ۲۴ سهه تیت شهف و روژادا بتنی ههشت سهه تا هه تاف ل هافینگه ها دارچنارا خالانه ددهت. به لی مه زناها دارچنارا خالانه ریگری ل تیروژکیت روژی ل وان ههشت سهه تا زی دکهت کو بگه هیته سهر عهردی هافینگه هی و وه کو په رزانه کی ل بهرام بهر هاتنا تیروژکیت روژی بو هافینگه هی لیته تیه و بهرده وام وه کی جهه کی سیبه ر هین دمنیت"

تای دووین

سالوخه تیت هافینگه ها خالانه ژ لای شونواریه دگه ل سالوخه تیت گه ریان و سیرانگه هی کومه کا سالوخه تیت شونواری ژ ل هافینگه ها دارچنارا خالانه هه نه، بقی یه کی ژ بو گه ریده و نفیسه فان و روژنامه فانا بخوه یا بالکیشه کو سهر ابدن و راپورت و چافیکه فتنیت دوکومینتاری لسهر چیکه ن.

سامی بنیامین ریکانی (نفیسه فان و فه کولینقانی شونوارا و دیروکی ل ده فهرا نامیدی کو گلهک جارا چوویه خالانه و ژنیزیکه فه کولین لسهر سالوخه تیت شونواریت هافینگه ها دارچنارا خالانه کرینه گوت " هافینگه ها دارچنارا خالانه ، ژبلی کو جهه کی گه ریان و سیرانابه ، ههروه سا گلهک جهیت شونواری ژ هه نه ژ وانا مزگه فتا خالانه () کوچیت خالانه ()، مه زاری مه لا مویسای ()،

توییت عه بدولایی کورپی عومهری و شوینسمیت هه سپی عه لیی کورپی نه بو تالیسی ()، نه زده هاری تاتیت خالانه () کو هه می نافهرا ۳۰۰ بو ۵۰۰ م ل دهر دوریت هافینگه ها دارچنارا خالانه و دیمه تیت جانتر پیشکیشی هافینگه هی کرینه.

گوت ژ "نهف هه می شوینواریت کو مه ئاقریدایی، بووینه نه گه ر کوهه رو هژماره کا مشه یا که نالیت راگه هاندن و ده زگه هی ت روژنامه فانی و نفیسه فان و فه کولینقانا بو چیکرنا راپورتیت دیکومینتاری و گرنا شکل و فیدیویا سهره دانا ویری بکه ن و بهری نها ژ هه ر ئیک ژ که نالیت " رووداو، کوردستان ۲۴، ئین ئارتی، که نالی دهوک، که نالی هه داد، روژنامه نه فرۆ، روژنامه وشه، گوشارا نوژن، هه فیناما په یمان، رادیویا دهوک، رادیویا هه رمان، مالپه ری نامیدی، مالپه ری هه رمان، روژنامه رویی شین و گلهک ده زگه هی ت دی" سهره دانا ده فهری و هافینگه هی کریه و ژ نیزیکه ره راپورت لسهر نفیسینه ، هوسا ژ نافوده نگیت هافینگه ها نافبری زیده تر چوون، نه گه ر فه کولین لسهر وان شونوارا بهینه کرن دی ب ده ها نه په نی دیاربن و هینه دیتن، له وا پندقیه لاییت شوله ژ ژ نیزیکه شه سهر ابدن

بهروکی چواری

باندوریت زانستی ییت مه زنبوونا دارچنارا خالانه

هه له بت تشتی فه ر لسهر هافینگه ها دارچنارا خالانه بهینه به حسکرن " وه کو

د ناف و نیشایت فه کولینی دا هاتی" به حسکرنه ژ لاین زانستیقه، نه خاسمه نه گه ریت مه زنبوونا دارئ، چنکی نه و نه گه ری سهریشکه بی کو وه لاتی و سیرانی پی سهرافینگه ها دار چنارا خالانه ددهن، نه فه زیده باری ئافا کو لاین قورمئ دارئ دزیت و بو ساخله میا مروقی یا بمفایه، دشین بیژین ژ رویی زانستی و گه ریان و سیرانگه هیقه فه تیکه له کا بهیز ل مابه ینا دار و ئافا خالانه هه یه.

دشین فی بابه تی بکه یه چهند تایه کا دا پتر مه ره ما مه روئنه بییت.

تای ئیکی

پیناسه و رهنگ و چاویا دارچنارا خالانه

دار چنارا خالانه وه کی مه زنتین دارا ئیراق و ده فهرا کوردستانئ دهینه هژمارتن، نه فه لدویف دو بچوونه کا ریقه بهریا فه رمانگه ها ژینگه ها دهوکی، زیده باری کو هه تا نها چو ده زگه هی ت فه رمییت حکومه تا ده فهرا کوردستانئ نه په ژراندیه کو دارچنارا خالانه مه زنتین داره ** ل ده فهرا کوردستانئ و ئیراقئ، به لی کومه کا نه گه ریت نافخوه یی هه نه کو دارچنارا خالانه وه کی مه زنتین دار بژمیرن، و ئاخفتنکه ری ده سته یا گه ریان و سیرانگه هی نادر روستانی لسهر په یجئ نه مازه یی خوه ل تورا جقاک یی فیسبوکی دایه دیار کرن کو دارچنارا خالانه مه زنتین دارچناره ** ل ئیراق و ده فهرا کوردستانئ. ریقه بهریا ژینگه ها دهوکی ژ ئاقریی ددهت کو هه تا نوکه نه دیتیه داره ک ژ دارچنارا خالانه مه زنتر هه بییت.

نژیار عه بدولعه زیز (۱) بهر پرسئ پشکا پاراستنا خوړستی ل فه رمانگه ها

کينجا زانستي لسر مهزنبوونا دارچنارا خالانه

ٺهري بوجي دارچنارا خالانه وهسا مهزنبوويه كو بيته جهئي به حس و خه به ريت خه لڪي، نه خاسمه خه لڪي دهقهرئي؟ به لئي ٿ وي حيه تير ٺهوه كا ٺه گهر چنه بهس ٺهف داره هوسا مهزنبويت و چو داريت ديتر وهسا مهزنبانن؟ لهوا ٿ داريت جودا دهيته نياسين و ٺه گهر بو خه لڪي دروهن نينن، ٺهف يهڪ ٿي بوويه سهدهم كو بو خه لڪي بابالڪيشبيت و خه لڪ سهرا بدهن.

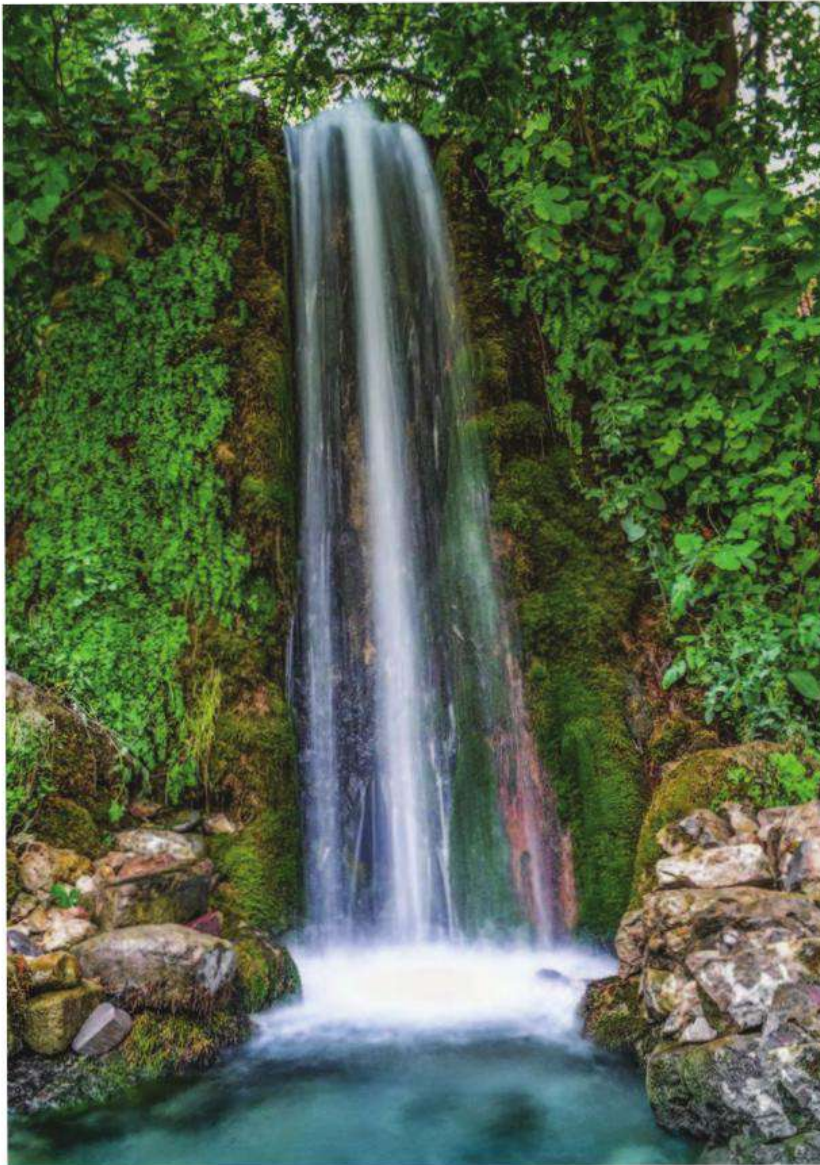
لسر سهدهميت مهزنبوونا دارچنارا خالانه دكتور مستهفا نيسماعيل عومهر (٢) سهيدايي زانينگههئي و سهروڪي پشڪا زانستيت ٺاف و ٺاخئي ل ڪوليٽا چاندي يا سهر ب زانينگهها دهوڪيٽه ديارڪر، كو سهدهميت مهزنبوونا دارچنارا خالانه ههئي د چو داريت ديديارينن و گوٽ: (پشتي ل ٽيزيڪه ٺه و دار و ٺاف ديتين بيت دارچنارا خالانه لسر شوينبووي، حيه تير بوويه، چنڪي سهدهميت مهزنبوونا دارچنارا خالانه ل چو داريت دي ناهينه ديتي، ٽيڪ ٿ نه مازه بيت دارچنارا خالانه رهو ريشاليت دارچنارا خالانه بخونه چنڪي زيده تري ٩٠ م چويه خاري، ٺهف ٽيڪا هند ڪريه كو ٺهف داره ل چو ده م و وهختا پيدفي ٺاف ٺهبيت و چو دهما ٿي با و پهيسڪيت گهرمي و سهرمائي و گوهرنيت سهفای و باي باندور لسر دارچنارا خالانه نهبيت، و دار بخوه ٿي دهقهيته سهر لٽفا روياري زيي مهزن، فيجا زيده باري هه بوونا ٺافه ڪا مشه رويار ٺاخه ڪا بزخ ٿي بو داري پديداهت، ڪو ٺاخه ڪا تيڪه له و لگه روياري ٿ

و دار چنارا روژنآفایي داره ڪا ب سهروبه ر و ستوينڪانيه و کتڪه شوينديت، باهرا پيترئي بو دارتراشيي و سنعه تڪاريي و جوانڪرنا باخچه و جهيت تهفایي هاتيه بڪارئينان و ناهيلن گهلهڪ مهزن بن و دهينه برين، پيترافي رهنگي دارا چناري ل " يوناني، لوبناني، تورڪي، فهلهستيني، ٺهفغانستاني، هندستاني، مهڪسيڪي و ڪنهدها " شوينديت، نه خاسمه مهڪسيڪي و ڪنهدها. دارا چنارا روژهلتي ٿي ل ٺيراق و سوريي و ٺيراني، به لئي ل ٺيراق ٿي بهس ل دهقهره ڪوردستاني ههيه وهڪي" حاجي ٺومهران، ٺاميدي، بامهرني، سهرسنڪي، شهقلاوي، سهچنار و پينچويني" ٺانڪو ل دهقهر ريت چيائي بيت دهقهره ڪوردستاني ههيه، ب چو رهنگا ٿي دارچنار ل ٺان دهقهره ناهينه برين و ب رهنگي خورستي شويندين، نه خاسمه لسر ليقيت ڪانيا و بهرره خيت رويبارا، ههتا نوڪه ٿ لايي دارتراشي و سنعه تڪاريٽه و بڪريار ل دهقهره ڪوردستاني چو مفا ٿ دارا چناري نه هاتيه ڪرن، لهوا هندهڪ ٿ وان دارا مهزنبوويه و ٿ ڪهلهخي خوهيي خورستي دهركهفتينه و ب رهنگيت جان و بالڪيش دهركهفتينه و وهراريدڪهن، دار چنارا خالانه ٿي ٽيڪه ٿ داريت روژنآفایي و دهقهيته گوندي هلورا يا سهر ب ناحيا شيلادزي ل تخويي قهزا ٺاميدي، ڪو ٽيڪه ٿ دارين ب هيز و مهزن ل ٺيراق و ڪوردستاني ههتا خوه بوويه مهزنترين دار، نوڪه ٺهف ٿي داري ٿي وي مهزنبوويه و ناقسالقه چويه، به ٺيپا هيشتا ٿي يا ب رهوش و خهمل و بهيز و جوانه.

تايي دويي

ٿينگهها دهوڪي ڪو سهر ب دهسته ڪا ٿينگهها دهقهره ڪوردستانيٽهيه ديارڪر ڪو ٿهريٽا دويشچووتيت وان و پيزانينيت مهيدانينت دهستهڪفتين، دار چنارا خالانه وهڪي مهزنترين دارا ٺيراق و دهقهره ڪوردستاني دهيته هزمارتن، لسر پيناسا دارا چناري ب تهفایي و نه مازه دارچنارا خالانه گوٽ " دارا چناري ل دنيايي ڪو ب زماني ٺينگليزي ديٽي (Sycamore or Plane tree) ٽيڪه ٿ داريت مهزن، دهسيڪي ههتا چند ساله ڪا ٽيڪه ٿ داريت جوان و بالڪيش و وهسا مهزن دييت ڪو چو دار ٿي مهزنتر نه بن، به لئي دويقدا پيچيچه خهمل و رهوش و جواني و وهرا و وي ڪيمديت، به لئي ههر بهيز و جان دمينيت، به لگيت دارا چناري وهڪي دهستي مروقيه، و ٿ سي ههتا هفت پارچا پيڪدهيت و پيترافي دارا چناري ل وان دهقهره شوينديت بيت ل ناقبههرا ٧٠٠ - ١٢٠٠ م ٿ بازار دهرياي بلندتر، دار چنار ٿ وان دارايه بيت مالباهت ههئي. لسر دارچنارا خالانه ٿي دشين بيٺين ڪو هه موي سالوخه تيت لسهري تيدا ههنه، بيت داريت چنارا چناري ل دنيايي ههين، به لڪو دشين بيٺين داره ڪا تمام ٿ داريت دييت چناري جودايه، وهڪي دزانم داريت ب ٿي رهنگي بهس ل مهڪسيڪ ههنه، چنڪي مهڪسيڪ ٽيڪه ٿ وهلاتيت ته ٿي دار نه خاسمه دارا چناري ڪو پترين داريت چناري ل دنيايي ل مهڪسيڪ ههنه.

لسر رهنگيت دارا چناري ل دنيايي و ڪوردستاني ٿي گوٽ" ل هه موي دنيايي دو رهنگيت دارا چناري ههنه، ٺه و ٿي دار چنارا روژهلتي (Platanus Orientalids) و دار چنارا روژنآفایي (Platanus Occidentalids)

ده قهریت دی هاتیه لبن قورمی داری و راوستایه. ههروه سا سه ده مه کئی دیئی مه زنبوونا دارچنارا خالانه ئاڤا کانیا خالانه بخویه، کو ئاڤه کا زیده پاقر و ته زیه، ئاڤا ته زی و پاقر خاله کا بهتیزکه تن و وه راراکرن و مه زنبوونا دارییه، دیسا ژئی لدویڤ ڤه کولینا ژ تیزیکڤه هاتیه کرن و مه دیتی دیاربوو کو ئاخا لبن قورم و ده ردوریت دارچنارا خالانه ههیی ژ سئی رهنگا پیکدهیت و پیتریا وی ئاخا تیکه له یا وه کی زبلیه و خارنا سه رپشکا داری ژیه و یا فهر و مشه یه بو مه زنبوونا داری، و پشکه کا دی یا ئاخا لبن قورم و ده ردورا دارچنارا خالانه ژئی پیکدهیت، ئاخه که ژ رهنگی کسلن کو دبیزئی؛ (CACO۳) کاربوناتیت کالسیومی، دیاره ئه ڤ ئاخه ل دنیا یی تیکه ژ باشتین ئاخا و ژبه رویاری و بارانا ژ چند جها بو بن بنی داری هاتیه ڤه گوهازتن، پشتی ب ده ها سال بسه رڤه بوورین بوویه ئاخه کا تیکه له و له وا ژئی باشتین ئاخه، چنکی ئاخه کا هویر و نه رم و کونکون و گروڤره. ئاخه کا دی ژئی ل ده ردوریت دارچنارا خالانه ب ناڤی (ئاخا خیزی) هه یه و تیزیکی داری ژئی به ریت مه زن هه نه کو بوویه سه ده م ئاخ ل پشت راهه ستایه و ناهیلیت ئاخ و خیر و به ره که تیت وی بچن، به لکو دبیته سه ده م کو زیده تر ئاڤ و خارنی بو رهو پشالیت داری بیه ت. خاله کا دی یا مه زنبوونا دارچنارا خالانه دزڤرپته به لگیت وی کو ریژه یه کا باشا خارنی وه ردگرن، ئه ڤه زیده باری پشتی کو به لگیت وی دوه ریبن دبه خارن بو رهیت داری، ئه ڤ پیکه ره هه می بوینه سه ده م کو دارچنارا خالانه مه زن بییت و بیته مه زترین

تیدا دژین جودایه، هه می رهنگیت خارن و ڤه خارن و ماددیت پیدڤییت خارنی لهر ده ستق نه خاسمه ئاڤ و ئاخ، و بو هه یامی زیده تر ژ ۴۰۰ ساله ڤ دارچناره ژ کینجا ده ستقه دان و ده ستریزیت کو ب رییا مرؤڤا دگه هه نه ژینگه هی و ریلا دویربوویه، وه کی سو تن و برین و ماددیت ژه هرین و شه ر و زیانیت دی، هه ر چهنده نوکه ده ستیوه ردان و ده ستریزیت ژینگه هی لسه ر داری هه نه، به لی چنکی دار گه له کا مه زنه پینڤه ناهیت بانده ره کا خراب ل داری بکه ن. به لی دریزبوونا ژئی

دار. نژیار عه بدولعه زیز به رپرستی پشکا پاراستنا خو پرستی ل فهرمانگه ها ژینگه ها ده وکن د دریزها یا ناخفتنیت خو دا دیارکر کو، دارچنارا خالانه ژبلی به لگیت وی رهنگه به رکی ژئی دده ت، به لی ناهیته خارن به لکو دبیته سه ده م کو داریت ده وره ریت وی بژین و نه و دار ژئی بو ژیانا دارچنارا خالانه ده اریکاربن و گو ت: (لدویڤ دویشچوویت کو مه لسه ر دارچنارا خالانه کرین، دیاردیت کو ژینگه ها دارچنارا خالانه تیدا دژیت تمام یی ژ ژینگه هی داریت دی

دەردەكەفیت، ئەقە سەدەمەكە دیتى ساخلمەئافا كانىا نافرە بۆ مرقى، چنكى ھندى ئاف كویرتر ژ بن ئاخى دەردەكەفیت ساخلمەترە چنكى رىكا ماددەبیت میتالیت بزىان نادەت لگەل ئافى سەرەكەفە سەر عەردى.

لسەر ديارترىن نەساخیت ئافا خالانە بۆ چارەكرنا وان باشبیت، نافرە گوت " ئافا كانىا خالانە بۆ نەساخیت بەرى گولچىسكا، رەملى، جوكتى مىزى، پاقزكرنا سەپت مرقى گەلەك يا باشە، ھەكە ھەيامەكى لسەرئىك بەپتە فە خارن، دى ب رىزەيەكا باش ئەوان نەساخىا ل مرقى بەت، ھەرەسا ئافا كانىا خالانە بو چەند نەساخیت دى ژى يا بەپتە بكرئىنان و دبیتە ئافا ئىكى ژى ل دەقەرە كوردستانى و ھەتا خوە ل وەلاتیت دنبايى ژى بۆ وى ئارمانجى بەپتە بكرئىنان، ئەو ژى ئەووە كو ئافا خالانە بو وان ژن و مىرا يا باشە بىت ئارىشا زاروكبونى ھەيى، چنكى چەندەكا باشا ماددى كالىيومى د ئاف ئافا كانىا خالانەدا ھەيە.

بەرۆكى پىنجى

فەركارى حوكمەت و لايت شولەژى بەرامبەر ھافىنگەھا دارچنارا خالانە و شىائیت وى ھافىنگەھى ژ لايسى مالى و ئابوورىقە زىدەبارى كو ھافىنگەھا دارچنارا خالانە، جھەكى بەرەكەتى گەريان و سىرانگەھى و شوينورىە، بەلى ھەتا نھا حوكمەتا دەقەرە كوردستانى و لايت شولەژى و ھەتا خوە خەلكى گوندى ھلورا كو دبىژن خالانە يا وانە چو خلمەتكارىەكا پىدقى و لدوىف شىائیت خۆ ل ھافىنگەھا دار چنارا خالانە نەكرىە، بەلى

مرۆقا ژى ھەيە، چنكى ھەر كانىەكا خىرا ژىنگەھى تىتەبىت بۆ مرقى ژى دى يا مفا بىت، نەخاسمە بۆ چارەكرنا نەخوشىت وەكى رەملى و بەرى گولچىسكا و جوكتى مىزى، چنكى رىزەيا ئەلكالىنا ل ئاف ئافا خالانە يا مشەيە و سۆدبۆم بى كىمە، و ئافا وى ۱۰۰% يا خۆرستىە، چو ماددەبىت بزىان تىدا نىنن، چنكى ئافا خالانە ژ زىدەرىت گەلەك كویر دەپت و دناف بەر و بوشاھىت بن عەردىرا دەربازدبىت و دزىت، لەوا باندورا وى لسەر مەزنبوونا دارچنارا خالانە گەلەك، نەخاسمە تەزىاتيا ئافا خالانە و دویريا وى ژ دەستىووردانىت مرقى و دەقەرەت سنعەتكارى و جھى ھافىتتا گلىش و بەرماپكىت بزىان.

۲- مفاىت ساخلمەبىت ئافا كانىا خالانە بۆ مرقى لسەر مفاىت ساخلمەبىت ئافا كانىا خالانە بۆ مرقى، رەمەزان ھەمزە (۳) سەيدابىن زانىنگەھى و پسپۆرى وارى ئاف و ژىنگەھى ل زانىنگەھا دەھۆكى گوت" لدوىف سەربۆرىت بۆ ئافا كانىا خالانە ھاتىنە كرن، دياردبىت كو ئافا كانىى ۱۰۰% ئافەكا پاقز و ساخلمە و ل ئافا راپالاندى (سەفاندى) كۆمپانى چىدكەن و ب بتلىت تژىكرى دەنپرنە بازارپت دەقەرە ساخلمەتر و باشترە، چنكى رىزەيەكا مشەيا ماددیت مفا د ئافا كانىا خالانەدا ھەنە، ئەقە ئەگەرەكى فەرى ساخلمەيا مرقىە، ژبەر كو ئافا خالانە ھند يا تەزىە كىم كەس دشىن ساناهى بكرابىنن، نەخاسمە د دانسالى ھافىنىدا، بەلى بەروفاژى ھافىنى ل رستانى گەلەكا گەرمە، چنكى ئافا خالانە زىدەتر ژ ھزار مەتر كویر ژ بن ئاخى

دارى كىنجەكا نەباش لسەر دارى ھەيە، و خالەكا دى ژ خالیت كو بوویە سەدەم دارچنارا خالانە مەزن بىت دزفريت بۆ وى يەكى كو دارچنارا خالانە زىدەترى ۲۰كم يا ژ كارخاىت سنعەتكارى دویرە. ئەقە سەدەمە كو بايەكى باشتر و خۆشتر بدەتە دارى، دار بخووە دكەفیتە نافرە دو چىاىت مەزن و ل دولەكا كویر و بەرتەنگ شوپنبوویە كو ب دىزىاھىا رۆژى بەس ھەشت سەھەتا ھەتاف لىدەت، ئەقە سەدەمە كو دار ستوینكانى مەزنبىت دا خۆ بلندكەتە بەر رۆژى و متاىت پىدقى ژى وەرگىت و خارنى بۆ خۆ ژى چىكەت .

تایى سىيى

كىنجا ئافا كانىا خالانە لسەر مەزنبوونا دارچنارا خالانە و مفاىت ساخلمەيا وى ئافى بو مرقى و ژ ىنگە ھى دكارىن قى بەروكى بكەينە دو خال: ۱- كىنجا ئافا كانىا خالانە لسەر مەزنبوونا دارچنارا خالانە دقى واریدا " دكتور موستەفا ئىسماعىل عومەر " سەرۆكى پشكا زانستىت ئاف و ئاخى ل كۆلىزا چاندنى ل زانىنگەھىا دەھۆكى لسەر باندورا ئافا كانىا خالانە لسەر مەزنبوونا دار چنارا خالانە گوت، "لدوىف سەربۆرىت بۆ ئافا كانىا خالانە ھاتىە كرن، ئافا كانىا نافرە يا ژ ماددیت مفا بۆ دارى تژىە، ئافا كانىا خالانە ئافەكا تمام جودايە ژ كانىيت دبىت دەقەرە كوردستانى، ھوسا ژى ژبلى مفاىت ساخلمەبى بۆ ژىنگەھى، ھەرەسا دارچنارا خالانە مفايەكى گەلەك باش بۆ ساخلمەيا

هه که خلمه تکاریت ده سیپکی لی بهینه چیکرن دی داهاته کی باش بو حوکمهت و وهلاتیا پیقه هیئت و رویه کی جان زی پیشکیشی ده قهری کت. دشین فی به روکی بکهینه دو تا:

تایی تیکن

فه رکاری حوکمهت و لاییت شوله ژئی بهرامبره هافینگه ها دارچنارا خالانه: لسهر حوکمهت ده قهرا کوردستانئ فه ره کو چهند جهه کیت گه پریان و سیرانگه هیئ ل هافینگه ها دارچنارا خالانه چیکت، چنکی ههمی شه رتیت هافینگه هیئ تیدا هه نه، به لی حه تا نوکه چو خلمه تیت بو جهیت گه پریان و سیرانگه هیئ لی نه هاتینه چیکرن، ریقه به ریا گه پریان و سیرانگه هیئ ل نامیدی ژئی دیارکر کو نه وان پلان هه یه لگه ل لاییت شوله ژئی سهر چه وانیا دانه نیاسین و مفارکرنئ ژ هافینگه ها دارچنارا خالانه بناخفن، نه خاسمه ژ رویی گه پریان و سیرانگه هیئ هه.

د فی واریدا نه شمین شاکر (۴) ریقه به را گه پریان و سیرانگه هیئ ل نامیدی دیارکر کو هافینگه ها دارچنارا خالانه تیکه ژ جهیت گه پریان و سیرانیت شیلادزی و ده قهرا نامیدی و گوت: (هافینگه ها دارچنارا خالانه جهه کی کیم به قلی بهرکته و خوش و دلغه کهری ژیریا کوردستانئ یه و گه له ک فهر و پیدقیه حوکمهت و دهسته کا گه پریان و سیرانگه بی و لاییت شوله ژئی پوبته ی ب ناکرن و وه رارکنا هافینگه ها دارچنارا خالانه بکن، نه خاسمه ژ لایئ گه پریان و سیرانگه هیئ و مفارکرن ژ سالوخه تیت وی، هه که ری و که ره ب و چهند خلمه تیت گه پریان و سیرانا وه کی

که پر و جهیت فه حه وینئ و بازار و خارنگه ه و چهند تشته کیت دی لی بهینه چیکرن دی مفایه کی گه له ک باش بو ده قهری هه بیت، و دی ریژه یا گه پیدا به رامبره نوکه گه له ک زیده تر لیتهت، و داهاته کی باش بو خه لکی ده قهری ژئی هیئت و گه له ک جه حیل لی شولکن، و لدویف پیزانیت خه لکی گوندی ههر سال نیزیکی پینج هزار که سا وه کی گه ریده و سهیرانی سهر هافینگه ها دارچنارا خالانه دهن نه قه زیده باری هندئ کو خلمه تیت پیدقی لی نین. گوت ژئی "حه تا نوکه ریئا ترومیلی ناکه هیته هافینگه ها دارچنارا خالانه و ههر ده می وه لاتیا و گه پیدا بقیت بچنه ویری دقیت ۳۰ - ۴۵ ده قیقا ب پیا بچن، نه قه زیده باری هندئ کو ژنک و بچویک ب زحمهت دگه هه هافینگه ها دارچنارا خالانه، به لی د پلانا گه پریان و سیرانگه ها نامیدی هه یه ب هاریکاریا جهیت شوله ژئی پلانه کا گه پریان و سیرانگه هیئ بو هافینگه ها دارچنارا خالانه دانن. ده سیپکی دقیت ریئا ترومیلی و کاره بی به نی و خلمه تیت ده سیپکی لی چیکن، و د قوناغیت دویشدا لگه ل وه لاتیت ده قهری کومین کا دی چاوا رازین مفا ژ هافینگه ها دارچنارا خالانه بهیته کرن و پیتیرین هژمارا گه پیدا سهر وئ بدهن و مفا ژ خورستی وی یی جان بهیته کرن.

تایی دوی

شیانیت هافینگه ها دارچنارا خالانه ژ لایئ مالی و ئابووریشه وه کی ئاقری پی هاتیه دان هه که خلمه تیت ده سیپکی بو هافینگه ها دارچنارا خالانه بهیته کرن، ژبلی هندئ کو دی بیته جهه کی گه پریان

و سیرانا و تشته ک بو خه لکی ژئی چیتیت، ههروه سا دی داهاته کی دی ژئی بو وه لاتیا و خه لکی ده قهری ده سته هیئت کو نه و ژئی چیکرنا کارخانه کا ئافا راپالاندی (سه فاندی) و پروژیت ماسیانه.

عبدالولا محمهد سه دیق (۵) موختاری گوندئ هلورا د دریژاها ناخفتنیت خودا دیارکر کو نه و وه کو وه لاتیت گوندئ هلورا و خودا مولکیت هافینگه ها دارچنارا خالانه ب وی یه کی درازینه هه که د بهرزه وه ندیا وه لاتیت گوندئ هلورادا بیت پلانه کا گه پریان و سیرانگه هیئ بو هافینگه ها ناقبری بهیته دانان و گوت " نه گهر خلمه تکاری و جهیت گه پریان و سیرانا بو هافینگه ها دارچنارا خالانه بهینه چیکرن، نه و وه کو جقاتا گوندئ هلورا کو خودانیت مولک و هافینگه هیئ ب وی یه کی درازینه کو بو بهرزه وه ندیا خه لکی گوندی و ده قهری هافینگه ها دارچنارا خالانه ب رهنگه کی رسمی و بهر فهره بکه نه جهه کی گه پریان و سیرانا دا پترین هژمارا خه لکی قه سته کن، و نه م پشتراسین کو دی هژمارا خه لک و گه ریڈیت سهر دانا ویری دکهن گه له ک زیده تر لیتهت و داهاته کی باش بو خه لکی ژئی هیئت و ریژه یا بیشولی ل گوندئ هلورا، نه خاسمه ته خا جه حیلا، ۱۰۰% نامینیت.

گوت ژئی " نه گهر نه ف جهه بیته جهه کی گه پریان و سیرانا، دی هافینگه هیئ شیانیت زیده تر ژ هزار که سا هه رپو لی بهینه حه وانندن هه بیت، و هه که گه ریده ب شه ف ژئی لی مین دی شیانیت حه وانندا ۵۰% ژ وان گه ریده و میه قانا هه بیت چنکی جهئ هافینگه ها دارچنارا

خالانە گەلەکی بەرفرەهە .
 جەمال محەمەد (٦) سەرڤەگێری
 ئیک ژ بنەمالیت گوندی ھلورا
 دیارکر؛ کو ھەکە خلمەتیت پیدفی
 بو ھافینگەھا دارچنارا خالانە بھینە
 کرن، ئەو ھەکی ئاکنجیت گوندی
 دی پینڤە کارخانەکا ئاڤا راپالاندی
 (سەفاندی) لسەر کانیا خالانە دانن
 و گوت " ھەکە کارخانەکا راپالاندنا
 ئاڤی لسەر کانیا خالانە بھینەدانان
 دی شیانیت داگرتنا ٥٠٠ تەنیت ئاڤا
 راپالاندی ھەبیت، ھوسا دیشیت
 ھەمی خەلکی پاریزگەھا دھۆکی
 تیر کەت، ئەڤە زیدەباری ھندی
 کو کارخانا ئاڤی چو مەزاختن لی
 ناچن و پیدفی چو ئامیریت کەلاندن
 و پاڤژکرنا ئاڤی نینە، چنکی لدویڤ
 راپۆرتەکا ساخلمەمی یا ژینگەھا
 دھۆکی ئاڤا کانیا خالانە یا ساخلم
 و زەلال و پاڤژە .
 گوت ژ " ھەکە فابریقە (کارخانە)
 ژ بھینەدانان چ باندوری ل
 ھافینگەھا دارچنارا خالانە ناکەت
 ژ بەرکو ریزا ئاڤی زیدەتر ژ ٥٠
 ئینجیت ئاڤی، و دشین بو ڤی
 مەرەمی زیدەتر مفای ژ شەڤی
 بکەین"
 کەمال موستەفا (٧) ھەکو
 جوتیارەکی گوندی ھلورا دیارکر کو
 ژبلی مفاکرنی ژ ھافینگەھا دارچنارا
 خالانە ھەکی جھن گەریان و سیرانا
 و مفاکرنی ژ ئاڤا وی بو فابریقا
 راپالاندنی (سەفاندنی)، ھەرھوسا ئاڤا
 کانیا خالانە چیدیت مشە ماسی ژ
 تیدا بھینە خودانکرن و گۆت، " ئەو
 ئاڤا کو ل ھافینگەھا دارچنارا خالانە
 ب زیدەیی دجیت ، ئەم دشین بو
 چیکرنا پرۆژەبیت ماسیا بکاربینن،
 ئەو ئاڤ ژ تیرا چار برکیت
 ٥٠×١٠٠ ھەیە، و بەری نوکە ئاڤا

کانیا خالانە ھاتیە جەرباندن و بکیر
 خودانکرنا ماسیا دەھیت، و ئەڤە دی
 ماسیا بو ھافینگەھا دارچنارا خالانە
 پەیداکەت و دی شین چەندەکا باشا
 ماسیا ڤرکەینە بازاری ژی . "

دویمایھی

دویمایھی ڤەکۆلینا مە دبیتە
 دەسپیک بو لاییت شولەژی ب رژی
 دویشچوونی لسەر ھافینگەھا
 دارچنارا خالانە بکەن، چنکی ئارمانجا
 ڤەکۆلینا مە ئەو شول لسەر
 باشتکرنا وی پرسیار بھیتە کرن کو
 ڤەکۆلینا مە کریە ئارمانج بگەھیتە
 دویمایھیە کی .

پشتی کو ژ ئیزیکڤە مە دویشچوون و
 ڤەکۆلین لسەر مەزنترین دارا دھەرا
 کوردستانی و ئیراڤی کری نەخاسمە ژ
 لای زانستیفە ، دیاربوو کو د ژیواری
 بخوہ ژیدائەڤ یەک راستە و چ خش
 تیدا نینە، بو زیدەتر پوینەپیکرنی
 ب ڤەریژا بدەست مە کەتی پیدڤیە
 جھیت شولەژی بلەز دویشچوون و
 ڤەکۆلینیت زیدەتر لسەر بکەن و
 ب کریار بکەنە جھەکی گەریان
 و سیرانا دا ل پاشەپۆژی حوکمەت
 و لاییت شولەژی و ھەلاتی مفای ژ
 ئەڤی زیری گران بەا بکەن"

دشین ڤەکۆلینا خوہ ب ئەڤان
 ڤەریژ و پشنیار دویمایھی بینن:
 ئیک: ڤەریژ

ڤەریژ ژی بڤی رەنگی :

١ - د ژیواردا مەزنترین دار ل ئیراق
 و دھەرا کوردستانی ھەبە و
 دکەڤیتە گوندی ھلورا یا سەر ب
 ناحیا شیلادزیڤە ل تخویبی دھەرا
 ئامیدی .

٢ - ھافینگەھا دارچنارا خالانە
 ھەمی شەرتیت قانونی ژ لای
 خۆرست و شوینواری ھەنە داکو

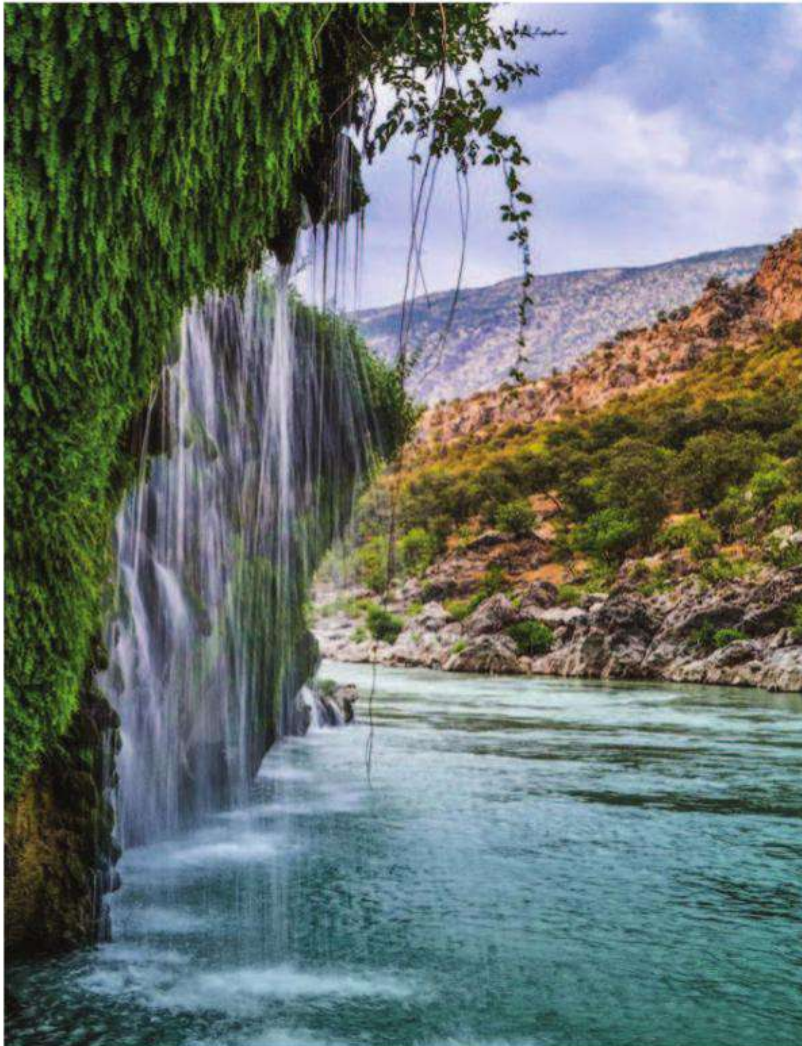
و ھەکی جھەکی گەریان و سیرانگەھین
 و ھافینگەھین بھیتە نیاسین .
 ٣ - گوهرینیت سەڤای و ساڤوخەتیت
 ئاڤا کانیا خالانە و ھەبوونا ئاخەکا
 بزاخ و چیا و دولیت مەزن و
 بلندبوونا وی ژ بازا رویی دەریای
 باندور لسەر مەزنبوون و ھەرارا
 دارچنارا خالانە ھەبوویە و بوویە
 دارەکا مەزن ل دھەرا کوردستانی و
 ئیراڤی و ژ داریت دی جودادبیت .
 ٤ - ئاڤا کانیا خالانە ژبلی کو باندور
 لسەر مەزنبوونا دارچنارا خالانە کریە
 و ژینگەھن دپاریزیت، ھەرھوسا
 مفاہەکی باش ژ ب ساخلمیا
 مرۆڤان ھەبە و زیدەباری ھندی
 کو دشیانداپە ئاڤا کانیا نافیری
 بو خودانکرنا ماسیا و داگرتنا ئاڤا
 راپالاندی بھیتە بکارینان .

٥ - حوکمەت و لاییت شولەژی و
 ھەتا خوہ ھەلاتیت گوندی ھلورا
 ژی ھاریکار نەبووینە کو مفا ژ
 ھافینگەھا دارچنارا خالانە و ئاڤا
 کانیا خالانە ھەکی داھات بھیتە
 کرن .

٦ - ھافینگەھا دارچنارا خالانە ھەکە
 لگەل ھافینگەھیت دی بدەنەبەریک
 چو جوداھی نین ، ژبلی خلمەتا،
 لەوا دشین بیژین کو ھافینگەھ
 پیدفی خلمەتیت دەسپیک و بنیاتی
 و بەردەوامە .

٧ - پشکەفتنا تەکنۆلۆژیا ب تەڤاھی
 و نەخاسمە کەنالییت گەھاندنی و
 تۆریت جفاکی ب باشتترین پشەرئ
 ھەلسەنگاندن و دانەنیاسینا
 ھافینگەھا دارچنارا خالانە دھینە
 دانان، چنکی تەکنۆلۆژیا بوویە
 سەدەم ھافینگەھ ژ چارچوڤی
 بەرتەنگی گوندی دەرکەڤیت و
 بھیتە پرسەکا دھەرا .

٨ - ژبلی کو خەلک ل ھەمی

دائیت زستانی پویته ی ب هافینگه‌ها دارچنارا خالانه دکهن، و دچنه ویرئ، به‌لی پیتیرن هژمارا سهره‌دان و بیت لئ دگه‌ریین ل دانئ هافیننه، چنکی سیلاڤ و جهیت فه‌هویانئ بیت گه‌له‌ک خوښ و دلغه‌که‌ر لئ هه‌نه. ۹ - تیک ژ به‌رکه‌تیرین فه‌ریژیت فه‌کولینا مه، ژ به‌ر نه‌بوونا خلمه‌تا و نه‌بوونا جهیت لئ فه‌هویانا گه‌ریدا و ل جهیت دی ژ، پیتیریا کس و گه‌ریدیت سهر و ویرئ ددهن زه‌لامن، و ژنک و بچویک کیم دچنئ.

دوو: پیشنیار

پیشنیاریت فه‌کولینئ خوه د چهند خاله‌کادا دینن، ب فی ره‌نگی: ۱ - یا فه‌ره ئالییت شوله‌ژئ و وه‌لاتییت خودایت ملکی ل گوندئ هلورا به‌رگه‌ریانا بکه‌ن کو هافینگه‌ها دارچنارا خالانه ژ جهه‌کئ به‌رته‌نگ و گوندیکانیئ بکه‌نه جهه‌کئ ده‌قه‌ری، بو فی ئارمانجئ تقی خلمه‌تیت وه‌کی کاره‌ب و ری‌ک و خلمه‌تیت دی ل هافینگه‌ها دارچنارا خالانه به‌ینه چیکرن. ۲ - ژبلی کو هافینگه‌ها دارچنارا خالانه جهه‌کئ خوښی گه‌ریان و سیرانا یئ به‌رکه‌تیه و خه‌لک و گه‌ریده سهراددهن، دشین بیژین ئاڤا کانیا خالانه بو به‌رفه‌ریژکرنئ

۳ - پیدقی یه فه‌کولینیت زیده‌تر لسهر هافینگه‌ها دارچنارا خالانه به‌ینه کرن، و هافینگه‌ها دارچنارا خالانه ژ جهه‌کئ به‌رته‌نگ بیته جهه‌کئ ده‌قه‌ری دا گه‌ریده بشین سهرابدهن و وه‌لاتی مفای ژئ بکه‌ن.

(استثمار) و داگرتنا ئاڤا راپالاندی و خودانکرنا ماسیا گه‌له‌کا باشه و پیدقیه ژ لایئ ساخه‌میئ ژیفه پویته ب ئاڤا کانیا خالانه به‌ینه کرن چنکی ۱۰۰٪ ژ ئاڤا راپالاندی یا ل بازاری هه‌ی باشته.

ده‌همهن و ژیدهر:

۶ - فه‌کولینغان و نفیسه‌فانئ دیرۆکی ل ناحیا شیلادزی و ده‌قه‌را نامیدین و چافیکه‌فتنه‌ک دگه‌ل هیزا (سامی بنیامین ریکنئ) ل ریکه‌فتنی (۲۰۱۷/۸/۱۰).
۷ - ته‌نازیار زویتر هه‌سه‌ن ل ناحیا شیلادزی، شه‌هره‌زا د وارئ دیارکردنا جوگرافیدا و چافیکه‌فتنه‌ک ل رۆزا (۲۰۱۷/۷/۸) دگه‌ل هاتیه کرن.
۸ - عیدولقه‌هار عه‌بدوللا شیخ سه‌عید، شه‌هره‌زا د وارئ ده‌رمانیت کوردیدا ل تخویین ناحیا دینارته یا سه‌ر ب فه‌زا ناکرئفه، ل ریکه‌فتنی (۲۰۱۷/۸/۲۰).

ئاڤ و ناخئ، ل ریکه‌فتنی (۲۰۱۷/۸/۱۲).
۳ - زانینگه‌ها ده‌وکن و چافیکه‌فتنه‌ک دگه‌ل هیزا (ره‌مه‌زان هه‌مه‌زه) سه‌یداین زانینگه‌هئ و پسپور د واری ئاڤ و ژینگه‌هیدا، ل ریکه‌فتنی (۲۰۱۷/۸/۱۶).
۴ - رتفه‌به‌ریا گه‌ریان و سیرانگه‌هین ل نامیدین و کرنا چافیکه‌فتنه‌ک دگه‌ل خاما هیزا (نه‌شمین شاکر) ل ریکه‌فتنی (۲۰۱۷/۷/۱۳).
۵ - سه‌ره‌انا گوندئ هلورا و کرنا چافیکه‌فتنی دگه‌ل موختار و کس و وه‌لاتییت خه‌لکئ گوندی ل رۆژیت (۲۰۱۷/۶/۱۰، ۲۰۱۷/۷/۱۸، ۲۰۱۷/۸/۱۰).

ژیدهرئ تیکانه‌یئ فه‌کولین لسهر هاتیه چیکرن، ب ره‌نگه‌کئ مه‌یدانی بوویه، نه‌مازه بو لایئ نه‌فان کس و ئالییت ژ فیرئ پندا ئاڤئ وان هاتی.
۱ - فه‌رمانگه‌ها ژینگه‌ها ده‌وکن و پشکار ریتا (غاباتا) و کرنا چافیکه‌فتنه‌کئ لگه‌ل هیزا (نزیار عه‌بدولعه‌زیز (به‌رپرستی پشکا پاراستا خوښستی، ل ریکه‌فتنی (۲۰۱۷/۸/۱۳).
۲ - زانینگه‌ها ده‌وکن، کولیزا چاندنئ ل قه‌زا سیمیلن و کرنا چافیکه‌فتنه‌کئ دگه‌ل هیزا (د. مسته‌فا ئیسماعیل عومه‌ر) سه‌یداین زانینگه‌هئ و سه‌رۆکن پشکا زانستیت

موغبه را خه لای ل بامه پرنی

کارزان محمد حسین بامه پرنی

دناف خه لکئی وه لاتی ئیکه تیا سوفیه تی پیدابوو، داکو خارنئی وئیمناهیی پیداکهن و ههروه سا هژماره کا مه زن ژ مرؤفا هاتنه کوشتن و هژماره کا دی تهرابه رابوون و ره فین ب دنیا یئ که تن، هنده ک ژوان مروقتیت ره فین قه ستا ده فهریئت ژیریا کوردستانئ کرن، وه کی؛ بامه پرنی، چنگی هینگئی بامه پرنی ب چاندنا ده رامه تیت هسک و تهر یا نافئ چوووو، خه لکئی بامه پرنی ده رگه هیئت مالیت خو بو قه کرن و د مالیت خو دا هه وانندن. ژوان پیژانیتت ل دور هه بونا وان مروقتیت ژهر خه لایئ ژ ئیکه تیا سوفیه تی ره فین و قه ستا بامه پرنی کری ده ست من که فتین، بیره اتنیتت هنده ک ری هسپی و دانعه مریت خه لکئی بامه پرنی بخونه کو د وی وه ختیدا ژیا ینه و هنده ک بیره اتن ل بیرا وان

موغبه را خه لایئ دکه فیه ته توخیی تاخی شیفا هرچا نه خاسمه ره خئی ژوریی روژه لاتئ تاخی ناقبری، ئانکو ل به ته نا روژه لاتئ شکه فتکا که را، بده ها گور لی هه نه باهرا پتر ژوان گورا دزقرنه وه ختی خه لایئ، بتنی کنه کا کیم ژئ ییت مریت خه لکئی بامه پرنی نه، دیروکا موغبه را خه لایئ بو بوویه ریئت پشتی شهرئ دنیا یئ یئ ئیکئی، نه خاسمه نافه را سالیت ۱۹۲۰ _ ۱۹۳۰ زاینی دزقرن، دوی وه ختیدا ستالین حاکمئ وه لاتی ئیکه تیا سوفیه تی بوو، نه وه وه لاتی نوکه دیژنئ روسیا، وه ختی ستالین ب شورشا دژی به گا وده ربه گا رابوو. ههروه سا شه ریئت نافه را ئیکه تیا سوفیه تی و تورکیا ژئ د وی وه ختیدا قه ومی، چنگی شهرئ باندوره کا مه زن ل ده رامه تی چاندنی کربوو، ترس و برس

گهلهك بوسيمه هندهك ميويژا بده من، نه فجا دلي من گهلهك ما ب وي كه سيغه و نهز چومه ژور هندهك ميويژ بو ئينان و دا ميويژا كه مه دهستيت وي دا، بهلي وي كه سي گهلهك بزافكرن كو دهستيت خو فكه تن بهلي دهستيت وي فنه بون و كهلهخي وي بستينكي فه هاته خاري و چوو بهر ره حما خودي.

عبي جانني ناكنجيي تاخي گوندي يه ديبيژيت: ل وهختي خهلايي من بخو كوسكهك ل ناف بيستانن خو، ل ناف ناقاري بامه پرنن چيكر بوو، ومن گيسك دناف وي كوسكيذا بخودانكرن، و روژه كئي من كيسكهك فكه كوشت بوو 6 كه سيژ خهلايي رهقين هاتينه بامه پرنن، نه فجا وان ههر 6 كه ساژ برسادا ب لهز و بهز هه مي گوستي وي گيسكي خار، نه فجا ههر وي كافي ههر شهش كهس من.

كه سهكئي ديي دانعه مري خهلكئي بامه پرنن ديبيژيت: ل وهختي خهلايي هه كوخه لكئي پهز فكه كوشتن دا نهو كه سين ژبه ر خهلايي رهقينه بامه پرنن دا تراريت خو ئين و داننه بهر خوي نا پهزي دا خوين نه كه فيتته عهردى بهلكو دا بكه فيتته ناف تراريت وان پاشي دا وي خويني فه خون (1).

مابوون، بهلي نافيت وان كه ساب دهست من نه كه فتن نه ويت ژبه ر خهلايي رهقين و هاتينه بامه پرنن و ژيانا خو يا ماي ل بامه پرنن بوراندي، چنكي وان دانعه مرا بهس هندهك سه رهاقي بو من فه گيران.

زه ينا زه حقن ناكنجيا تاخي شيفاهرچا ديبيژيت: «روژه كئي من ل بهر ده ركه هي مالا خو ل شيفا هرچا نامان دشيشتن و ژنشكه كينه ژنكهك يا ژبه ر خهلايي رهقى هاته دهف من و ب ئيشاره تا گوته من نهز يا برسي مه نانه كئي بده من، نه فجا دلي من گهلهك ما پيغه و ههر د وي گا فيدا نهز چومه ژور و من نانهك بو ئينا و وهختي زقريمه بهر ده ركه هي سه حكه مئ ژنكي ژ برسادا ليفكي نامان شيشتنن يي خاري و ياكه فيتته عهردى و يا مري.

حه جي نه حمه د ناكنجيي تاخي شيفاهرچا ديبيژيت: روژه كئي نهز ل بهر ده ركه هي مالا خو بووم ل تاخي شيفاهرچا، زه لامه كئي ژبه ر خهلايي رهقى هاته دهف من ل مال، ستينه كا داري لب ن كه برا ميوي بوو ل بهر ده ركه هي مالا من، نهو كهس نه رينشته خاري هه ما ماشي پرفه و گهلهكئي وهستايي و برسي بوو، سينكي خو دا وي دارا كه بري وهه ر د ده ستين خو پي كفه نان و گوته من نهز

ژيدير

كه ساتيت دانعه مريت بامه پرنن گوليويونه.

(8) چافينكه فتنه كا نه مازه دگه ل هيژا: حه يدير عه بدولا محمه د بامه پرنن، ل روژا دوشه مبي 2018/6/5 ل تاخن شيفا هرچا باژي پرنن بامه پرنن، نافري نهف پيزانينه ژ

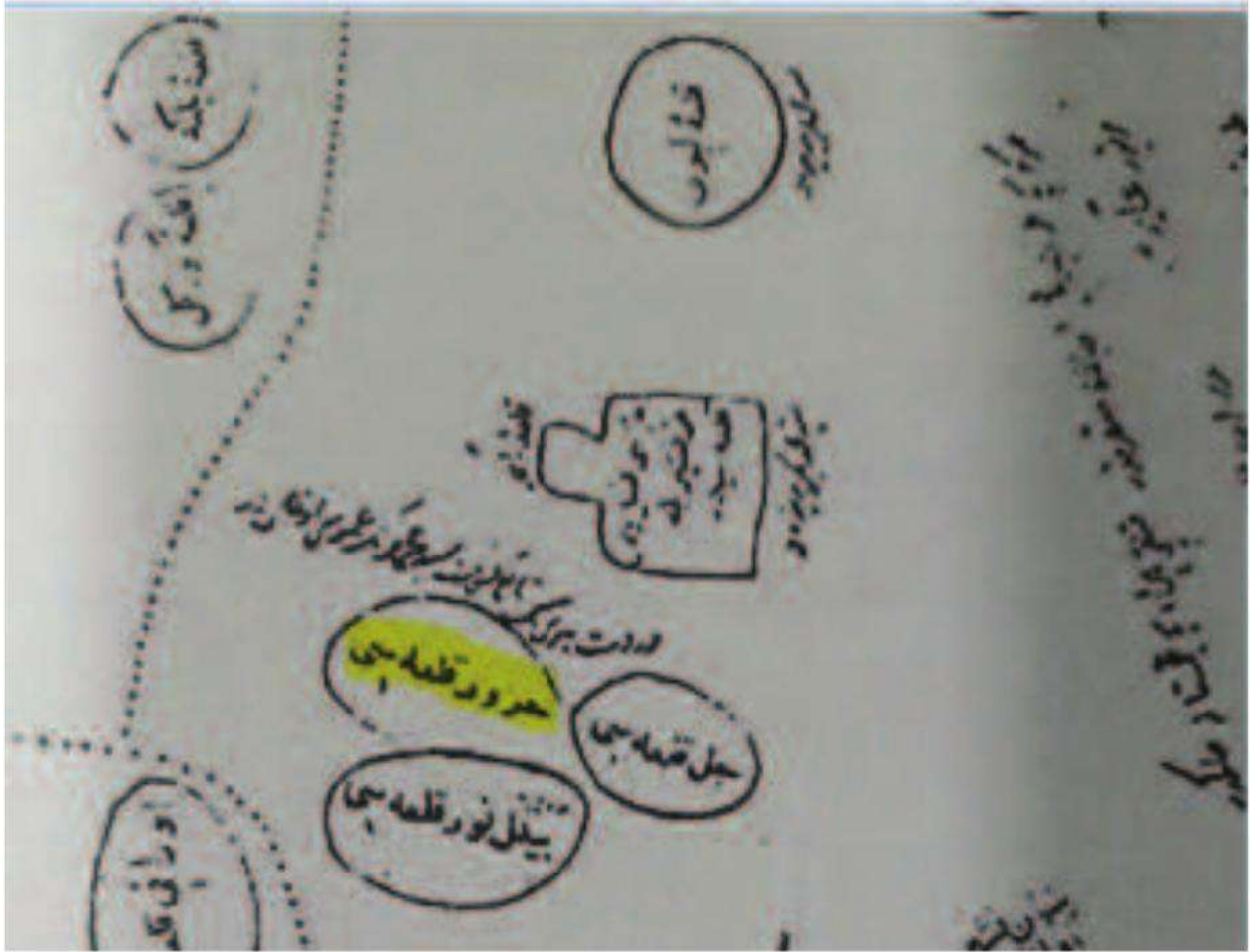

هئرش که مال ریکانی

که لا "هرۆر" ئی ل سەر نه خشه یه کا سالا ۱۵۱۵ از

مهزن (مهلا ئیدریسۆ بدلیسی)، کو نافۆ چهن دین که لئیت دیرۆکی ل سەر هاتینه دیار کرن کو هندهک ژ وان که لا ییت دهقهرا به هیدینان وهک جهن جوگرافی (ژبلی یه که یا کارگیری و سیاسی یا میرگه هان)، که لا هرۆری ژ ئیک ژ وان که لانه ییت نافۆ وی ل سەر قی نه خشه ی هاتیه ده ستیشان کرن. که لا هرۆری و کورتیه کا دانه ناساندنا جوگرافی و دیرۆکی:

نه خشه ییت دیرۆکی ژ ئیک ژ نیشان و به لگه ییت دیرۆکی ییت گرنگ دهیته هژمارتن، دبنه ریکخۆشکه ر بو ره نکرنا بابته و مزاریت تخویبی ییت سیاسی و کارگیری، ژ وان نه خشه ییت گرنگ و به رکه فتی ژ کو گریدای سه رده مه کن گرنگ ژ قوناغیت دیرۆکا به هیدینان ب گشتی و نه خاسمه دهقهرا نامیدی ب تابه تی، ئه و ژ نه خشه یه کا دیرۆکی یا ده گمه نه یا ئیک ژ نافدارترین میژوونقیس و که سایه تی کوردی

و شیره تکاری سۆلتان سه لیمئی ئیکئی (مه ولانا ئیدریس به دلیسی: مرن ۹۳۰مش/ ۱۵۲۴ز) دئیک ژ په بیکیت خو دا نه خشه په کا ده قهرئی بو سۆلتانی هنارت و تیدا دیار کر کو ههر سئی که لهیئت (چهلئ، هرور و بیته نوور) ل ژیر چاقدیریا که سه کی ب نافئی (بهیره ک بهگ) سی نه و ئەف که لایه ل بن ده سستی "سه یید محمه د بهگئی هه کاری" دانه (۳).

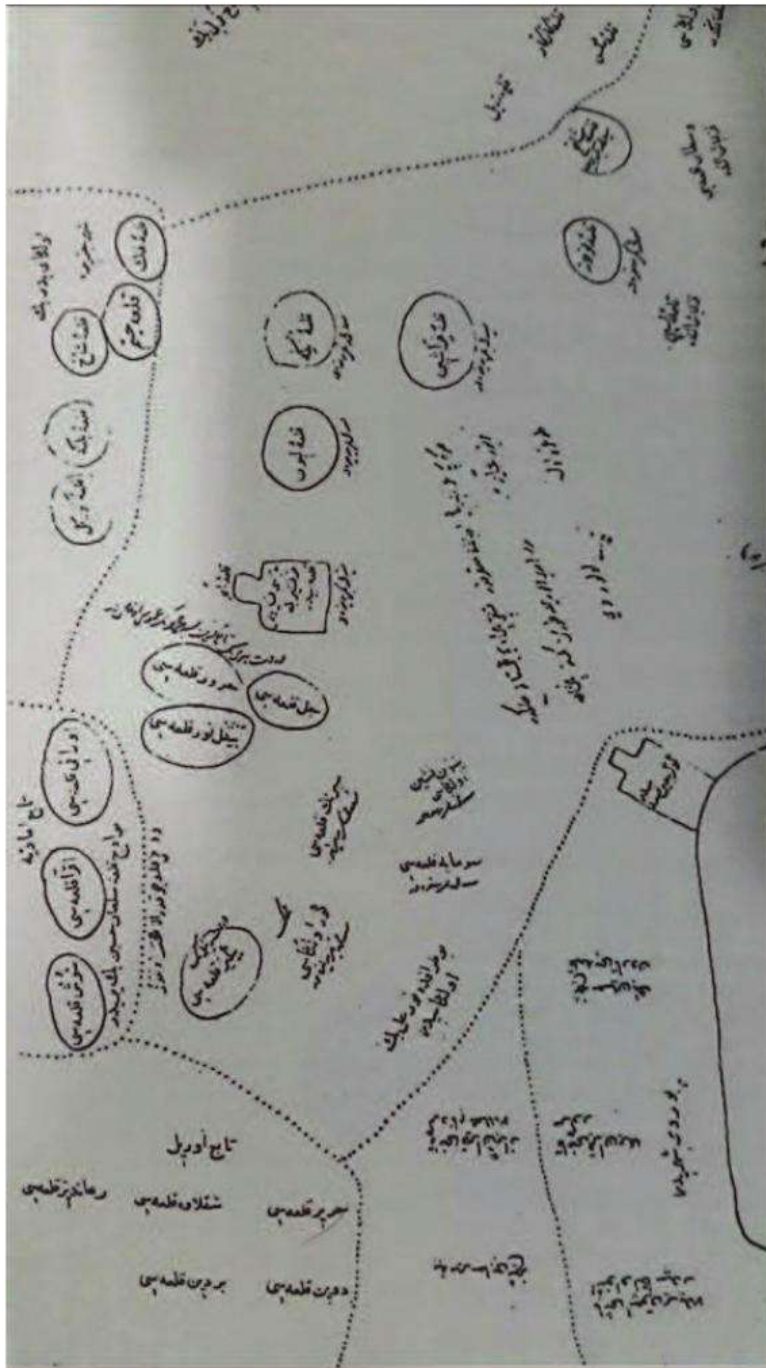
ئەف نه خشه یه و چند پیزانینئی دیرۆکی د فئی نه خشه یا دیرۆکی دا بو مه چند پیزانینئی بهرکهفتی دیار دین

۱- ئەف نه خشه یه ژلایئ (مه لا ئیدریس بدلیسی) فه هاتیه کیشان و بو سولتانی عوسمانی سه لیمئی ئیکئی (۱۵۱۲-۱۵۲۰ز)، ل وی ده می، ئانکو (۱۵۱۵ز) و بهری هنگی ژی ب چند ساله کان کو دیتته ده سئیکئی زالبوونا ده سته لاتا عوسمانی ل ده قه را به هدینان، ئەف که لا هرورئی و که لا بیته نوورئی کو دوو که لیت دیرۆکی بیئت ده قه را به هدینان سهر ب ده سته لاتداریا میرگه ها هه کاری بوون یا کو پایته ختا وی ل (جوله میرگ)، ئەف چنده ژی ل ده می ده ستنیشانکرنا تخویبیت ده سته لاتا میرگه ها ل سهر فئی نه خشه ی دناف تخویبئی میرگه ها هه کاری دا دانایه (هرور قلعه سی).

۲- ل وی ده می ئەف که لیت هه ننئ ل ژیر چاقدیریا که سه کی ب نافئی (بهیره ک بهگ) سی نه و ئەف که لایه

که لا هرور ئیک ژ که لیت که فن و نافداریت ده قه را (به هدینان) ه، کو نافئی وی دچهن دین ژیده ریت گرنگ بیئت جوگرافیا ئیسلامیدا هاتیه به حس کرن و ل سه رده می نوکه دا هرور ئیک ژ گوندیت ده قه را به رواری بالایه دکه فیته باکورئی پاریزگه ها دهوکی ل ئیزیکی تخویبئی دگه ل وه لاتئ تورکیا، که ل دکه فیته سه ری زنجیرا چیاپی (حه می) ل هنداف گوندئ هرورئی ژلایئ روژئاقایی فه و هنداف گوندئ قومریئ ژلایئ باشووری فه، روژه لاتئ که لی گوندئ دیشیشی یه و باکووری وی ته بالایه جهئ سه روکانیا ئافا که لی و روژانیت ده راری (۱).

ژ که فترتین ژیده ریت دیرۆکی کو ئاقری ب نافئی که لا هرورئی دای میژوونقیسی نافدار (مسکویه/ ئەبو عه لی ئەحمه د کورئی یه عقووب ۹۳۲-۱۰۳۰ز) بوویه نه وی دپه رتووکا خو (تجارب الامم) دا دگه ل روودانیت سالا (۳۶۸مش/ ۹۷۸ز) ل سه رده می (عضد الدوله البویهی: ل سالا ۳۶۷مش/ ۹۷۷ز ده سته لاتداری ل عیراقئ وه رگرتبوو) به حس کری و نافئی وی ب (اهرور) دگه ل هنده ک که لیت دیترت به هدینان (ئه رده مشت/ ئەرمشتئ، الشعبانی/ شابانین) ئینایه (۲) ، ئیکه مین ئاقری ب فئی که لی دسه رده می عوسمانیادا، بو سالا ۱۵۱۵ فه دگه ریت کو ل فئی سالی میژوونقیس

نەخشەيى (مەولانا ئىدريس بەدلىسى)

ل بن دەستى، ئانكۆ ل ژېر دەستەلاتداریا "سەيید محەمەد بەگى ھەكاری" دانە كو دى چەند پىزانىنە كال سەر قى میرى ھەكاری ژى دياركەين.

۳- ژ بلى كو مەلا ئىدريس بدلىسى مېژوونقىس و كەسايەتھەكئى سىاسى يى نافرارى كورد بوويه، گرنگى ب نەخشەيىت جوگرافى ژى دايە و ئەف نەخشەيە گرنگىھە كا دېرۆكى يە بو ھەر دوو مېرگەھيىت نافرارىت كوردى يىت (ھەكاری) ل جولەمېرگى (بەھدىنان) ل ئامېدىي.

۴- ھندەك كەلېت دېتر ژى ھاتىنە دياركرن ۋەك كەلېت: ئەقرا (ئاكرى)، شوش، ئورانى (عومرائىي)، بەلى ژ بەركو بتنى مە كەلا ھەرۆرى ھەلبىزات، لەوما مە شروڤە و پىزانىن نەدانە كەلېت دېتر ئەقرا چ يىت دەقەرا بەھدىنان بن وى دەمى سەر ب مېرگەھا ھەكاری، يان يىت بەھدىنان بن سەر ب مېرگەھا بەھدىنان (ئامېدىي) قە. "سەيید محەمەد بەگى ھەكاری": ئاقى وى (سەيید محەمەد بەگ كورپى زاھد بەگ ۵، ئىك ژ مېرىت مېرگەھا ھەكاری بوو كو مېژوونقىسى نافرارى كورد (شەرەفخانئ بدلىسى) د پەرتووكا خو (شەرەفنامە) يى دا ب" ئىك ژ مېرىت كوردستانئ يىت مەزن" پەسن كرىھ، بەرى مرنا بابئ خو ئانكۆ ھەر ل سەردەمئ حوكمدارىا بابئ خو وى ژى رۆلەكئى سىاسى يى بەرچاڤ ھەبوو كو ببوو مېرى باژېرى (ۋەسگان) ئ، كەڤتېرىن ئاڤرىدان بو مېر سەيید محەمەد بەگ ھاتىھە دان ئەو راپورتا بوويه يا كول سالا (۱۵۲۰ز) واليى دياربەكرى (محەمەد پاشا) ي بو سۆلتان (سليمان قانونى ۱۵۲۰-۱۵۶۶ز) ھنارتى تىدا بەحسى وان پىزانىنان كرى يىت ھژمارەكا مېرىت كورد ل دۇر چالاكى يىت يەفەھە وان ل سەر تخويىي قېرىكرين و ئاقى مېر "سەيید محەمەد كورپى زاھد بەگ" ژى دناف وان مېران دا ھاتىھە ب فەرمانا واليى وانئ (فەرھاد پاشا ۱۵۵۳-۱۵۵۷ز) ئەو و كورپى وى يەعقوب ھاتبوونە كوشتن (۴).

دەھمەن و ژېدەر

۱- دەرویش یوسف ھەرۆرى_شۋان شوكرى ھەرۆرى، كەل و ئاسىگەھىن دەقەرا بادىنان _ قەكۆلېنەكا مېژووى مەيدانى، سەنئەرى بېشكچى بو قەكۆلېنېن مرقا پەتى _ زانكۇيا دھۆك، (دھۆك : ۲۰۱۸)، ل ۱۷۴.

۲- مسكوبه (ابى على بن احمد بن يعقوب)، كتاب تجارب الامم، ج ۲، مطبعة فرج الله زكى الكردى _ القاھرە / مېر، (۱۳۳۳ھ _ ۱۹۱۵م)، ئ ۳۹۲.

۳- پىزانىنېت ل سەر نەخشەي و د.عەبدولھەمىد حوسېنى، پىنج بەلگەنامەي مېژووى سەبارت بە رۆزگارى جەنگى چالدېران، كۆڧارى ژېن، سالى ھەوتەم، سلىمانى : ۲۰۱۵، ل ۳۳۸.

۴- بو ژېدەر پىزانىنان بىتېرە : الامير شرف خان البدلىسى ، شرفنامە، ت: محمد جميل الملا احمد الروزبىانى، مؤسسە موكرىانى للکباغە و النشر _ اربيل ، گ ۲، (اربيل: ۲۰۰۱)، ئ ۲۴۵_۲۴۷. د: نزار ايوب گولى، إماره ھكارى فى العھد العىمانى ۱۵۱۴_۱۸۴۹ دراسە تاريخيە وئائقيە، دار سبىريز للطباعە و النشر (دھوك: ۲۰۱۷)، ۶۸_۷۱.

۱- دەرویش یوسف ھەرۆرى_شۋان شوكرى ھەرۆرى، كەل و ئاسىگەھىن دەقەرا بادىنان _ قەكۆلېنەكا مېژووى مەيدانى، سەنئەرى بېشكچى بو قەكۆلېنېن مرقا پەتى _ زانكۇيا دھۆك، (دھۆك : ۲۰۱۸)، ل ۱۷۴.

۲- مسكوبه (ابى على بن احمد بن يعقوب)، كتاب تجارب الامم، ج ۲، مطبعة فرج الله زكى الكردى _ القاھرە / مېر، (۱۳۳۳ھ _ ۱۹۱۵م)، ئ ۳۹۲.

۳- پىزانىنېت ل سەر نەخشەي و د.عەبدولھەمىد حوسېنى، پىنج بەلگەنامەي مېژووى

ژبه ر نه بونا دراقي خوه توشي خيانه تا هه قزيني کر

هه يفا دوسکی

لئ من نه زانی نه قی هه میی تشته کئ بو هه ی، پشتی روژه کئ گپرو هاتیمه شولی و خودانی کومپانیی گوت دقتت نه قرو خو گپرو بکه ی و شولئ خو هه میی بکه ی پاشی بچی فه و گوتئ نه ز ئی دئ هاری ته که م. ئینا

نه ز مامه ل ویری تاکو بوویه ئیشار و ل ده مه کی من دیت خودانی کومپانیی یئ ل ژورا خو نامه کا فیانی بو من هنارت و نه ز مه نده هوش مام ئینا روژ هاتن و چوون نه ز ئی نه قیندار بووم و پتفه هاته کریدان و هه تا ژ ترسیت هه قزینی

خودا من تلفونا خو دکره د جهیت فه شارتیدا و نه ویرام که س من بینیت، ئینا روژه کئ نه م پیکفه ده رکه فتین و ده می چوونیه جهه کئ گه ریانی هه قزینی من ئی ل ویری شول دکر و ده می نه م پیکفه دیتین من شه رمه کا مه زن کر ده می نه ز ل سهر خوارنی دکهل وی دیتیم گه له ک شه رم ژخو کر و ب دامایی فه به ری خو دامه، پشتی کو نه ز زقپیمه مال من فیا مرم و چاقیت زه لامئ خو نه بینم، لئ ده می فیایی بتنی دکهل من باخفیت من ب چاقیت روندک فه گوت نه ز بکیر ته ناهیم ژنه کئ بینه بو ته یا باش بیت و من گوتئ نه ز مروقه کا شکه سته مه د قئ مالتیدا، ئینا گوتنه من بلا که س قی بابه تی نه زانیت و نه ز ته به رناده م و تو دئ بتنی هه قال بی و گوتی من نه قیت زاروینیت من بی دایک و ل بهر ده ستن ژنابه کئ مه زن بن گوتی نه و دبئ گونه هن، ئینا من گه له ک پیکولکر د اخو بکوژم لئ نه وی ریک نه دا و گوت هز دکه م ل مال روئی و بتنی زاروینیت من خودانکه ی لئ نابیت تیزیکی من بی، نانکو نه ز نه و بتنی کابانی مه و بتنی زاروینیت خو ب خودان دکه م و چه ند جارا هه قزینی خو دینم نه ز هه ست ب شه رمه کا مه زن دکه م و نه فه ساله که دوئ ده ردی دا دژیم و تیدا دنالم و دکه مه گری و هه ر هیفیا من نه وه هه قزینی من روژه ک بهیت ل من ببووریت

یا ناشکرایه دراقي ئیکه ژ پیدقییت ژیانئ و پاره دشتی گه له ک کیم و کاسی و ئاریشیت مالباتئ چاره که ت. لئ ل قئ دویمایی و پشتی کاودانیت ژینا نوکه په یدا بووین و پاره کیمبووین، ئیدی ژیان یا ساناهی نینه و نه خاسمه بو

ژنی، چونکی ژن پتر دکهل ره وشا مالباتئ دژیت و نه و ژ لایی ئابوریه پتر هه ست ب کیم و کاسییت مالی دکه ت و دویر نینه گه له ک که س ژینا خوه بدانن سهر یا زاروینیت خو دا نه و ته نا و سهر به ست بژین. بو نه قئ چه ندئ ئی سهره اتیا نه قینئ نه و ژنا دایکا سئ زاروینا

پشتی کو هه قزینی وی بی شول مایی و نه وی گه له ک هز کر نانه کئ خوش بو بچوکییت خو په یدا که ت و گرئینی بیخته سهر لیقیت وان، لئ هه ژاری و ده ستکورتیی نه ق چهنده لئ بی به هرکرن و نه و گه له ک بزارکر. نه قین دایکا سئ زاروینا فیانه کا مه زن بو زاروینیت خو و هه قزینی خوه هه بوو، به لی پشتی کو هه قزینی وی نه و ب فیان ئینایی و هه ژیکری و دیسا سهر فراهیه کا مه زن ب هه قزینا خو دکر چونکی ژنه کا عاقل و ب ره وشت و خودان که سینه کا مه زن بوو، لئ پشتی نه و ژ ئالیی ئابوری فه ده یندار بوویی نه وی فیا شولکه ت و هه تا ل گه له ک جهان گه ری شوله کی بکه ت دا نه قین بیته خودان شول، نه قینی گوت هه ر جهئ دچومئ هه میا گه له ک که یفا خو دینا و دکوت سباهی وه ره شولی، به لی پشتی قه ستا کومپانیه کئ کری و فیایی گرئینی ل سهر لیقیت هه قزینی خو په یدا بکه ت، چونکی گوتئ ئیدی نه ز دشتیم شولکه م و نه م هه ردو پیکفه دئ شین گه له ک که یفخوشین دناف خیزانا خو دا په یدا که یین. بو نه قئ چه ندئ ئی نه قینی گوت هندی شیایم من کاری خو پاقر دکر و که سانیت لناف کومپانیی قه دره کئ مه زن ل من گرت، روژ هاتن و چوون و خودانی کومپانیی ئی گه له ک هاریکاریا من کر و پاره دبه را دانه من بو زاروینیت من دیسا پشته قانیه کا مه زن ل من کر دا سهر که فتی بینم،

چاره کرنا رویت خرابکەر و نه جوان لنک زارۆکی ب ریا باوهریا ل دهقهرا بههدینا

جه میل شیلازی

بهلق د راستیدا نه و هندهك
تهعبیریت زانستی نین و هندهك
هزریت نه دۆرهیلینه، لدور هندهك
کریاریت د راستیدا (د خۆرستیدا یان
جفاکیدا) دهینه کرن، یان، هاتینه
کرن. باوهریت هۆسا بهرزەنابن
"دره و ریشالیت جفاکی و ئابۆری

دهینه گریدان، ئانکو نه و پیکدهین
ژ"کومهکا کریار و رهوشت و هزرا
نهویت مرۆف وهردگریت، ژ بهر
هندهك قهومین و تشتیت ههرو
ههفرۆیشی وی دبن" ۱.
و زیدهباری هندتی گهلهك جارا
نهف باوهریه راستی دیاردبن،

باوهریت چیفانوکی (الخرعبلات
(superstitions)، ئیدیومه که ئافرین
ددهته باوهریا سهخته، نهوی
ههقدژ دگهل پهرتووکیت لاهوتی و
دگهل باوهریا دروست ب رهنکهکی
تهفاهی و نهف باوهریه ب
باوهریت سحرهندی دهسپیکنه

دا، هەر وه کی هەر کهله پوره کئی گه لیری، نهو ب هەر هه فیکانهک و گهنگه شه کیفه دگریداینه، هەر وه کی هەر هه فیکانا مروفا دگهل خوړستی، یان دگهل هەر دیتنه کا مروفاینی بۆ لقینییت دیرۆکی". ۲۰ باوه رییت مللی هندهک را و دیتنن، یان پیرابوونن، خه لک باوه رژی دکهن، هه تا نه ا د مه ژیی ته فایی (العقل الجمعی) یی گه له ک ملله تا دا دمینن. لی لدویف پیشکه تنه جفاکی و ئابوری و رهوشه نه زری، خه له کا فان باوه ریا، گاف بۆ گافی به رته نگ دبیته و لدویف گوهورینیته مه زنیته سنعه تکاریی و ته کنولوجی لنگ ملله تیته پیشکه فتی، گه له ک کیمدبن و چیدبیته ل پاشه روژه کا تیزی، لنگ نفشیت بهین، هه ما بریین. باوه رییت مللی تابه که ژ تاییت زانیاریا فۆلکلوری، تابه کئی نه یی سانا هیه، زاناییت فۆلکلوری وه کی تابه کئی به رکه تی ده ژمیرن ۳ .. باوه رییت مللی ل هه می جها هه نه، ده لاقن، لناف ته ف ته خیت هه ژار ل گوند و باژیر، نه مازه ل ناف که سیته نه خوانده وار. فان بیروباوه را بها و رۆله کئی به رچاف، د ده ستییکا دیرۆکا هزرا کوردی دا له بزیه ۴. لنگ زارۆکی کورد، هژماره کا باوه ریا په یدابووینه، کو ((ب هزرا من))، سه روکانیا فان باوه ریا بۆ بچویکی ده یکه!.. ئانکو ژ ژنی (دایکی) بۆ زارۆکا دهینه فه گوهازتن و پشتی ژیی زارۆکی دبیته (۵-۶) سالی، چیرۆکیته سه ر زاری (که وال و نه جنا و پیره فیا و ماریته هفت سه ر.. هتد) بۆ دهینه گۆتن، لنگ وان هه می دبنه بنه کوکا باوه ریین، باوه رژی دکهن ۵. هه ر لسه ر گۆتتا مه، کو نه ف باوه ریه ژ لای ده یکیفه د که سینیا

بچویکیدا هاتینه چاندن، (که چا کورد) د گۆتارا خو (ژن و زمانی ماک) دا دبیزیته: (بینگۆمان گوهاستنا فۆلکلوری ژ ده ستی ژنا کورد بوو، چونکی زارۆک ل سه ر ده ستی وی مه زن دبن، ل ته مه نی دوو سالی گوه ددن ده رگۆشی د خه و ره دچن.. دایک ب ده یان رووداو و سه ریپه اتییا و کاره ساتا ب ری یا چیرۆک و لاوک و لوراندا ژ بۆ زارۆکا دگۆه یزه. ۶)..

رهنگه هه ر چاخ و ده مه کی هنده ک ری بۆ تاشاندنا زارۆکا هاتینه دیت، نه و تاشاندن لدویف چاخ خۆ دبیته یی سه رکه فتی بیت، لی نه شه رته بکیه هنده ک چاخیت دی بهیت، له وما هه لسه نگاندنا وان دقیت لدویف چاخ وان بیت، نه کو لدویف چاخ مروف تیدا.. تاشاندنا زارۆکا ب رییا هنده ک باوه ریا (ئه ویت کو نه فرو بۆ مه بووینه که فنه باوه ری) لی ل چاخ خۆ باوه ریته ب هیز بوون و خه لکی باوه رییه کا موکوم پی هه بوو، له وا دی پیداجوونه کئی بۆ هنده ک ژ وان باوه ریا که یین، نه ویت زارۆک پی ده اته تاشاندن، یان پی ژ هنده ک بوویه ریته خرابکه ر و بترس ددانه پاش، نه و ژی لدویف خواندنا مه بۆ وان و شۆقه کرنا مه بۆ وان، نه فه هنده ک ژ وان باوه ریانه:

***نانی سۆتی و دیتنا پاره ی**

- دبیزن هه که ر مروف نانی سۆتی بخۆت دی چافیت مروفی رۆهن بن و مروف دی بۆ خوه پارا بینیت ۷. - یا ژ هنده ک کورداقه، هه ر که سی نانی سۆتی بخۆت دی مه رد بیت، یان دی تشته کئی بها ژ خوه را بینیت وه کی پاره ی، زییری ۸. - هه چیی نانی سووتی بخۆت، دی بۆ خو پارا، یان مورکا... بینیت ۹.

رهنگه نه ف باوه رییه لنگ خه لکی هه میی، نه خاسمه زارۆکا، ژ نه گه ری هه ژاری و به لنگازی خه لکی بوویه، فیاینه ب فی ریکی زارۆکیته خو فیری ئابوری بکه ن و تشتی زه عی نه که ن و د باوه ریا واندا چاندیه یی نانی سۆتی بخۆت دی مه رد بیت یان پاره ی بۆ خو بینیت، داکو وی نانی سۆتی نه هافیزن.

***نانی سۆتی و رۆزا قیامه تی**

- دبیزن: دقیت مروف نانی سۆتی بخۆت و نه هافیزیته چونکه رۆزا قیامه تی (ئاخه تی) نه و نان دی مینیت د زکی مروفی دا و دی مروف مفا ی ژی که ت. ۱۰. یا ژ منقه نه فی ژی هه ر ئارمانجا سه ردا هاتی بوویه.

***خوارنا بنقه رهنکا بنی قازانی و ..بارینا بارانی**

- دبیزن: هه کو خوارن تیته لی کفه کرن یی بنقه رهنکا د بنی قازانی دا دخۆت، دی ل ده واتا وی باران باریت ۱۱. - بچویکی بنقه رهنک دخوار، ژنکا د گۆتی نه خو دی داوه تا ته بیته باران ۱۲. - هه چیی بنقه رهنکا قازانی بخۆت، ده واتا وی دی بیته باران، فینجا ده می ل داوه ته کئی دبیته باران، دی بیژن بویک و زافا، بنقه رهنکا خواری له وا ل داوه تا وان باران باری ۱۳. خارنا زادی لسه ر قازانی یا کرپته، چونکی هه کو لسه ر قازانی خارنی دخۆت دبیته زاد ژ ده فی جاره کا دی بکه فیه ناف قازانی و خارنی پیسکه ت، له وا فیاینه ب ریکا فی باوه ریی زارۆکا پالده ن، کو لسه ر قازانی خارنی نه خو ن، نه که دی ل داوه تا وان باران باریت.

***دندكا هنارى و.. بههشت**

- دبیژن: هه ره هه ره کئی دیندکهک ژ بیت بههشتی یا د ناڤدا و ژبه ر هندئ دقیت مروڤ نه هیلیت چو دندک ژئ مینن نه خاری ۱۴. چو فیتی وهکی هناری یا پیتقی هشیاری نینه ل ده مئ خارنا وئ، چونکه گه لهک دندک ژئ دپه شن و ب عه ردی وه ردبن، لهوا قیاینه بچوکیکت خو فیری خارنا هناری ب رهنگه کئ جان و هشیار بکه ن، قیجا وه سا کریه د سهرئ واندا کو دندکه کا دناڤ هناری دا هه ی وه ره که سئ وئ دندکئ بخوٲ دئ چیته بههشتئ، دا بچویک نه هیلیت چو دندک بکه فن و ب وارا وه رببن.

***بههلویک و .. کوشتنا بهقا**

- هه کو بههلویک ل دهست و پیت ئیکى بهین، دبیژن ئه فئ مروڤى بهقیت کوشتن، ژ بهر هندئ ژئ ناییت مروڤ بهقا ب کوژیت چونکه دئ بههلویک ل مروڤى ئین ۱۵. - کوردا هزر دکر هه چئ بهقا ب کوژیت دئ بههلویک ل دهست و پیا هین ۱۶. - هه چئ بهقا بگریت، یان بکوژیت، دئ بالویک لئ هین، ژ بهر هندئ بچویک دبیژن: ((بهقئ بهقئ شیر بو من، بالویک بو ته))، دا بالویک ل دهستا نه هین ۱۷. هه لههت کوشتنا بهقا ژ لایئ زاروڤا قه گه لهکا به لافه بوو، د ناڤ جوک و ئاڤادا بهق دمشه بوون، داکو بچویکا ژ گرتن و کوشتنا بهقان بدهنه پاش، ئه ف باوه ریه د مه ژئ واندا چانديه، کو هه چئ بهقا بکوژیت دئ

بالویک ل دهستا هین ۱۸.

***نینوکیکت دریز و... شهیتان**

- هه که نینوکیکت بچویکا دریز بیان و نه قوسان دبان، دایک و بابا ژئ دخواست نینوکیکت خو بقوسینن چونکی دگوتن هه که ره نینوک دریز بن شهیتان دئ نفیژئ لسهر کهت، ئانکو دئ بیته هه قالئ شهیتانی ۱۹. (رهنگه ئه فه پالدانهک بیت بو بچویکا، کو ئه و نینوکیکت خوه بپرن دا دهستت وان پيس نه بن و ئاخ نه چیته دناڤ نینوکیکت وان ره ۲۰).

- ده مئ مروڤ نینوکیکت خو دریز دکهت، دئ بیژن بیره گونه هه، چونکی (شهیتان) دئ نفیژئ لسهر کهت ۲۱.

بئ خش نینوکیکت دریز لنگ زاروڤا دبنه ئه گه ری قریژ و پيساتئ بکه فیته دبن نینوکیکت وانقه، و دیسان نینوکیکت دریز گه لهک جارا وهکی چه که کئ بترس بوویه بو بریندار کرنا خو بخو و بچوکیکت دئ ژئ، لهوا د باوه را زاروڤکیدا چانديه کو شهیتان

نفیژا لسهر نینوکیکت دریز دکهت، دا خو ژ دریز کرنا نینوڤا بدهنه پاش (ماده م شهیتان ژ بهر سوچه نه برئ بو ئاده مئ ژ بههشتئ دهریخستیه، قیجا چاوا دئ ژنوی نفیژا کهت؟!).. ديسا دینئ بسورمانی نینوک قوسان دن کریه ئیک ژ خالیت پاقرئ وهکی د گوتنا پیغه مبه ری (س) دا هاتئ: (ئین عومه ر (خ) دبیژیت: پینج تشت ژ پاقرئ نه "من الفطره" تراشتنا موییت پيس، سوننه تکرن، قوسان دنا سمبلا، هه لکیشانا موییت بکه فشی، قوسان دنا نینوڤا ۲۲)

***شهیتان و... گوپالی شهیتانی**

- دبیژن: شهیتانی گوپالهک یئ هه ی، بچویک بچن سه ر لیقا بیرت ئاڤئ یان سه رکه فره کی... دئ ئه وى گوپالی هاڤیژیت پیت وان و ئه وان تیدا ئیخت ۲۳. (هه لههت خه لکی ب ئه فئ ریکی بچوکیکت خوه ژ ترسا کهفتنا د بیرئ، یان که فریدا دپاراستن ۲۴) چوونا بچویکا بو جهیت گه لهک بلند و کویر و هنداف ئاڤیت بو ش

خۆ بەن دانە کەڤنە ریا وی.

***چوچک و نفرین**

- دەمێ ل بهارا چوچک هیلینکیت
خۆ د کونیت دیوارا را و لسەر تراشا
چیدکرن، و پاشی هیک دکرن و دکره
تیشک، زارۆک دچوون ئەو هیک و
تیشک دئینانەدەر، لئ دیاره ترسهکا
مەزن لسەر بچویکا پەیدا بوو،
چونکه مار ل هیلینکیت چوچکا
دگەریین دا هیک و تیشکیت وان
بخۆن، لەوا پێشەدانا مارا دبوو
ترسهکا مەزن لسەر ژيانا زارۆکا،
نەخاسم د نای کونیت دیواریت
خانیا را و د نای سیقاندا را، چونک
بچویکا مار نە ددیت و دا دەستێ خۆ
بەنە د وان کوناقە، ماری پێشەددا،
لەوا ژى دایابا فایه زارۆیت خۆ ژ
وئ ترسێ باریزن، دابێژنە زارۆکیت
خۆ: (دەستێ خۆ نەکەنئ، دئ ماکا
(دەیکا) وان نفرینا ل هەووە کەت و
دئ بێژیت:)

- من کر و من کر..

من قونکا خۆ پێشە کولکر..

سەر سۆرکێ جەهنەمێ بو خۆ
بر! ۲۹.

کریتە، چونکی دبیژن: کەیفە شەیتانی
ب فیتکا دەیت ۲۶.
- هەندەکی دی دبیژن، ب فیتکا شەیتان
بەرەفدبیت ۲۷.
هەلبەت فیتکەدان د نای خەلکی
دا ژ کریاریت کریت و نە جوان بوو،
لەوا ب ریا قئ باوەریت زارۆک
پالداينه کو فیتکا ڤەنەدن.

***پەرسیڤ و...خەسوی**

- هەکە پەرسیڤ هاتە ئیکی و گۆت:
پەرسیڤ ل من، دئ بێژنئ هەرە بو
خەسیا خۆ بێژە، دا پەرسیڤ وی
نە ڤەگریت ۲۸.
دبیت گەلەک کەسا دەمێ
بەحسێ پەرسیڤ لئک دەیتە کرن،
وەک تشتەکن هەنایە هەڤرویشی
پەرسیڤ ببیت، لەوما دەمێ ئیک
لنای هەندەکی کەسا دبیژیت:
(پەرسیڤ ل من) دئ بێژنئ:
هەرە بو خەسویا خۆ
بێژە! دیاره ب قئ
گۆتئ دڤین هزرا
پەرسیڤ ژ بیرا

گەفەکا مەزن سەر سلامەتیا وان بوو،
لەوا باوەریهک د مەژیی زارۆکیدا
چانديه کو هەر گافا ئەو بچنە
هەندای جەهکئ بلند دئ شەیتان
گۆپالکئ خۆ کەتە پئ وان و د ویریدا
هاڤیژیت خوار!!

***دەرکەفتنا ب شەڤ و... ئەجنە**

ل ناقبەینا عیشا و مەغرب
(بانگافە)، دڤیت مەرۆڤ ژ خانى
دەرنەکەڤیت، هەکە دئ ((جن))
مرۆڤى هەنگیڤن ۲۵.
دەرکەفتنا زارۆکی ب شەڤ ل گۆندا
ترس تیدا هەبوو، چونکی لنای
گۆندا گەلەک سەبیت هار هەبوون،
دیسە زارۆک گەلەک جارە ب شەڤ
ژ گۆندی دەرکەفتن دا یاریا بکەن،
لەوا دەیبابا وەسا د باوەریا واندا
چانديه، کو هەکەر زارۆک دەرکەفتن
دئ ئەجنە وان هەنگیڤن.

***فیتک ڤەدان و...شەیتان**

- فیتک ڤەدان لئک کوردا تشتەکئ

*كوشتنا پيشيا

- دەمى بچويك بزاقى دكەت، كو پيشيا بكوژىت، ھەلبەت خوينا وان يا پيسە و ديارە دەيابا قيايە زارۆكىت خو ژ وى كرىارا نە جوان و پيس دوير بيخن، دگۆتە زارۆكىت خو: نە كوژە ھەكە دى ھەقائيت وى ھىنە مە! و دى بيژن: - وەرنى ب خشت و وەرنى ب خشت.. فى نيڧ ميري ميرهك ژ مە كوشت!! ۳۰.

*كوشتنا كىچا

ھەر ديسا لدور كوشتنا كىچا ژى، ژبەر كو خوينا وان يا پيس بوو دقيا زارۆكىت خو ژ كوشتنا وان دويربيخن، لى چونكى كوشتنا كىچان يا ب زەحمەتە، تەنى كوشتنا كىچى ب

رئيا پەرخاندنى دەپتە كرن، لەوما دگۆتە زارۆكا: دەمى تو كىچەكى بكوژى، دى كىچ بيژيت: - كوشتن كوشتنە سۆتن سۆتنە لى پەرخاندن، چ گوى خوارنە ۳۱! . ئانكو ئەگەر كىچى پافىزيە د نافع ئاگرىدا، دى خو ھاڧىزىت و قورتال بيت، ئەگەر داننە سەر بەرەكى ژى بەرەكى دانىي دا بكوژى، ديسان دى خو ھاڧىت و قورتال بيت، بەلى دەمى دناف تىليت خو دا دگڧىشيت و دپەرخىنيت، چ قورتالبوونا وى نينه، دى د نافع دەستادا ھايتە كوشتن و خوينا وى مينتە ب دەستى مروڧىقە (لەوا ژى گوتنا ژورى وەك باوهرى لىك زارۆكا پەيداكرىە، دا خو ژ كوشتنا كىچا بدەنە پاش).

*ئەزمان سۆرك

- دەمى زارۆكى ل مال شويىمى دكرن، يان نە دنڧست، دا دەيك بيژيتى: (ھەكە تو خو رەحەت نەكەى يان نە نڧى، دى بيژمە ئەزمان سۆركا بەين تە بخون!) ۳۲. ئەڧ باوهرىيە د خەيالا بچويكىدا ژ ژىي (۲ - ۶) سالىي دما و ب ھزرا وان خودان رحەك ھەيە ناڧى وى (ئەزمانسۆرك) ھ، ئەو وان بچويكا دخوت، يىت شويىمىا دكەن و نە رويننەخوارى!.. لى پىشتى (۶) سالىي ديتنا زارۆكى د ھزركرىيدا بەرفرەھتر لى دەيت، پىتر تىتت دويرتر لىك پەيدادىن ژ فەنتازىي (خيال - ئاشوپ) ئى، بو وى ديارديت كو چ راستى ژ بو ئەزمانسۆركى نينه و مەخسەدا دەيابا ب ئەزمانسۆركا ئەو مروڧن يى ل دەور و بەرىت وان دژىن ۳۳.

ژىدەر و دەھمەن

۱. علي الجزيري، الأدب الشفاهي الكردي، ط ۲، مطبعة أوفسيت ھەولئير، سنة (۲۰۰۰)، ص (۵۱).
۲. ھەر ئەو ژىدەر و بەرپەر.
۳. نزار محمد سعید، ھن ئالىين جفاكئ كوردى د كولتورئ گەلئىرى دا، چاپا ئىكئ، چاپخانا رەوشەنبىرى، ھەولئير - ۲۰۱۱، بەرپەر (۱۲).
۴. نزار محمد سعید، ھن ئالىين جفاكئ كوردى د كولتورئ گەلئىرى دا، ژىدەرئ بۆرى بەرپەر ۱۴.
۵. جمیل محمد شىلازى، ھندەك باوهرى ل نك زارۆكئ كورد، كۆڧارا (مەتىن)، ژمارە (۸)، گۆلانا - ۱۹۹۹، بەرپەر (۴۲).
۶. كەچا كورد، ژن و زمانئ ماكى، فەگۆھاستئ ژ پىتئن لائىنى: جمیل محمد شىلازى، رۆژناما (بۆتان)، ژمارە (۹)، ئادارا (۱۹۹۲).
۷. بەيار باڧى، بىروباوهرىن كەڧن د نافع مللەتئ كورد دا، بەرپەر (۱۵).
۸. نزار محمد سعید، ھن ئالىين جفاكئ كوردى د كولتورئ گەلئىرى دا، ژىدەرئ بۆرى، بەرپەر (۷۳).
۹. حى جعفر، ھەندەك كەڧنە باوهرىت خەلكى ۱. علي الجزيري، الأدب الشفاهي الكردي، ط ۲، مطبعة أوفسيت ھەولئير، سنة (۲۰۰۰)، ص (۵۱).
۲. ھەر ئەو ژىدەر و بەرپەر.
۳. نزار محمد سعید، ھن ئالىين جفاكئ كوردى د كولتورئ گەلئىرى دا، چاپا ئىكئ، چاپخانا رەوشەنبىرى، ھەولئير - ۲۰۱۱، بەرپەر (۱۲).
۴. نزار محمد سعید، ھن ئالىين جفاكئ كوردى د كولتورئ گەلئىرى دا، ژىدەرئ بۆرى بەرپەر ۱۴.
۵. جمیل محمد شىلازى، ھندەك باوهرى ل نك زارۆكئ كورد، كۆڧارا (مەتىن)، ژمارە (۸)، گۆلانا - ۱۹۹۹، بەرپەر (۴۲).
۶. كەچا كورد، ژن و زمانئ ماكى، فەگۆھاستئ ژ پىتئن لائىنى: جمیل محمد شىلازى، رۆژناما (بۆتان)، ژمارە (۹)، ئادارا (۱۹۹۲).
۷. بەيار باڧى، بىروباوهرىن كەڧن د نافع مللەتئ كورد دا، بەرپەر (۱۵).
۸. نزار محمد سعید، ھن ئالىين جفاكئ كوردى د كولتورئ گەلئىرى دا، ژىدەرئ بۆرى، بەرپەر (۷۳).
۹. حى جعفر، ھەندەك كەڧنە باوهرىت خەلكى
۱۰. بەيار باڧى، بىروباوهرىن كەڧن د نافع مللەتئ كورد دا، بەرپەر (۱۶).
۱۱. ھەر ئەو ژىدەر و بەرپەر.
۱۲. نزار محمد سعید، ھن ئالىين جفاكئ كوردى د كولتورئ گەلئىرى دا، ژىدەرئ بۆرى، بەرپەر (۷۳).
۱۳. حى جعفر، ھەندەك كەڧنە باوهرىت خەلكى ل بەھدىنان، بەرپەر (۴۷).
۱۴. بەيار باڧى، بىروباوهرىن كەڧن د نافع مللەتئ كورد دا، بەرپەر (۲۲).
۱۵. ھەر ئەو ژىدەر و بەرپەر (۶۳).
۱۶. نزار محمد سعید، ھن ئالىين جفاكئ كوردى د كولتورئ گەلئىرى دا، ژىدەرئ بۆرى، بەرپەر (۷۱).
۱۷. حى جعفر، ھەندەك كەڧنە باوهرىت خەلكى ل بەھدىنان، بەرپەر (۳۴).
۱۸. ھەر ئەو ژىدەر و بەرپەر.
۱۹. بەيار باڧى، بىروباوهرىن كەڧن د نافع مللەتئ كورد دا، بەرپەر (۱۲۰).
۲۰. ھەر ئەو ژىدەر و بەرپەر.
۲۱. حى جعفر، ھەندەك كەڧنە باوهرىت خەلكى ل بەھدىنان، بەرپەر (۴۷).
۲۲. عمر محمود عبداللہ، الطب الوقائى فى الإسلام، ط ۱، موصل - ۱۹۹۰، ص (۶۱).
۲۳. بەيار باڧى، بىروباوهرىن كەڧن د نافع مللەتئ كورد دا، بەرپەر (۱۲۱).
۲۴. ھەر ئەو ژىدەر و بەرپەر.
۲۵. حى جعفر، ھەندەك كەڧنە باوهرىت خەلكى ل بەھدىنان، بەرپەر (۱۵).
۲۶. ھەر ئەو ژىدەر، بەرپەر (۴۵).
۲۷. ھەر ئەو ژىدەر و بەرپەر.
۲۸. ھەر ئەو ژىدەر، بەرپەر (۵۱).
۲۹. جمیل محمد شىلازى، ھندەك باوهرى ل نك زارۆكئ كورد، كۆڧارا (مەتىن)، ژمارە (۸)، گۆلانا - ۱۹۹۹، بەرپەر (۴۲).
۳۰. ھەر ئەو ژىدەر و بەرپەر.
۳۱. ھەر ئەو ژىدەر و بەرپەر (۴۳).
۳۲. ھەر ئەو ژىدەر و بەرپەر (۴۴).
۳۳. ھەر ئەو ژىدەر و بەرپەر.

سیاسی کرنا ئیسلامی، تیکدانا جفاکا و هه لوه شاندا وانه

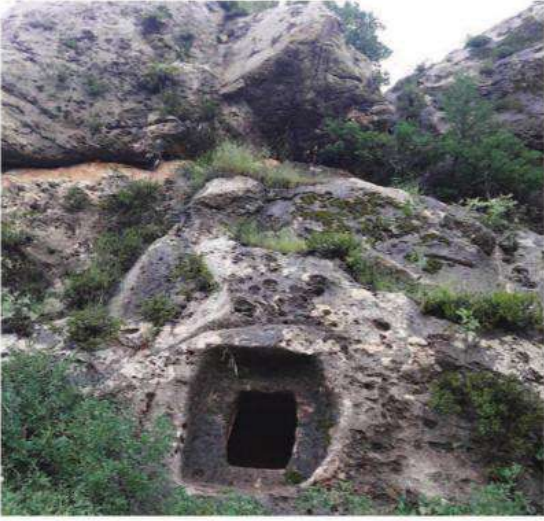
خالد دێره شی

هه ر خاندنه کا دیرۆکی بو جفاکا کوردستانێ بهیته کرن، دێ دیار بیت کو ئەهف جفاکه گه له کێ ژ دژواری و کوته کێت جفاکی و تولفه کرنێ یێ دویر بوویه، ئەهف جفاکه یێ ل سه ر فیان و لیکنه گرتن و پیکفه ژیان و وه کهه فیئ ئاڤا بووی، له وا ژ دێ بینی کو ب درێژیا دیرۆکێ کوردستان یا ژ دین و مه سه به و خودی په ریسیت ژیکجودا یا پرو مشت بوویه، که س ژ سهر هزرکنا خو نه هاتیه ئیشاندن و ژناقبرن و ئەقی رهوشی گه له که فه کیشایه و بوویه که لتوره کێ خوړست و به ری بنیاتیی ژیان جفاکا کوردستانێ ب هه می ره نکیت خوڤه و سیسته می ژیان وان ژ دهور و به ریئت خو گه له که باشتر و چیت بوویه، زوی ب زوی باوه ریئت هافی و دهوروبه را نه دحه باندن، هیزا وانا هزرکرنی ل سه ر خو ب خو بوو، له وا ژ فی جفاکی هه تا نیقا سه دسالی بیستی و پشتی چیبوون و په یدابوون و به لاقبوونا هزرا رادیکالیا بسلمانی، چ تشتت کێ کریت ددیرۆکا خوڤا ل پشت خو نه هیلایه، هه ر ژ به ر قی چه ندییه ژ هه می گاڤا کورد خو سه ر بلند دینن و په سنا دیرۆکا خو ب باشی دکه ن.

پشتی سه ره له دانا ئەهوا دبیژنی ئیسلاما سیاسی (سیاسی کرنا ئیسلامی) ل وه لاتیت عه ره با و فه گرتا وی دناف دونیاییدا، ل نیقا سه د سالی چوویدا ئەهف په ژیکه گه هشته کوردستانێ ژ و ل قیره و ویرا هه نی هنده ک کوما ب نافی وه هابی و (ئیخوانا) خو دانیاسین و ده ست ب شه ری گه له که ژ وان باوه ریا کر بیت جفاکا کوردستانێ باوه ری پێ هه ی و ل سه ر بریقه دچوو و ئەهف بو خالا په یدا بوونا هه قده ژ و ب هه قرا چوونا هزرا دکوردستانیدا، پاشی هیدی هیدی و ل دویف رهوش و کاودانا فان کوما ل دویف به رنامه کێ داریتی، پینگافیت خو هافیت و ئەهوا بو دهاته پلانکرن، ژلای وانه دهاته بجهینان و ل دویقدا ئەفان بزاقا وه رارکر، ژ کومیت هزرا بوونه هیزیت له شکه ری و خو ب نافی حزبیئت دینی، ئیسلامی (ئیعلانکرن) کو چ جارا خودی منه ت ب مروڤا نه بوویه حزب و بزاقا ب نافی وی چیکه ن بو به لاکرنا ئەهوا ئەهوا دبیژنی ئەهف په ییکا خودی یه

و دقیت به لاف بکهین، چ ب ره حه قی بیت، چ ژ ب چیقی بیت و هه ر هیزه کێ ل دویف به رژه وه ندی و قیانا خو شوڤه دانه ده قیت دینی و ئەهوه ق تیرا هندێ هه بوون بیت ژ ده رفه یی هزرا خو ب سه ردا چووی و مرتهد و کافر بده نه نیاسین و بزاقیت مه زن کرن بو چیکرنا ژینگه هه کا وه سا کو بشین خه رزی خو تیدا بکه ن و پاشی بکه نه هیلینا فه په شینا هیرشیت خو، بیخش باشترین ژینه گه ه ژ هه ژاری و هه قکی و ب هه قچوونیت نافخویی بوون بو وان، کو ب مخابنیقه ئەهف ل کوردستانێ چیبو و بو باشترین ده لیفه بو وان هیزا، جهی پێ خو دناف گه هیئت جفاکیدا چیکه ن و خو بکه نه نینه ریئت خه لکی و ب دژواری به رسینگا هیزیت نه ته وی و سیکولاریزم بگرن و بینه هه قکیت وان بیت به رچاڤ و ب ئاشکه رای و بی دودی و ترس جفاکی هانبدن بو کاریت دژوار و دژواری ل بن په ردا نازادیا هزرا و دموکراسی و هه تا گه هشتیه وی په بیسکێ فه توا بده ن هه ر که سی نقیژا ژ نه که ت کوشتنا وی حه لال بکه ن و ل رۆژا نیڤرۆ ل به رچاقیت هه می دونیایێ ل هه ر قان و قولچه کا قی وه لاق، مینه ریئت مزگه فتا ب هه می نازادیا خو بیت کرینه جهی به لافکرن و هاندانا خه لکی کو ب دژی یێ نه دگه ل هزرا واندا رابن سه ر خو و کوشتنا وان حه لال کریه و ل رۆژا نیڤرۆ ب ویره کییه کا مه زن هیرشا دکه نه سه ر مال و مولک و گیانی خه لکی و ب مخابنیقه گه له که ژ هیزیت سیکولاریزم و نه ته وی ژ پشته قانی و به ره قانی ل دکه ن و دینه هه قاله ندیت وان، نه خاسمه ئەه هیزیت بالا ده ست ل (زونا رهنگا و رهنگ).

گه له کا فه ره کو حکومه تا کوردستانێ فیداچوونی دقانی به رهنگار بوونا تیروری دا بکه ت و هنده ک ریداریت باش و دبه رژه وه ندیا خه لکی کوردستانیدا ده ربیخیت و ریکی ل بزاقیت فان هیزا بگریت و ریکی نه ده ت ئەهوه بقی رهنگی و نازادیی کاری خو بکه ن و هه ر هیز و حبه کا باوه ری ب دژواری هه بیئت ب ئیکجاری بهیته قه ده غه کرن و ریک پێ نه هیته دان کاریت سیاسی بکه ن.

شوينه واريت نزارى زيبارى